

Šta su sve MUP i
Vojska zataškali

Piše Aleksandar Radić

VELIKA ISTORIJSKA
LEKCIJA ATEIZAM I
FUNDAMENTALISTI

Piše Milan St. Protić

Kako je propao
dogovor desnice

Piše Miloš Jovanović

Nedeljnik

4. JUN 2026.

350 DINARA



BROJ 751 - CENA 350 DINARA
- CG 3,5 € - BIH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MK 200 DEN

**ISTORIJSKA
EKSKLUZIVA
NUKLEARNA
ENERGIJA,
DRUGI PUT
MEĐU SRBIMA**

**Svedočenje
Miodraga
Mesarovića,**
jednog od najvećih
stručnjaka koje je
ova zemlja ikada
imala

DA LI JE JUGOSLAVIJA RAZBIJENA ZBOG NUKLEARKE

**U ČEMU SVE GREŠI
VUČIĆ KADA SE
„NUDI“ PO SVETU**

**KAKO SE JEDNA OZBILJNA
ZEMLJA SPREMALA ZA
IZGRADNJU NUKLEARKE**

**ZAŠTO SE
ZAISTA DOGODIO
ČERNOBILJ**



OVDE
SADA



20 GODINA U SRBIJI,
SPREMNI NA SVE.

generali.rs

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Dušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević,
Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković,
Dejan Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovanović, Hana Pišćević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača



Politika

4 | Lice nedelje
**Vladimir
Arsenijević**

5 | Uvodnik
Veljka Lalića
Half Man

6 | Srbija pobeđuje
Biti bela čtopa

7 | Diplomacija
Stiže novi
ambasador SAD

8 | Crna Gora
Umesto čestitke
za godišnjicu

16 | Ante Tomić
Demokracija
je mrtva

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Sa zaustavljanjem procesa evropskih integracija EU je izgubila polugu da brani demokratiju, pravnu državu i slobode u Turskoj, a nakon imigracione krize 2015. godine odnosi su se u potpunosti preokrenuli jer je Ankara došla u poziciju da postavlja uslove EU, kao poslednja brana pred talasima ekonomskih migranata iz Azije i Afrike

Šta su sve sakrili

Na prvi pogled jedan banalan slučaj – udes helikoptera „gazela“ – i to bez fatalnih posledica, prećutan je. Zašto se to dešava? **25**
Piše Aleksandar Radić

Ko su fundamentalisti

Stotinama godina je čovek vodio bitku za svoju slobodu. A politički režimi, od robovlasništva do različitih oblika veće ili manje autoritarnosti, sprečavali su ga **34**
Piše Milan St. Protić

Ko je rekao heltizam

Nema ništa loše u uzdizanju zdravlja kao najvažnije vrednosti u životu, niti je pogrešno definisati stepen lične odgovornosti za svoje zdravlje. Ali, kada se pretera... **44**
Piše Ana Banko

Skoro pola miliona vernika poklonilo se, za prvih nedelju dana, Čudesnom pojasu presvete bogorodice u Hramu Svetog Save. I po vrućini, po više od 7-8 sati, stajali su strpljivo i čekali red da pridu relikviji. I jedna tako verujuća stvar je – baš kao i ptice, o kojima pišemo već na početku novog broja – iskorišćena za politička prepucavanja. Ništa, od serija koje gledamo (uvodnik Veljka Lalića), preko pada helikoptera (Aleksandar Radić), do oldtajmera koja kupujemo (poslednji tekst u broju) nije pošteđeno politike, pa sigurno nije nuklearna energija. Niko kao Nedeljnik ne voli da začepka po istoriji da bi objasnio budućnost, što je sada sjajno obavila Milica Rilak. Tu je i povratak Aleksandra Misojčića, redovne rubrike Milana St. Protića i Gorana Markovića, te – vratimo se politici – neredovna istraga mafijaškog ubistva...

Među nama:
U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI	12.000
24 MESECA	19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ **Dodatne informacije na 011/770-81-64**



Half Man

Ne možete deset godina da pravite haos, pa da mislite kako ćete sve da ispravite u dve. Za naših 30 trebaće još toliko oporavka...

Meni je odličan prevod novog HBO hita Ričarda Gada (autora serije „Baby Reindeer“, što je najbolje ne prevoditi), koji za „Half Man“ kaže „Braća“.

To je baš ono naše brate, koje čuješ u svakom razgovoru kriminalaca, ili čitaš u Sky prepiskama s pogrešnom negacijom glagola (to im je najteže iz nekog razloga) pre pucanja, ili pravljenja TikToka, što je nova zabava koja će da dođe glave pola grada.

NO, DA VAM NE SPOJLUJEM SERIJU, koja je baš *Half Man* – prva polovina odlična, druga previše objašnjava šta je prva htela da kaže, niti psihološku analizu koju imate na Velikim pričama, a koju je napisala psihološkinja Marica Stijepović: „Prisila ponavljanja“, ili „nesvesna težnja da ponavljamo traumatične i teške situacije iz prošlosti, umesto da ih svesno obradimo“.

I TU DOLAZIMO NA DRUŠTVENI DEO. I politički.

Ne možete deset godina da pravite haos, pa da mislite kako ćete sve da ispravite u dve.

Za naših 30 trebaće još toliko oporavka.

NO, DA NE MRAČIM, POŠTO ULAZIMO u letnju šemu.

Bratstvo u krvi, kriminal, recidivi, gradnja narko-parama.

Sve je to već viđeno.

SAMO JEDNA NACIJA, I TO SPOJ svih nacija, pa još najmoćnija na svetu, može uvek da se izvuče.

Ali zato što ima važne izbore na dve godine, krucijalne na četiri, i promenu garantovanu na osam.

Pa onda može da napravi i Vijetnam, i filmove protiv Vijetnama.

Šta god hoće...

NEMCI DECENIJAMA NE MOGU DA SE skinu ludaka koji je prvo njima zapalio Rajhstag.

Izraelci i dalje ne shvataju u šta ih uvlači Netanjahu. Kao što mi i dalje ne shvatamo šta je bio Milošević.

I zašto danas vladaju njegovi ministri i saradnici.

AKO SVE BUDE IŠLO IDEALNO, ZA deceniju možemo da se vratimo tamo gde smo krenuli 1991.

Neki novi Ante, plate poluzapadne. Standard daleko od švedskog.

I evropski put.

IZGLEDA DA SU TO I STRANCI shvatili.

Nije važno da mašete EU zastavama, pošto njima maše vlast kad joj odgovara, kao američkim kad zove Trampa (koji nije otišao ni u Sloveniju po miraz), kineskim kad dođe Si (ili jednako kad mi odemo kod njega), ili ruskim kad dođe vreme za družbu.

VLADAVINA PRAVA, SLOBODNO TRŽIŠTE I SLOBODA medija.

Evropske vrednosti, koje kao da smo zaboravili u ovom vremenu.

I sami Evropljani.

A TO JE DOVOLJNO ZA PROGRAM jedne političke stranke.

I zato je meni u ovom naslovu, i ovoj seriji, važno nerazumevanje Konstantinovića, kojeg priznajem da i sam negde verovatno loše razumem. Ali, i dalje verujem u to da je on pisao o Dobrici i dedinjskoj eliti, a ne o provinciji iz koje je sam bio. Ograničen marksističkom ideologijom, koja jeste simbol poništavanja čoveka, da se razumemo. Tako da prezirem priču o poluljudima, koja je čist fašizam, ili uvod u genocid, poništavanje čoveka, kao kod vojnika kada kreću u rat.

PSIHOLOŠKI, U TOM TEKSTU, ILI UMETNIČKI u toj seriji, to se odnosi jedino na ljude koji su jednom nogom ovde, a jednom tamo. I nikad ne znaju gde su.

Kao maestralni Džeimi Bel, koji to radi sa svojom seksualnošću u oslobođenim osamdesetim. Pa je malo gej, malo bi, malo strejt.

No, neću da spojlujem. Još manje da se pravim da razumem ljudsku prirodu, osim što ima svest, kao svako od nas makar za sebe.

I to je jedino što nema i neće moći da ima AI, dok radi na prompt.

Po toj logici – šta su ljudi koji rade na prompt.

Ili svi radimo na neki prompt. Cogito ergo sum.

Ili društveni dogovor.

NE PRIČAM O IDEALU SLOBODE. NITI o tome da je svaki čovek jednako sposoban.

I Ajn Rend je završila u državnoj bolnici. Kao što će većina nas.

Zbog čega je bitno da imamo svoju državu...

I svoje bolnice. Svih nas. Jednako.

TO JE DOBRO NASLEĐE KOMUNIZMA. EKONOMISTI dokazuju da svet raste dva odsto godišnje poslednjih 300 godina.

Sve je stvar raspodele. Zbog toga nekad izbije svetski rat, pa se sve malo uspori.

I to je tako isto 300 godina.

KADA SE POJAVIO RADIO, TEKSTOVI u novinama bili su kako ćemo svi da zaglu-pimo jer više niko ništa neće da čita.

Za TV je bilo da niko više ništa neće ni da sluša, da bismo se danas vratili na to da na malim ekranima čitamo titl, gledajući podkaste.

Tako da je to jedini Half Man koji ja vidim. Pola čovek, pola njegov AI.

Kako tebi izgleda ovaj tekst, i da li bi nešto ispravio... **N**



LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*Odlučili smo da
izađemo na ulice jer se
i inače time bavimo –
uklanjamo razne grafite i
mrziteljske, šovinističke i
ratnohuškačke murale.*

Vladimir Arsenijević

KNJIŽEVNIK
I OSNIVAČ „KROKODILA“



„SRBIJA POBEĐUJE“
BILBORD I SPASAVANJE PTICA

Biti bela čiopta u ovakvom Beogradu

Kako su ptice čije je mladunce prekrpio poznati politički slogan došle u Beograd i koje će posledice to nehumano postupanje ostaviti?

Piše Milana Milošević

Manje od sedam dana nakon mitinga na Slaviji, Beograđani su se opet našli na ulicama – ovog puta zbog apela Društva za zaštitu i proučavanje ptica. U dramatičnom saopštenju poslanom u petak, navedeno je da je postavljanjem bilborda „Srbija pobeđuje“ na zgradu Palate Albanija ugrožen opstanak strogo zaštićenih belih čiopta, zahtevano njegovo hitno uklanjanje i reakcija institucija.

Belo platno sa nadaleko poznatom porukom pristalica vlasti protezalo se duž cele jedne strane čuvenog zdanja, prekrivajući roletne u čijim kutijama su gnezda ove ugrožene vrste. Iz Društva su u tom pozivu naveli da „desetine mladunaca već drugi dan, polako ali sigurno, umire od gladi“. Naglasili su da se vreme njihovog preživljavanja meri u satima, te da je jedini način da se kolonija ovih ptica očuva hitno uklanjanje bilborda.

Fotografije izgadnelih, slabo operjanih mladunaca ubrzo su preplavile internet i dovele do okupljanja građana ispred Palate. Slučaj je odmah prijavljen, ali *nadležne službe* su se pravile lude. Vatrogasci su rekli kako nisu opremljeni za spasavanje ptica i uputili okupljene na broj koji je nedostupan. Policija se, kako je više građana napisalo na mrežama, smejala na prijave, a jednoj od prisutnih su poručili – „policija je došla, samo je ne vidite“.

Borba je nastavljena i u subotu sutrašnji dan. Studenti veterine u blokadi pozvali su na protest od 14 do 16 časova. Među okupljenima su bili i Savo Manojlović i drugi aktivisti pokreta „Kreni-promeni“. Uprkos najavi Siniše Malog, ministra finansija, da će bilbord tokom dana biti uklonjen, to se dogodilo tek iza 19 časova, i to nakon izjave predsednika Aleksandra Vučića.

U međuvremenu građani su pokušavali da sami skinu bilbord. Kako im obezbeđenje nije omogućavalo da uđu u zgradu, jer je ona poslovni prostor,

aktivisti „Kreni-promeni“ popeli su se na terasu pomoću merdevina. Manojlović je isekao delić bilborda, te bacio građanima uže ne bi li pokušali da ga pocepaju.

ČIJA JE ODGOVORNOST?

GOSTUJUĆI NA TV PRVA U SUBOTU Siniša Mali je rekao da ne zna ko je postavio bilbord. Ipak, tu priliku je iskoristio da kaže da „građani Srbije treba da znaju da tu stvar kritikuju ljudi koji su uništili hiljade i hiljade fasada, zarobili obrazovni sistem i zaustavili Srbiju“.

Ni ovaj problem nije mogao da se reši bez obraćanja predsednika. Jer, kako da se bilbord ukloni ako on nije prethodno najavio njegovo uklanjanje? Vučić je u subotu, za televiziju Informer, naveo da „niko nije imao lošu nameru“. „Iako znam da ovim siledžijama nikakve ptice nisu važne, mi smo poslali ekipu ljudi da pomogne, nahranili su ptice i zbrinuli ih“, rekao je predsednik.

Takođe je izjavio da su ovaj bilbord postavili predstavnici opštinskog odbora SNS Stari grad. Mila Popović, članica Stranke slobode i pravde, zatražila je da se utvrdi ko je naručio, platio i postavio platno na Palati Albanija, kao i ko je finansirao njegovo uklanjanje.



NJIMA SU PRIRODNA STANIŠTA LITICE, KANJONI, KLISURE, KRŠEVITI ODSECI. ONE SU SHVATILE DA TU IMA DOVOLJNO HRANE I DA MOGU NORMALNO DA SE RAZMNOŽAVAJU. RELATIVNO SU DOBRO ZAŠTIĆENE NA TAKVIM OBJEKTIMA, NE MOŽE BAŠ LAKO DA IM SE PRIDE, KAŽE ORNITOLOG GORAN SEKULIĆ

ZAŠTO BORBA ZA OPSTANAK ČIOPTA NIJE BILA SMEŠNA?

ORNITOLOG GORAN SEKULIĆ ZA NEDELJNIK JE ispričao da su čiopte kod nas, po poslednjem Zakonu o zaštiti prirode i Pravilniku o zaštiti strogo zaštićenih vrsta, već dvadesetak godina svrstane u strogo zaštićene vrste.

„One nisu toliko brojne, tako da im je potrebna odgovarajuća zaštita. S druge strane, postoji i međunarodna obaveza pošto je Srbija potpisnica takozvane Bernske konvencije i po toj konvenciji mi imamo obavezu da strogo zaštitimo određene vrste, a među njima i sve vrste čiopta kod nas“, objasnio je.

U gradovima su se, kako je naveo, pojavile u poslednjih desetak godina. Upitan zašto su se naselile baš na Palati Albanija, ocenio je da ih te zgrade verovatno podsećaju na prirodna staništa.

„Njima su prirodna staništa litice, kanjoni, klisure, krševiti odseci. One su shvatile da tu ima dovoljno hrane i da mogu normalno da se razmnožavaju. Relativno su dobro zaštićene na takvim objektima, ne može baš lako da im se pride“, rekao je.

Čiopte, kako je ispričao, najveći deo dana provode u vazduhu, loveći insekte. Kada ih skupe, dolaze do gnezda i hrane mladunce.

Ornitolog navodi da su ptici još jako mali, te da se nisu još u potpunosti ni operjali. Osetljivi su i potrebno im je mnogo hrane – i to često.

„Svako duže odsustvovanje roditelja je prilično rizično i može da izazove posledice po mladunce. U tom periodu je jako važno da imaju stalan pristup mladuncima. One se neprestano smenjuju – različiti parovi roditelja dolaze na гнездо. Nadam se da će Društvo za zaštitu ptica pokušati da proceni u kom broju su preživeli, i koliko je usporen njihov razvoj. Kod njih je taj tajming prilično napet. One moraju da izlegu jaja, da uzgoje mlade, i nakon nekoliko nedelja se spremaju za seobu. Svako kašnjenje može da ima posledice po preživljavanje i opstanak jedinki“, objasnio je.

Najbolji način da se mladunci oporave, po njegovom mišljenju, jeste da se čiope ostave da same izvuku ovo leglo što uspešnije moguće.

„Što se tiče tog veštačkog prihranjivanja, to je dosta zahtevno i kompleksno, pogotovo kod takvih vrsta. Može u nekim situacijama da pomogne, ali nisam siguran da je to nešto što bi dalo bolje konačne rezultate. Najbolje je to prepustiti roditeljima. Pitanje je i gde su oni smešteni. Verovatno je veći deo u roletnama, a možda ima još nekih гнезда do kojih se i ne može doći. Tako da je i pitanje do kog bi dela ove lokalne populacije veštačka prihrana uopšte došla“, zaključio je. **N**

PROFIL MAJKL JANG, (MOŽDA) AMBASADOR

Liberalni mormon iz rektorata

Od predaka koji su osnovali crkvu, preko ujedinjenja Nemačke, do razvoda koji je podelio javnost

MAJKL JANG IZ JUTE NOMINOVAN JE „za vanrednog i opunomoćenog ambasadora Sjedinjenih Američkih Država (SAD) u Republici Srbiji“, saopšteno je na zvaničnom sajtu Bele kuće.

Majkl Jang američki je advokat i univerzitetski profesor.

Rođen je i odrastao u Sakramentu, političke nauke i japanski jezik diplomirao je 1973. godine na Univerzitetu Brigham Jang, dok je pravne nauke doktorirao na Harvardu 1976. godine.

Nakon završetka pravnog fakulteta, Jang se pridružio američkom Stejt departmentu i služio kao zamenik pravnog savetnika, zamenik podsekretara za ekonomska i

poljoprivredna pitanja i ambasador za trgovinu i pitanja životne sredine u Bušovoj administraciji.

Bio je član Komisije SAD za međunarodne verske slobode od 1998. do 2005. godine, a dva puta je obavljao i funkciju predsednika te komisije.

Majkl Jang bio je predsednik Univerziteta Teksas A&M od 2015. do 2020. godine, predsednik Univerziteta Vašington od 2011. do 2015. godine, predsednik Univerziteta Juta od 2004. do 2011. godine, a od 1998. do 2004. godine obavljao je funkciju dekana Pravnog fakulteta Univerziteta Džordž Vašington.

Kada je Majkl Jang postavljen za predsednika Univerziteta u Vašingtonu 2011. godine, o njemu je opširno pisao *Seattle Times*. Jer, kako su naveli, Sijetl je, u poređenju sa većinom drugih mesta, sekularan i liberalan, a Jang je mormon koji je služio u administraciji Džordža Buša Starijeg. Među Jangovim mentorima su pokojni predsednik Vrhovnog suda Vilijam Renkvist, bivši državni sekretar Džeјms Beјker Treći i bivši predsednik Svetske banke Robert Zelik.

„Ali kada se sklone zvučna imena, impresivne titule i avanturistički izleti, iz Jangovog života i karijere izranjaju sposobnost prilagodavanja i odbojnost prema podelama i blokadama.“

Njegov čukundeda-štrik bio je Lorenzo Dau Jang, mlađi brat Brigama Janga, čuvenog pionira kojeg su neki nazivali „mormonskim Mojsijem“. Majkl Jang (77) proveo je rane godine u Sakramentu, gde je njegov otac radio kao građevinski inženjer. Međutim, porodica se preselila u Čester, gradić drvene industrije u severnoj Kaliforniji, nakon što je Majklov ujak, vlasnik prodavnice, opljačkan i ubijen zajedno sa svoje dvoje dece. Majklovi roditelji su tada preuzeli prodavnicu.

Tokom 2010. godine, u novinama u Juti odjeknula je vest da se Jang razvodi od Suzan, svoje supruge sa kojom je proveo više od 30 godina.

Mišel Matson, potpredsednica upravnog odbora univerziteta, rekla je da je Jangov razvod bio „šokantan i uznemirujući“ i da je „podelio javnost“ u kampusu, gde je Suzan Jang vodila popularan ciklus predavanja.

„Možda je za njega dobro da u ovom trenutku dobije novu priliku“, rekla je Mišel Matson.

Jang je za *Sijetl tajms* izjavio: „Ovo je svakako bila bolna, lična situacija. Vidite, Juta nije lako mesto za razvod... I ponekad mislim da je ovde ljudima teže da prihvate jednostavno i istinito objašnjenje... Da li ima nervni slom? Da li je gej? Da li ima aferu? Da li spava sa ovcama? Da li je klinički depresivan? Mnogo takvih stvari je priča. A istina je zapravo mnogo jednostavnija od toga. To je ono što se dešava u braku, i nadam se da ljudi razumeju da se brak od 35 godina ne napušta tek tako.“ **N**

MEĐU JANGOVIM MENTORIMA SU POKOJNI PREDSEDNİK VRHOVNOG SUDA VILIJAM RENKVIST, BIVŠI DRŽAVNI SEKRETAR DŽEјMS BEјKER TREĆI I BIVŠI PREDSEDNİK SVETSKE BANKE ROBERT ZELIK





IBERIJSKA KRIZA SANČEZ NA IVICI

Španija u raljama korupcije, nacionalizma i kineskog upliva

Piše Željko Pantelić

Tačno pre osam godina prvi put je u istoriji Španije izglasano tzv. konstruktivno nepoverenje vladi, s kojim je istovremeno smenjen kabinet lidera Narodne partije Marijana Rahoja, a na njegovom mestu se ustoličio vođa socijalista Pedro Sančez. Rahojeva vlada pala je zbog serije korupcionarskih skandala i zloupotrebe položaja, ali i zbog krize nakon nezakonitog referenduma o nezavisnosti Katalonije. Ironija sudbine je da su arhitekta Sančezovog povratka na čelo socijalista i „konstruktivnog nepoverenja“ Rahoju, Hose Luis Abalos i Santos Serdan, na optuženičkim klupama za krivična dela korupcije, trgovine uticajem, zloupotrebe položaja i pronevere.

I to nije jedina sličnost Sančeza sa Rahojem, ili socijalista i narodnjaka. Kao što je pre nekoliko godina raskrinkana organizovana grupa unutar Narodne partije sa ciljem da diskredituje i kompromituje tužioce, sudije, policajce i novinare koji su se bavili malverzacijama predstavnika Narodne partije u vlasti, tako je i u Socijalističkoj partiji (PSOE) otkrivena ekipa koja je, više-manje, radila isti posao, samo što su oni targetirali tužioce, sudije i istražitelje koji su se bavili korupcijom i drugim krivičnim delima unutar PSOE.

I PORED TOGA ŠTO NIJE USPEO NIJEDNOM DA OSVOJI APSOLUTNU VEĆINU NA IZBORIMA, SANČEZ JE NAJDUGOVEČNIJI PREMIJER, POSLE FELIPEA GONZALESA, OD OBNOVE DEMOKRATSKOG UREĐENJA PRE POLA VEKA

Sančez i njegovo okruženje pali su u još jedan uobičajeni kliše koji prati, po pravilu, populističku desnicu, a to je da optužuju tužioce, sudije, novinare i bolje nedefinisane centre moći za zaveru i istrage koje se vode protiv njih. Nije isključeno, štaviše, vrlo je verovatno da su iz SAD stigli dokazi o korumpiranosti čelnika PSOE, uključujući i bivšeg lidera i premijera Zapatera, budući da su Amerikanci zaplenili kompletnu Madurovu dokumentaciju.

Moguće je i da Donald Tramp želi da se osveti Sančezu zbog iznetih stavova protiv administracije u Vašingtonu i njene spoljne politike, ali to ne umanjuje ozbiljnost, kredibilnost i verodostojnost ponuđenih dokaza o Zapaterovom radu ili povezanosti sa diktatorskim režimima u Venecueli i Kini, odnosno kompanijama ili ustanovama koje direktno rade za obaveštajne službe pomenutih država.

ZAPATEROVE KINESKE VEZE

SKANDAL ZAPATERO, IZ PRETHODNO NAVEDENIH RAZLOGA, najzapaljiviji je i najopasniji za Sančeza i njegovu vladu jer je bivši premijer imao veliki uticaj na aktuelnu izvršnu vlast. S druge strane, pomagati Kini u realizaciji njenih geopolitičkih interesa, a nauštrb Zapada, u bilo kojoj NATO državi, ne računajući Tursku koja je slučaj sui generis, nije samo krivično delo već je i najozbiljnija politička diskvalifikacija.

Zapatero i Sančez su se već našli na udaru narodnjaka, Voksa i nacionalista zbog Zakona o istorijskom pamćenju koji je oživio rane i podele iz Građanskog rata i tokom Frankove diktature. Sančezu nije oprošteno ni savezništvo sa secesionističkim strankama da bi ostao na vlasti, kao ni otvaranje Španije za kinesku tehnologiju. Dokumenti i druge indikacije koje govore o umešanosti Zapatera i njegove veze sa Pekingom bacaju novo svetlo na vrh socijalističke partije.

Južno od Pirineja je vrlo popularan angloamerički pojam „lawfare“, ili zloupotreba pravosudnih organa u političkim obračunima. Sasvim je verovatno da među španskim tužiocima i sudijama ima „pokvarenih jabuka“, ali oni su izuzetak koji potvrđuje pravilo. Španski pravosudni sistem pokazao je profesionalnost i nezavisnost vodeći istrage i protiv narodnjaka i protiv socijalista kada su bili na vlasti. Eto još jednog razloga zašto je članstvo u EU važno. Samo u zapadnim demokratijama i pravnim državama tužioc i sudije nisu pod kontrolom izvršne vlasti.

Uprkos brojnim paralelama sa Rahojem, Sančez neće biti oboren u parlamentu. Harizmatični lider socijalista napravio je presedan sa „konstruktivnim nepoverenjem“ zahvaljujući transverzalnom dogovoru sa partijama manjina i secesionističkim strankama u Kataloniji i Baskiji, a to je politički luksuz koji narodnjaci ne mogu sebi da priušte. Istovremeno katalonske i baskijske stranke mogle ▶

Najlepše želje – Kvalitet je konstanta bez kompromisa

Brend koji čuva prepoznatljivi ukus

Postoje vrednosti koje ne zavise od trenutka i brendovi koji traju jer su postali deo našeg identiteta, izgrađeni na doslednosti, dubokom poverenju i beskompromisnoj posvećenosti kvalitetu. Decenijama unazad, prava čokolada sa sobom nosi isto, prepoznatljivo obećanje: da će ukus, tekstura i autentično čulno iskustvo ostati tačno onakvi kakve ih generacije pamte i vole. To je standard od kojeg se ne odstupa.

Upravo su Najlepše želje primer takve doslednosti, u moru globalnih prilagođavanja, gde se kvalitet i transparentan odnos prema potrošaču stavljaju ispred kratkoročnih tržišnih rešenja. U periodi-

ma kada su globalne okolnosti uticale na tržište kakaoa, bilo je važno ne samo doneti prave poslovne odluke, već ih i jasno komunicirati.

Tokom perioda kakao krize, Najlepše želje sačuvala su ono osnovno, a to je kvalitet po kojem su prepoznatljive. Proizvodnja čokolade ostala je dosledna principu bez kompromisa – koristili su se isključivo kakao i kakao maslac, bez biljnih masti i jeftinijih zamena. Udeo kakaoa i gramaže proizvoda nisu menjani, niti je suština proizvoda prilagođavana kratkoročnim pritiscima, što jasno pokazuje da kvalitet nije kategorija koja se prilagođava krizi već vrednost po kojoj se brend meri upravo u najizazovnijim okolnostima.

Tržišna cena čokolade – odraz globalnih turbulencija

Cena čokolade na policama predstavlja finalni ishod niza ekstremno nestabilnih



faktora. Protekla godina bila je jedna od najtežih u istoriji proizvodnje kakaoa. Klimatske promene u ključnim regijama Zapadne Afrike desetkovale su prinose, što je dovelo do istorijskih cenovnih maksimuma na berzama u Njujorku i Londonu.

U takvom okruženju, proizvođači su se našli pred izborom: drastično povećanje cena ili kompromis u kvalitetu. Mnogi globalni igrači su u tom periodu primenili neku od alternativnih strategija čime su čokoladu polako izmeštali iz kategorije svakodnevnog proizvoda u kategoriju luksuza. Najlepše želje su, međutim, ostale **posvećene potrošačima**, preuzimajući deo tereta tržišne nestabilnosti kako bi sačuvala standard proizvoda i poverenje koje su gradile decenijama.

Kada su se pojavili prvi realni uslovi za stabilizaciju tržišta kakaoa, napravljen je potez koji potvrđuje princip odgovornosti i transparentnosti prema potrošači-

ma. Doneta je odluka o sniženju osnovnih cena svih čokolada brendova Najlepše želje i Menaž. Ključ za ovaj manevar leži u strateškom planiranju nabavke sirovina, a ne u promeni recepture ili kvaliteta čokolada.

Suština ove promene leži u činjenici da se, dok se cena koriguje nadole, receptura i posvećen pristup proizvodnji ne pomeraju ni za milimetar. Svaka tabla Najlepših želja i dalje je ista čokolada bez kompromisa, potvrđujući da se poverenje ne gradi samo rečima, već konkretnim odlukama koje potrošač prepoznaje.

Kada se govori o čokoladi na domaćem tržištu, Najlepše želje su merna jedinica kvaliteta. Decenijama unazad, ovaj brend

je gradio svoju poziciju na specifičnom profilu ukusa koji je postao referentna tačka za generacije potrošača. Razlog tome nije samo tradicija, već rigorozna kontrola sastojaka i proizvodnje. Za potrošača, ovaj brend predstavlja ugovor o poverenju. Svaki put kada posegne za prepoznatljivim pakovanjem, on očekuje identično senzorno iskustvo.

Potvrda tog poverenja dolazi i od samih potrošača koji su na kraju 2025. godine, u periodu najveće krize, brend Najlepše želje proglasili najvoljenijim u kategoriji čokolada (prema istraživanju Brand Value Ipsos).

Najlepše želje ostaju ista ona konstanta u svačijem danu. One ne samo da čuvaju poverenje, već ga iznova zaslužuju svojom transparentnošću, dokazujući da se vrhunski kvalitet najbolje brani upravo onda kada se učini dostupnijim onima koji taj kvalitet najviše cene.

► bi da glasaju za pad Sančezove vlade, ali je nezamislivo da izglasaju „konstruktivno nepoverenje“ ustoličavajući narodnjake na vlasti bez izbora.

STRAH OD VOKSA DRŽI SOCIJALISTE NA VLASTI

SANČEZ, I PORED TOGA ŠTO NIJE USPEO nijednom da osvoji apsolutnu većinu na izborima, najdugovečniji je premijer, posle Felipea Gonzalesa, od obnove demokratskog uređenja pre pola veka. Tajna Sančezove političke akrobatike je u savezništvu sa katalonskim i baskijskim secesionističkim ili autonomaškim strankama i raširenom sentimentu koji ide od animoziteta do straha kada je u pitanju ekstremna desnica, oličena u Voksu Sanjtaja Abaskala.

Posebnost Sančezove vlade je vrlo šarenolika podrška u parlamentu. Od pada Frankovog režima nijedna vladajuća većina nije bila tako heterogena kao Sančezova. Jednostavno, španski izborni sistem je ušao na veoma klizav teren jer je koncipiran na dvopartizmu sa korektivnim faktorom malih regionalnih stranaka. Narodnjaci i socijalisti jedva uspevaju da prebace zajedno 50 odsto glasova, što neumitno dovodi u pitanje održivost i funkcionalnost političkog sistema.

Uspom Narodne partije nije dovoljan za apsolutnu većinu jer je u međuvremenu porasla podrška i Voksu. Feihova stranka ne bi imala dovoljno mesta u parlamentu da formira sama vladu, ako bi izbori bili održani danas – u najboljem scenariju za narodnjake imali bi oko 15 poslanika; za većinu je potrebno 176 – i posledično bi morala da traži podršku od Voksa.

U takvoj konstelaciji glasači levice, ali i stranaka manje brojnih naroda, preferiraju održavanje u životu Sančezove vlade, barem do redovnih lokalnih izbora koji su na programu u maju sledeće godine. Veliki zagovornici takvog pristupa, ujedno i saveznici Sančeza, jesu socijalistički gradonačelnici budući da bi želeli da objedine lokalne i parlamentarne izbore.

Strah od dolaska na vlast ekstremne desnice mogao bi da postane bumerang za Sančeza i socijaliste, pogotovo ako pad podrške socijalistima bude takav da isključuje svaku mogućnost ostanka na vlasti. U tom scenariju bi umereni ili centristički glasači PSOE mogli da zapuše nos i da glasaju za Narodnu partiju kako bi joj omogućili dovoljno ubedljivu pobjedu da može da formira vladu sama, bez Voksa. Nešto slično se već dogodilo u Madridu gde je ubedljivo pobedila baronica španske politike Izabel Dijaz Ajuso i upravlja glavnom gradom i okolinom sama bez Voksa već tri godine. **N**

FK PARTIZAN BURNA SKUPŠTINA

Ko je čiji igrač u Humskoj?

Nakon Skupštine kluba, otišao je Predrag Mijatović, uz najavu da će se vratiti – kao prvi čovek crno-belih

PREDRAG MIJATOVIĆ OBJAVIO JE U PONEDELJAK da podnosi neopozivu ostavku na mesto člana Upravnog odbora FK Partizan, kao i na funkciju potpredsednika kluba za sportska pitanja. Učinio je to svega pola sata nakon što je na Skupštini kluba „preživeo“ za samo jedan glas.

„Čekao sam ovu skupštinu, da vidimo ko ima poverenje. Ja sam dobio poverenje, to me raduje, ali i brine, jer posle četiri meseca neslaganja i prepućavanja malo mi je čudno: puj pike i ne važi, sad smo okej, danas je novi dan“, rekao je Mijatović.

Sve je počelo dobro, dočekan je aplauzima pred utakmicu sa Čukaričkim u oktobru 2024, a ispraćen je zvižducima na utakmici sa Radnikom.

„Nisam shvaćen na najbolji način. Možda je greška u meni, a možda i u percepciji drugih ljudi. Sve je bilo super posle Čukaričkog, do trenutka dok nisam iskazao svoje mišljenje. Jer ni stadion ni hala nisu platforma da se priča o bilo čemu osim da se navija za svoj klub. Mislim da su mi to navijači najviše zamerili, takva je situacija u društvu...“

Dan pre toga, Mijatović je pričao o saradnji sa vrhom države.

„Shvatio sam da Partizan, koji nije imao drugih načina da krene napred, nema drugog načina osim pomoći države u razgovoru sa Aleksandrom Vučićem, kao predstavnikom države. To je moja najveća greška, pa neka bude. Opet bih to uradio.“

Nagovestio je i da će se kandidovati za predsednika kluba.

A koliko su crno-beli podeljeni, možda najbolje govori izjava Rasima Ljajića nakon glasanja na Skupštini:

„Stavili smo na glasanje poverenje članovima „Najiskrenije govorim, ne osećam nikakvu pobjedu. Posle svega što se dešavalo, bila bi to Pirova pobjeda. Pobjeda će biti samo ako nas ovi rezultati nateraju da prestane ovo što smo gledali u proteklom periodu. Moramo da poštuemo rezultate Skupštine, u protivnom je sve anarhija – kako god da je ispalo, bilo bolje ili gore“, naveo je Ljajić. **N**



Hemofarmovih 66 godina posvećenosti



Ronald Zeliger, generalni direktor Hemofarma

Hemofarm, farmaceutske lider u regionu, obeležio je 66 godina postojanja i 20 godina od kada je postao deo STADA grupe, jednog od globalnih lidera u oblasti generičkih i OTC lekova.

U protekle dve decenije grupa je u razvoj Hemofarma u regionu investirala 537 miliona evra, čime je omogućena modernizacija proizvodnih kapaciteta, uvođenje savremenih tehnologija i dodatno jačanje tržišne konkurentnosti kompanije na globalnom nivou.

„Šezdeset šest godina postojanja potvrđuju naš kontinuitet i sposobnost da se razvijamo i prilagođavamo novom vremenu i trendovima. Ponosni smo što smo deo STADA grupe već dve decenije, koje su obeležile snažne investicije, tehnološki napredak i širenje našeg poslovanja. Konstantno donosimo najnovije terapijske trendove iz sveta na naše prostore, unapređujemo formule i uvodimo nove, inovativne lekove kako bi opravdali našu ulogu pouzdanog partnera u očuvanju zdravlja ljudi. Imamo rekordnu proizvodnju lekova, a istovremeno čuvamo prirodne resurse i poslujemo po principima održivog razvoja“, izjavio je generalni direktor Hemofarma Ronald Zeliger.

Hemofarm intenzivno unapređuje održivost svog poslovanja, a jedan od najznačajnijih projekata u tom pravcu jeste i instalacija solarnih panela u fabrici u Vr-



Porodični dan

Obeležavanje 66 godina postojanja kompanije tradicionalno je praćeno organizacijom Porodičnog dana, događaja koji okuplja zaposlene i njihove porodice i dodatno osnažuje vrednosti zajedništva i timskog duha, koje su kroz decenije ostale jedan od temelja korporativne kulture Hemofarma.

šću. Ovaj projekat predstavlja važan korak ka povećanju energetske efikasnosti i većem oslanjanju na obnovljive izvore energije, čime kompanija dodatno smanjuje svoj ekološki otisak i potvrđuje dugoročnu posvećenost odgovornom poslovanju.

Kontinuirano ulaganje u zaposlene i razvoj organizacione kulture potvrđeno je i prestižnim TOP Employer sertifikatima, čime se kompanija svrstala među najpoželjnije poslodavce u zemlji i regionu. Hemofarm paralelno jača svoje brendove i tržišno prisustvo, što kroz razvoj novih linija kao što su One Two Three i EUNOVA, tako i kroz strateški fokus na širenje portfolija i nova terapijska rešenja.

Osnovan 1960. godine u Vršcu, Hemofarm je tokom više od šest decenija izrastao u kompaniju sa snažnim regionalnim i međunarodnim prisustvom, koja danas zapošljava više od 4.400 ljudi i proizvodi stotine miliona pakovanja lekova i dijetetskih suplemenata godišnje. Bogat portfolio obuhvata više od 400 proizvoda različitih terapijskih grupa.

Kroz rad Hemofarma i Hemofarm fondacije kompanija kontinuirano podiže svest o važnosti prevencije, mentalnog zdravlja i dostupnosti zdravstvene zaštite, ostajući verna svojoj misiji da unapređuje kvalitet života zajednice u kojoj posluje.

CRNA GORA REFERENDUMSKE ČESTITKE

„Ustaški okot po našem primorju i brdima“

Kako su dva „dokumentarca“ iz Beograda „čestitala“ Crnoj Gori 20 godina nezavisnosti – i kakve su bile reakcije

Piše Petar Komnenić (Podgorica)

O pozicija i suverenistički krugovi u Crnoj Gori posljednjih su dana žestoko kritikovali Spajićevu vladu da ju je proslava 20. godišnjice obnove nezavisnosti zatekla kao snijeg putare u januaru, pa su logo manifestacije pravili preko koljena, a događaj na kraju finansirali iz budžetske rezerve.

Ako je zvanična Podgorica u pripreme ušla u foto-finišu, pojedini srpski mediji i organizacije bliske Aleksandru Vučiću su se izgleda mnogo temeljnije pripremali za ovaj datum pa su crnogorskoj javnosti preko RTS-a, Informera i medija sa crnogorskom nacionalnom frekvencijom, koje drže pod kontrolom, servirali dva dokumentarca koja obiluju uvredama, obmanama i nacionalšovinizmom.

U propagandnom uratku „Referendum – priča o izmišljenoj slobodi“, koji je prikazan na televiziji Informer, a reemitovan na crnogorskim televizijama Prva i Adria, tvrdi se da je „sazrelo vrijeme za novo preispitivanje volje građana ili pak za institucionalno udruživanje teritorija tamo gdje žive oni koji svoju budućnost vide zajedno, a ne izdvojeno“.

Osim otvorenog pozivanja na rušenje teritorijalnog integriteta suverene države autori filma su mizogino udarili i na moral Cetinjanki lažnim navodima da je na Cetinju zabilježena „najveća demografska eksplozija nakon Drugog svjetskog rata“ jer su tamošnje porodice „čuvali italijanski vojnici“, dok su Cetinjani ginuli na stratištima širom bivše Jugoslavije.

Agencija za audio-vizuelne medijske usluge je zabranila emitovanje srpske televizije Informer na šest mjeseci sa obrazloženjem da je samo od marta do danas sa te adrese registrovano 20 sadržaja sa elementima govora mržnje, diskriminacije i podsticanja nacionalne netrpeljivosti. Postupak protiv domaćih emitera Prva i Adria, vlasnika crnogorskih nacionalnih frekvencija bliskih zvaničnom Beogradu, u toku je.

Srpski predsjednik koji je ranije poručio da neće slati čestitku povodom proslave „otcepljenja Crne Gore od Srbije“, kao da nije ni luk jeo ni luk mirisao. „Mali deo sam tog filma pogledao i u tom malom delu koji sam video nisam video nikakve uvrede. Vidim da



oni prete zaustavljanjem televizijskih programa. To je loša, nedemokratska praksa, to znači da se plašite drugačijeg mišljenja i da želite da cenzurišete stvari.“

Iz novosadskog Centra za društvenu stabilnost koji stoji iza ovog propagandnog filma stigla je otvoreniya reakcija.

„Pustili smo tokom prethodnih dvadeset godina da se razni ustaški okot razgoropadi po našem primorju i brdima, da pomisli da može kako i dokle hoće, ali ne brinite, ničija nije do zore gorela, pa neće ni vaša... rekli smo vam, mi smo tek krenuli, ovo je bilo samo istezanje, da shvatite protiv koga se borite.“

Iako predsjednik Srbije tvrdi da je neobavezno pogledao samo segmente ovog nacionalno-šovinističkog uratka, ispostavilo se da od 49 saradnika Centra za društvenu stabilnost svega dvoje nema direktnu ili posrednu vezu sa SNS-om.

Reakcija srpskog predsjednika da je ovlaš upoznat sa temom, stoji koliko i tvrdnja da je prvi put čuo da se željeznički saobraćaj u Srbiji redovno obustavlja uoči svakog studentskog protesta u Beogradu.

U priču se na mnogo perfidniji način uključio i RTS dokumentarcem srceparajućeg naslova „Razdvojena familija“. U tom uratku u priču su uvedeni sagovornici sa jedne i druge strane, ali je zloćudni zaključak obojen stihovima Matije Bečkovića.

„Čovek koji nije postojao sebe je izmišljao. Izmislio je da je ono što nije bio, a bio je ono što nije hteo.“

Tako su izgledale čestitke zvaničnog Beograda povodom jubilarnog praznika susjedne države. Indikativno je međutim da su tamošnji državni i drugi mediji ovo-liko energije posvetili crnogorskom jubileju umjesto da su istraživačke potencijale okrenuli razlozima građanskog gnijeva, protestima ili recimo slučaju teškog ubistva i prikrivanja zločina u restoranu „27“.

Zato vulgarno, besprizorno grebanje po prošlosti i prijetnje teritorijalnom integritetu Crne Gore više liče na jeftini spin, ali i na vapaj nacionalšovinističkih kružoka čiju agresiju vjerovatno podstiče i činjenica da su crnogorskom premijeru 20. godišnjicu obnove nezavisnosti čestitali i neki njima bliski ljudi – poput predsjednika crnogorske Skupštine Andrije Mandića i predstavnika SPC u Crnoj Gori. **N**

Redion – novi brend svoje vodeće globalne platforme *Care*

Generali grupa danas predstavlja Redion, novi brend svoje globalne platforme Care, koji objedinjuje aktivnosti kompanije Europ Assistance i globalne mreže Generali Employee Benefits (GEB) u jedinstven identitet i ponudu. Posle gotovo tri godine delovanja kao integrisana celina u okviru platforme Generali Care, Redion je brend koji odaje priznanje dosadašnjim postignućima na globalnom nivou, čineći vidljivim ono što klijenti i partneri već godinama prepoznaju. Antoan Parizi, aktuelni izvršni direktor Generali CARE Huba, vodiće Redion kao generalni direktor Grupe.

Sa preko 12.000 zaposlenih, poslovanjem u preko 190 zemalja i godišnjim obimom poslovanja od 5,8 milijardi evra (fiskalna 2025. godina), Redion je prvi u svetu u području programa pogodnosti za zaposlene (employee benefits), a nakon akvizicije mreže Swiss Life Network početkom 2026. godine, zauzima drugo mesto u svetu u području asistencije i putnog osiguranja. Platforma pruža usluge multinacionalnim kompanijama, globalnim turističkim agencijama, finansijskim institucijama i njihovim krajnjim korisnicima, obuhvatajući putno osiguranje, hitnu i medicinsku asistenciju, zaštitu zaposlenih (životno osiguranje, osiguranje od nezgode, invaliditeta i zdravstveno osiguranje), zdravstvena i mobilna rešenja, kao i globalne B2B2C programe i osiguranje ugrađeno u proizvode i usluge finansijskih institucija, turističkih platformi i multinacionalnih poslodavaca.

Đulio Tercariol, zamenik glavnog izvršnog direktora Generali grupe, izjavio je: „Redion je izraz onoga što Generali Care već jeste: globalna, integrisana platforma, osmišljena da pruži sveobuhvatnu pomoć u svim aspektima života ljudi. U potpunosti usklađen sa našom strategijom ‘Lifetime Partner 27: Driving Excellence’ i našom ambicijom da budemo lider u oblasti zaštite, zdravstvenog osiguranja i osiguranja od nezgode, Redion predstavlja jednostavan, jasan i dosledan standard pomoći, koji objedinjuje komplementarne kompe-



tencije u području prevencije, osiguranja i asistencije u jedinstvenu, sveobuhvatnu globalnu ponudu.”

Žan-Loran Granije, generalni direktor kompanije Generali Francuska i Global Business Activities kao i predsednik Rediona, rekao je: „U ovoj ulozi nastupam iz tri perspektive: kao predsednik Rediona, kao partner unutar mreže preko GEB-a i klijent u segmentu asistencije. Iz sve tri perspektive, moj zaključak je isti: Već neko vreme stvarnost ove organizacije uveliko prevazilazi brend koji je predstavlja. Kvalitet, globalna prisutnost, istinska dubina ekspertize, već je stvarnost koju naši partneri i klijenti svakodnevno doživljavaju.”

Brend koji odražava već razvijenu platformu

Redion počiva na komplementarnoj snazi i ekspertizi dva lidera u industriji. Europ Assistance, začetnik globalne industrije asistencije pre više od 60 godina, s vremenom je proširio svoju stručnost na oblasti putnog osiguranja, pomoći na putu i ličnih usluga. GEB, osnovan 1966. godine, globalna je platforma posvećena upravljanju ljudskim kapitalom multinacionalnih korporacija i, nakon akvizicije mreže Swiss Life Network početkom 2026. godine, neprikosnoveni svetski lider u oblasti programa pogodnosti za zaposlene. Pod brendom Redion, ove dve oblasti ekspertize u potpunosti se objedinjuju kroz jedinstvenu

strategiju upravljanja podacima, zajednička ulaganja u veštačku inteligenciju i unapređeni standard kvaliteta u tehnologiji i operacijama, dostupan svakom klijentu i partneru na svakom tržištu.

Za postojeće klijente i partnere obezbeđen je potpuni kontinuitet poslovanja. Ugovori, timovi za pružanje usluga, brojevi telefona i nivo usluge (SLA) ostaju nepromenjeni. Brend je nov, ali posvećenost ostaje ista – ona koja postoji decenijama.

Antoan Parizi, generalni direktor Grupe nadležan za Redion, rekao je: „Redion odražava odlučnost naših timova da klijentima i partnerima širom sveta pruže unapređenu, integrisanu i tehnološki osnaženu uslugu. Jedan brend znači jedinstvenu strategiju upravljanja podacima, objedinjena ulaganja u veštačku inteligenciju i jedinstveni, viši standard u okviru naše tehnološke platforme. Ime Redion nije ni geografski ni sektorski ograničeno. Međutim, ono što želim da ljudi razumeju jeste da iza tehnologije stoji mreža koju čine desetine hiljada lekara, medicinskih sestara, tehničara za pomoć na putu i lokalnih stručnjaka koji su prisutni kada je to najpotrebnije i dolaze lično kada je to najvažnije. Mi smo prvenstveno usmereni na digitalna rešenja, ali je čovek uvek u centru svega. Svaki klijent, ma gde se nalazio, može da izabere da ga u potpunosti opslužuju ljudi. To je ono što zaista znači biti uvek spreman i uvek dostupan.”

Inovacije danas nisu pitanje tehnologije, već sposobnosti da se menjaš

U vremenu u kojem tehnološke promene menjaju način poslovanja, sposobnost prilagođavanja postaje važnija od same tehnologije. Od razvoja domaćeg inovacionog ekosistema i otvaranja prostora za saradnju između privrede i startup zajednice, do pokretanja inicijativa poput SME HUB-a i razgovora o praktičnoj primeni veštačke inteligencije, ICT Hub danas ima važno mesto u poslovnoj transformaciji regiona. O tome kako se organizacija razvijala, kako vidi potencijal AI-a i gde prepoznaje najveće razvojne prilike, razgovarali smo sa Kostom Andrićem, izvršnim direktorom ICT Hub-a.

ICT Hub je tokom godina prerastao iz startup i inovacionog centra u organizaciju koja saraduje sa velikim kompanijama, institucijama i međunarodnim partnerima. Kako danas gledate na razvoj ICT Hub-a i koje biste ključne prekretnice izdvojili?

Kada smo pokretali ICT Hub, ideja je bila da napravimo mesto susreta ljudi sa idejama, znanjem i ambicijom da menjaju tržište. Počeli smo 2014. godine kao centar za tehnološko preduzetništvo, u trenutku kada lokalni inovacioni ekosistem još nije imao razvijenu infrastrukturu kakvu danas poznajemo.

Važna prekretnica za nas bio je trenutak kada smo prepoznali važnost inovacija šire od startup zajednice. One su jednako važne velikim kompanijama, institucijama i tradicionalnim industrijama. Danas je to još očiglednije, jer živimo u vremenu geopolitičke neizvesnosti, promena u globalnim lancima snabdevanja i potrebe da Srbija pronađe novi model rasta. Taj model ne može da se zasniva samo na nižim troškovima, već na znanju, tehnologiji, produktivnosti, jačanju domaćih kompanija i sposobnosti da se brže prilagođavamo promenama.

Zato smo počeli da razvijamo programe koji spajaju startup agilnost i korporativne kapacitete, ali na način koji donosi konkretnu poslovnu vrednost. Danas ICT Hub

saraduje sa startup ekosistemom, korporativnim sektorom, međunarodnim partnerima i institucijama. Naša pozicija nije nastala preko noći. Ona je rezultat kontinuiteta, rada sa različitim delovima tržišta i spremnosti da se i sami menjamo zajedno sa okruženjem.

Veštačka inteligencija postala je jedna od dominantnih tema u poslovnom i tehnološkom svetu. Koliko kompanije u regionu danas zaista razumeju potencijal AI-a i na koji način ICT Hub pristupa ovoj temi?

AI je tema o kojoj danas svi govore, ali još uvek mali broj organizacija zna kako

Novi model rasta Srbije ne može da se zasniva samo na nižim troškovima, već na znanju, tehnologiji, produktivnosti i sposobnosti da se brže prilagođavamo promenama.

da ga primeni na smislen i koristan način. Problem najčešće nije u tehnologiji. Problem je u tome što kompanije često kreću od alata, a ne od poslovnog problema koji žele da reše.

Zato mi AI posmatramo pre svega kroz poslovni kontekst. Prvo pitanje ne treba da bude kako da uvedemo AI, već gde imamo problem, trošak, usko grlo, ponavljajući proces ili odluku koja može da bude bolja ako se podrži podacima i tehnologijom.

Naš pristup je praktičan. Ono što je važno jeste da ICT Hub danas nije samo savetodavni ili edukativni partner kada je reč o AI-u. Pored rada na strategiji, edukaciji i identifikaciji konkretnih slučajeva prime-



ne, razvijamo i implementiramo AI rešenja za kompanije. Imamo inženjerski tim koji može da vodi ceo proces, od razumevanja poslovnog problema i dizajna rešenja, preko razvoja i integracije, do podrške nakon implementacije.

To znači da sa klijentima ne ostajemo na nivou ideje ili radionice. Kada prepoznamo gde AI može da donese vrednost, možemo da razvijemo konkretno rešenje i uvedemo ga u postojeće poslovne procese. To mogu biti AI asistenti, automatizacija ponavljajućih zadataka, obrada i analiza podataka, podrška prodaji, korisničkoj službi ili internim timovima, kao i razvoj prilagođenih alata za specifične potrebe kompanije.

Prvo pitanje ne treba da bude kako da uvedemo AI, već gde imamo problem, trošak ili usko grlo koje može da bude bolje ako se podrži podacima i tehnologijom



Jedan od projekata koji se često izdvaja jeste SME HUB, kao jedinstven model saradnje privatnog i međunarodnog sektora. Kako je nastala ideja za ovaj projekat i šta danas donosi MSP sektoru kroz partnerstvo sa Švajcarskom agencijom za razvoj i saradnju?

Ideja za SME HUB nastala je iz konkretnog uvida u stanje domaće privrede. U Srbiji postoji veliki broj kvalitetnih malih i srednjih proizvodnih preduzeća koja imaju znanje, ljude i potencijal, ali često nemaju dovoljno razvijene procese, standarde ili pristup velikim kupcima. Sa druge strane, veliki domaći i multinacionalni sistemi imaju potrebu za pouzdanim lokalnim do-

bavljačima koji mogu da odgovore na njihove zahteve u pogledu kvaliteta, kontinuiteta, rokova i efikasnosti.

SME HUB je nastao upravo na tom mestu, između potencijala malih i srednjih preduzeća i konkretne potrebe velikih sistema. Cilj nije samo da se kompanije povežu. Cilj je da se mala i srednja preduzeća kroz rad sa velikima postepeno podignu na viši nivo poslovanja.

Tu se vidi i šira razvojna logika zbog koje je Švajcarska agencija za razvoj i saradnju prepoznala ovaj projekat. Kada malo ili srednje preduzeće podigne standarde, uvede bolje procese, unapredi kvalitet, efikasnost, bezbednost, upravljanje ljudima ili ekološke prakse, efekat nije samo

poslovni. Takva kompanija postaje stabilnija, konkurentnija i spremnija za rast. A rast znači nova radna mesta, sigurnije poslove, bolje uslove rada i zdravije radno okruženje za zaposlene.

Zato SME HUB nije samo projekat razvoja dobavljača. To je model u kojem saradnja sa velikim kompanijama postaje mehanizam za razvoj domaće privrede. Posebno nam je važno što se uskoro navršavaju pune tri godine od pokretanja projekta, jer sada već možemo da govorimo o konkretnim iskustvima, naučenim lekcijama i rezultatima. Partnerstvo sa SDC-om pokazuje da međunarodna razvojna podrška i znanje privatnog sektora mogu da funkcionišu zajedno, kroz model koji ima društvenu i poslovnu vrednost.

Na koje oblasti će ICT Hub biti najviše fokusiran u narednom periodu?

ICT Hub će u narednom periodu biti fokusiran na oblasti u kojima već vidimo jasnu potrebu tržišta. Prva je praktična primena veštačke inteligencije u kompanijama. Ne govorimo samo o edukaciji, već o radu sa organizacijama na tome da prepoznaju konkretne slučajeve primene, testiraju rešenja i promene način rada tamo gde tehnologija zaista može da donese rezultat.

Druga oblast je transformacija kompanija. Mnogo organizacija zna da mora da se menja, ali ne zna odakle da počne, ko treba da vodi taj proces i kako da promena ne ostane samo prezentacija ili interna inicijativa bez efekta. Tu vidimo prostor za naš rad, jer razumemo i startup logiku brzog testiranja i realnost velikih sistema u kojima promene moraju da budu pažljivo vođene.

Treća oblast je razvoj domaćeg i regionalnog inovacionog ekosistema. Tu svoju ulogu vidimo pre svega kroz sposobnost da razumemo širi ekonomski kontekst, prepoznamo gde postoji razvojna šansa i na osnovu toga kreiramo programe, partnerstva i modele koji mogu da proizvedu konkretne rezultate. To znači nove poslovne prilike, veći kapacitet kompanija za inovacije, bolji pristup znanju i kapitalu, kao i jačanje onih delova tržišta koji imaju potencijal za rast.



JESI LI VIDEO OVO?

Zašto glasači cijene pokvarenost?

Zašto većinom biraju okrutne, grabežljive i bezobzirne političare, umjesto neke dobronamjerne, pristojne, kojima je iskreno stalo za narodno dobro? Kako, na primjer, Amerikanci u većem broju ne glasaju za nekoga poput Bernieja Sandersa, kongresnika iz Vermonta koji se uvijek zbilja zalaže za javni interes, čak i ako je to protiv njegovog ličnog interesa, ili protiv interesa njegove klase, vjere i nacije

Piše Ante Tomić

Doktore Petroviću, Ne mogu ja ovo više. Ova mi je Hrvatska sve živce uništila. Gledaj, molim te, što se nedavno ovdje dogodilo. Zbog korupcije je prije dva mjeseca uhapšen gradonačelnik Nove Gradiške, jedan Grgić. On je, da ne sjedi u istražnom zatvoru, smjesta dao ostavku. Kad je ostao bez javne funkcije i nije više bilo opasnosti da ponovi kazneno djelo, pustili su ga da se brani sa slobode. Istovremeno su raspisani izvanredni izbori za gradonačelnika. Grgić se ponovno kandidirao i, trebam li ti uopće reći što se dogodilo, pobjedio je!

I to nije prvi put. Već mu je jednom, prije pet godina, zorom dolazila policija i, uobičajeno, pretresala ladice radnog stola, raštekavala kompjuter, vještačila račune, zaključala mu lišice na rukama i odvela ga u stanicu. Svi su govorili, gotov je. Nema ga više. Baj, baj, Grgiću, smijali su se dušmani. Zvali su runde u novogradiškim kafanama i nazdravljali njegovoj propasti. Ali on se vratio u gradonačelničku kancelariju. Unatoč hapšenju, istražnom zatvoru, optužnicama, svim mjerama koje je represivni aparat poduzeo da onemogući njegovu vlast u gradu, dvaput je uvjerljivo potukao hadezeovog kandidata.

Nije ni to, naravno, loše. Uvijek je radost kad HDZ izgubi izbore. Nevolja je jedino da se ni Grgić ne čini kao pravednik. Kao netko na koga se režim nevinog

okomio, kojega pokvarenjaci ni krivog ni dužnog progone. Jedan je lokalni poduzetnik na fasadu robne kuće u Novoj Gradiški, u centru grada, da svi prolaznici vide, jednom objesio veliku Grgićevu fotografiju s prkosnim natpisom: „Ne damo ti 25 posto!“ Nekako sumnjam da bi netko to učinio da gradonačelnik zbilja nije tražio mito od njega.

Narod, međutim, nije briga. Drago Hedl piše u Telegramu kako građani Nove Gradiške znaju da Grgić krade, odnosno kraducka, kako su se nježno izrazili, ali ne uzimaju mu to za zlo. Ne drže da je taj manji nedostatak prepreka za obavljanje javne dužnosti.

Naposljetku, vjerujem da ni građani sami nisu bolji od njega. Oni glasaju za lopova jer su i sami lopovi. Jer s njim znaju na čemu su. Lakše im je identificirati se s Grgićem nego s nekakvim čudakom, perverznejakom, poštenjačinom i čistun-

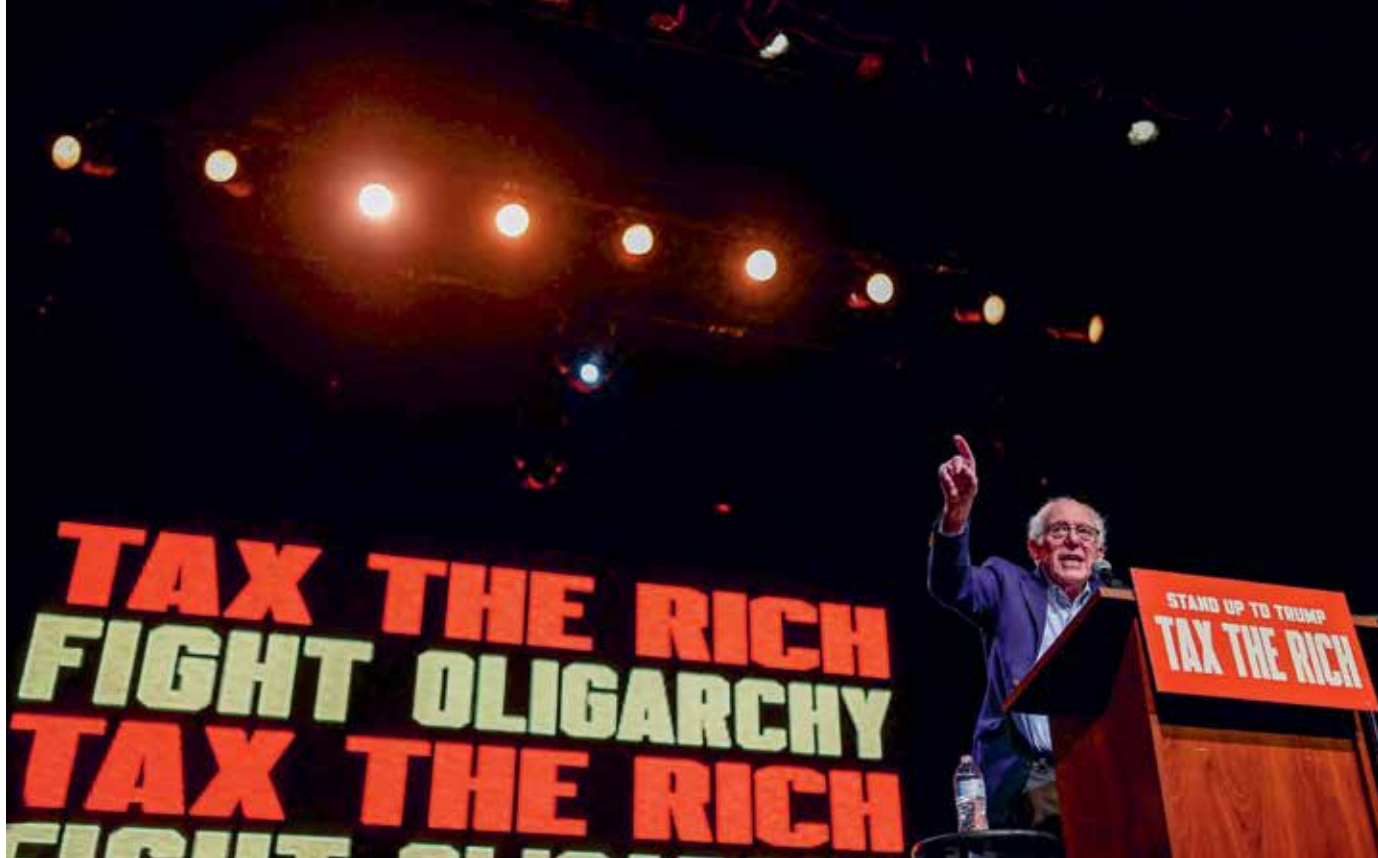
Jedan je lokalni poduzetnik na fasadu robne kuće u Novoj Gradiški, u centru grada, da svi prolaznici vide, jednom objesio veliku Grgićevu fotografiju s prkosnim natpisom: „Ne damo ti 25 posto!“ Nekako sumnjam da bi netko to učinio da gradonačelnik zbilja nije tražio mito od njega

cem koji nikad ništa tuđe nije poželio.

U našim krajevima, primjetio si možda, u svakodnevnom govoru vlast se često naziva trećim licem množine. Od najviših razina, ministara i predsjednika, gradonačelnika i župana, sve do trgovačkih inspektora i komunalnih redara, svi su predstavnici vlasti magloviti, neodređeni Oni. Vjeruje se da su Oni otuđeni od Nas, takozvanih malih ljudi. Oni rade isključivo na svoju korist ne obazirući se na Naše interese. Mi smo dolje dobri i pametni, a oni gore, čiji teror bespomoćno trpimo, zločesti i glupi.

No, to je samo fantazija kojoj je smisao da nas oslobodi odgovornosti za zlo koje se u naše ime čini. U stvarnosti nema otuđenosti između građana i vlasti. Nema moralne razdjelnice između Nas i Njih. Oni gore pojedinačno perfektno zrcale opću pokvarenost Nas dolje.

Razmišljao sam o ovome posljednjih nekoliko dana, otkad sam u petak u Basarinom pismu Jergoviću pročitao citat braće Goncourt: „Opšte pravo glasa je dalo ogromnu moć masama i neizmjerno osiromašilo inteligenciju.“ Na koju god stranu se okreneš, bezbroj je dokaza da je ovo istina, a nama se u Hrvatskoj u nedjelju navečer još jednom potvrdilo kad je došla vijest da su na izvanrednim lokalnim izborima u Novoj Gradiški punoljetni građani ponovno većinom glasali za jednog lopova.



Ako smo nekad vjerovali da je opće pravo glasa naša najbolja šansa da izaberemo da nas vode čestiti i mudri, najbolji među nama, a ja sam, priznat ću ti, Dragoljube, jednom davno u mladosti njegovao takve smiješne zablude, krajnje nam je vrijeme da se otriježnimo. Slobodni izbori nisu nikakvo jamstvo da će sve dobro završiti.

Dapače, neusporedivo je veća vjerojatnost da će kreteni, koji su uvijek i svuda u znatnoj većini, zaokružiti nekog svoga i sebi sličnog kretena, nekog Vučića ili Plenkovića ili, zašto ne, Trumpa.

Izbor ovog zadnjeg ustvari je više nego ijedan drugi uništio vjeru u opće pravo glasa. Koliko god smo znali da Amerika, i globalno i lokalno, često čini užasne svinjarije, u nama je svejedno treperio neugasli žižak nade da će demokracija opstati, jer u sebi ima ugrađen mehanizam da opstane i zaštititi interese građana, da obrani slobodu štampe, ljudska prava, nezavisno sudstvo i druge vrijednosti Zapadne civilizacije.

Ostalo nam je valjda to iz onog vremena kad smo u beskrajnim lijenim nedjeljnim popodnevim gledali hollywoodske bajke o slobodnom društvu: „Dvanaest gnjevnih ljudi“ s Henryjem Fondom, „Gospodin Smith ide u Washington“ s Jamesom Stewartom i „Ubiti pticu rugalicu“ s Gregoryjem Peckom. Sve se to meni zaljuljalo i srušilo kad su

Zbog čega ljudi pristojnost doživljavaju kao slabost? Znam da zvučim kao idealist, naivan, netko će vjerojatno reći i slabouman, ali meni stvarno nije jasno što je smiješno u miru, ljubavi i razumijevanju

američki građani na regularnim izborima, fair and square, čak dvaput glasali za predsjedničkog kandidata kojega za slobodno društvo i Zapadnu civilizaciju, da oprostiš na izrazu, boli kurac.

Ako u takozvanoj kolijevci demokracije opetovano glasaju za drskog lopova, besramnog varalicu, podlog lažljivca, krivokletnika, razvratnika i manijaka, ako građani svjesno biraju samodopadnog, hvalisavog narcisa koji se uvijek upravljao isključivo osobnim interesom i nikad ništa plemenito i nesebično za drugo ljudsko biće, uključujući i vlastitu djecu, nije učinio, ako milijuni poštenih i marljivih Amerikanaca zaokružuju broj ispred Trumpovog imena ne zato jer ne znaju tko je on, nego im se, baš naprotiv, neodoljivo sviđa da je on dubre, opće je pravo glasa, dragi moj Petroviću, ispala jedna teška pušiona.

Svejedno, ja se ne mogu pomiriti s time. Bit će valjda da sam glup, ali mi stvarno ne ide u glavu zašto glasači ci-

jene pokvarenost. Zašto većinom biraju okrutne, grabežljive i bezobzirne političare, umjesto neke dobronamjerne, pristojne, kojima je iskreno stalo za narodno dobro?

Kako, na primjer, Amerikanci u većem broju ne glasaju za nekoga poput Bernieja Sandersa, kongresnika iz Vermonta koji se uvijek zbilja zalaže za javnim interes, čak i ako je to protiv njegovog ličnog interesa, ili protiv interesa njegove klase, vjere i nacije?

Divni Sanders, uvijek nepokolebljivo na pravoj strani, koji bi sam sebi bez pardona povećao porez da bi Amerikanci imali bolju zdravstvenu skrb i škole, ili kojega činjenica da je Židov ni za trenutak neće zaustaviti da se u Kongresu bori protiv američkog naoružavanja Izraela, zašto on nije predsjednik?

U čemu je problem, znaš li mi ti reći, Dragoljube, ako je netko dobar? Zbog čega ljudi pristojnost doživljavaju kao slabost? Znam da zvučim kao idealist, naivan, netko će vjerojatno reći i slabouman, ali meni stvarno nije jasno što je smiješno u miru, ljubavi i razumijevanju.

Dok hodam kroz ovaj opaki svijet, tražeći svjetlo u mraku ludila, pitam se – je li sva nada izgubljena? Postoji li samo bol, mržnja i bijeda?

Da ne duljim dalje, poslušaj meni najdražu političku pjesmu. Osamdesetih godina prošlog stoljeća napisao ju je Nick Lowe, bila je hit Elvisa Costella. **N**

ZNAŠ LI TI, DONALDE, KO SAM JA

Kako je zaboravljen Svesrpski sabor



Možda neko olako pomisli da su Amerikanci sad na srpskoj strani. Vučićevi mediji koji to sugerišu, na primer ignorišu šta je američki državni sekretar Marko Rubio poručio Hrvatskoj u prošlu subotu povodom Dana državnosti te zemlje: prvo je nazvao Hrvatsku NATO saveznikom od poverenja i partnerom u traganju za mirom i prosperitetom. „Amerika stoji uz vas dok slavite ovaj dan nacionalnog ponosa.“ Pored toga što SAD i Hrvatsku vezuje „zajednička predanost regionalnom miru i stabilnosti“, Rubio je naglasio da ove dve zemlje vezuju „i demokratske vrednosti“

I ako je Deklaracijom sa prvog Svesrpskog sabora od 8. juna 2024. određeno da se ovaj krovni skup srpstva sa identitetskom, dakle i političkom, dinamikom održava svake dve godine, dok ovaj tekst ulazi u štampu još ne znamo kad će se i gde održati drugi Svesrpski sabor 2026. Prvi u Beogradu ličio je na smotru kulturno-umetničkih društava, sa dovedenim statistima u publici.

Održan je pod nespretnim sloganom „Jedan narod – jedan sabor, Srbija i Srpska“. Uveliko i Vučić najavljuje svoje vidovdanske skupove – „Vidovdanske dane“ sve sa „do sada najznačajnijom“ vojnom vežbom za Vidovdan na Pasuljanskim livadama. Najavljeni partijsko-lojalistički skupovi uprkos diktatu takozvanog jedinstva nisu Svesrpski sa-

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata



bor. Bilo bi nerealno očekivati da Sabor bude održan na Pasuljanskim livadama u kontekstu vojne vežbe.

Ako se s nečim tako ambicioznim kao što je Svesrpski sabor započne, a da se to ne izgustira u dnevopolitičke svrhe, onda bi i termin trebalo da se ustali. Dobro, Mundijal u Kataru je otvoren u novembru iz klimatskih razloga, a ne u junu kako dolikuje i kada će biti otvoren predstojeći u SAD, Kanadi i Meksiku, tako da valjda Sabor možemo da očekujemo bar u „katarskom“ terminu ako ga ne bude

ovog juna, tačno na dve godine od prvog.

U kalendarima srpskih manifestacija za jun ove godine možete naći i Banjsko prelo u Bajmoku i Kosidbu na Rajcu i susret Kozarčana i Kosačke dane u Vterniku, ali ne i centralni Svesrpski sabor. Maja ove 2026. održan je Svesrpski sabor u Požgrunu, trinaesti po redu koji tradicionalno okuplja srpsku dijasporu u Norveškoj i koji podržava država Srbija, ali iako ima isto ime ta kulturno-umetnička, sportska i kulinarska smotra nije centralni sabor na koji mislimo. Na onaj koji je pre dve godine darivao Deklaraciju o zaštiti nacionalnih i političkih prava i zajedničkoj budućnosti srpskog naroda, i koju su usvojile skupštine Republike Srbije i Republike Srpske. Deklaraciju u kojoj se konstatuje da srpski narod predstavlja jedinstvenu celinu. Što im-

plicira i odgovarajuću usklađenu politiku. Politička platforma podrazumeva i ono što su komunisti zvali smernice.

Ako je prvi Svesrpski sabor bio pompezni marketing, nacionalrealizam koji je zamenio soerealizam, drugi bi zaista trebalo iščekivati da bi se smanjila izvesna konfuzija u „jedinstvenoj narodnoj celine“ i utvrdile „smernice“. Jer Svesrpski sabor preporučuje institucijama Republike Srbije i Republike Srpske da deluju jedinstveno i koordinisano. Uprkos pompeznosti Deklaracije, ako ove godine i ne bude Sabora teško da će to iko i primetiti. I da li bi sutra neke nove vlasti odustale od ovog Vučićevog operetskog igrokaza.

Teško da će neke nove vlasti bojkotovati sutra nacionalni stadion u Surčinu koji je Vučićeva ideja. Pa i Viktor Orban planirao je potvrdu još jednog mandata premijera i nacionalnog liderstva na „Puškaš areni“ renoviranoj za njegovog vakt, ali u loži finala Lige šampiona između Arsenal a i PSG sedeo je Peter Mađar koji je prilikom posete Beču izjavio da bi EU trebalo da primi zemlje Zapadnog Balkana pre Ukrajine, kako bi sačuvala kredibilitet u regionu, a na toj tački to nije diskontinuitet sa Orbanovom politikom, kao što ni promena vlasti u Srbiji ne bi strukturalno značila baš „nultu tačku“ istorije.

Evo zašto su „smernice“ potrebne: sada samo partijski šef – Stranke nezavisnih socijaldemokrata – Milorad Dodik je i dalje najjača politička figura Republike Srpske. Kao predsednik SNSD Dodik je maja ove godine učestvovao na plenarnoj sednici Međunarodnog foruma o bezbednosti u Moskvi gde je tokom obraćanja istakao da Republika Srpska deli viđenje Moskve o politici Nemačke i Velike Britanije poručivši da se te zemlje moraju zaustaviti („Potpuno delimo viđenje o militarizaciji Nemačke i podmukloj ulozi Velike Britanije“). Dodik je pojasnio kako srpski narod „zna da će uz rusku snagu i odlučnost izboriti pobedu dobra nad zlom“, istakavši da će svetski poredak biti utemeljen na stabilnim osnovama „multipolarnosti čija je centralna osovina Rуска Federacija“. Ako je dilema „dobro ili zlo“, onda valjda nema previše manevarskog prostora za cincularanje.

Ali ovog maja je i Ana Brnabić, predsednica Skupštine Srbije (iste one koja je usvojila Deklaraciju Svesrpskog sabora), na Globalnom bezbednosnom for-

U kalendarima srpskih manifestacija za jun ove godine možete naći i Banijsko prelo u Bajmoku i Kosidbu na Rajcu i susret Kozarčana i Kosačke dane u Veterniku, ali ne i centralni Svesrpski sabor. Uveliko i Vučić najavljuje svoje vidovdanske skupove - „Vidovdanske dane“ sve sa „do sada najznačajnijom“ vojnom vežbom za Vidovdan na Pasuljanskim livadama

Teško da će neke nove vlasti bojkotovati sutra nacionalni stadion u Surčinu koji je Vučićeva ideja. Pa i Viktor Orban planirao je potvrdu još jednog mandata premijera i nacionalnog liderstva na „Puškaš areni“ renoviranoj za njegovog vakt, ali u loži finala Lige šampiona između Arsenal a i PSG sedeo je Peter Mađar

mu u Pragu – „Globsek forumu“ pozvala EU da donese „hrabru“ političku odluku i primi ceo region Zapadnog Balkana u svoje članstvo, moguće bez prava na komesara ili na veto, ističući uverenje da bi region učinio Evropu „jačom politički, ekonomski i strateški“. Za Anu Brnabić je jasno da „region treba da postane deo EU koja je najuspešniji mirovni projekat u istoriji, da bi ovi sukobi (koji u dobroj meri određuju danas takozvani region) ostali u prošlosti“.

U tački 2 Deklaracije, Svesrpski sabor konstituše Nacionalni savet srpskog naroda, koji je zadužen za koordinaciju, praćenje i izvršavanje akata Sabora i interesa naroda. Da li su Dodik i Ana Brnabić konsultovali taj Nacionalni savet srpskog naroda o tome šta će reći u Moskvi i Pragu, ako nisu, da li je bilo bar koordinacije između njih dvoje? Jer ovakve izjave ne deluju kao plod koordinacije, osim ako su proizvod neke dublje i dalekosežnije svesrpske politike koja kod običnog posmatrača bez uvida može da ostavi utisak zbunjenosti i osećaj da se konfuzija prodaje kao nacionalna strategija. Ili čak da je strategija ponekad parcijalna, partikularna, što ne podrazumeva proklamovano jedinstvo.

Ako po usvojenoj Deklaraciji, Svesrpski sabor potvrđuje opredeljenje Republike Srbije i Republike Srpske za članstvo u EU, kao i očuvanje vojne neutralnosti u odnosu na postojeće vojne saveze, čini se da je Ana Brnabić više na liniji Deklaracije, mada i EU i vojna neutralnost mogu da budu i kvadratura kruga. Ako bude drugog Svesrpskog sabora, valjda će se nedoumice otkloniti. Da li će na njemu biti pozdravljeno da bar deo srpskog naroda – onaj iz Crne Gore uđe u EU, ili će se potajno priželjkivati da pojedine opštine iz Crne Gore donesu odluku da neću u EU, kao što su odbornici u Skupštini opštine Zeta izglasali deklaraciju da se na teritoriji Zete poništava odluka Crne Gore o priznanju Kosova. Što me jedan prijatelj, inače Srbin iz Crne Gore, ironično pita – da li ovako, opštinski, možemo da izađemo iz NATO-a?

Sa uvažavanjem koje dobija od kineskog i američkog predsednika, „ruku na srce, Vučić uspeva ono što ni Tito nije“, kaže Ana Brnabić. Ali zašto Tito, zašto nije rekla, Vučić uspeva ono što ni Slobodan Milošević nije? Da li je ovo uprkos vulgarnom antititoizmu u propagandi i odavanje priznanja Titu, odnosno da je ispod nivoa poređenje sa Slobom rehabilitovanim u propagandi, koji je takođe bio u Kini i dobro primljen, ali se sa Amerikancima nije proslavio. I kako bi pozitivno pominjanje Tita prošlo na Svesrpskom saboru?

Sigurno ste se naslušali priča kako ističe vreme sedenja na više stolica, kako Vučić mora da se geopolitički opredeli, a u poslednje vreme bila je popularna čaršijska priča da su ga Amerikanci „otpisali“, da je Vučić, „što bi blokaderi rekli“, a Ana Brnabić prenosi – u izolaciji, da se steže obruč oko njega, njegova spoljna politika je navodno doživela krah. „Pa gde ćeš veću izolaciju od ovakvog uvažavanja od predsednika SAD“, poentira Ana Brnabić zato što je Donald Tramp podelio Vučićev intervju za američki portal „Brajtbart njuz“ (Breitbart News) na svojoj društvenoj mreži „Truth Social“. Srpski predsednik je u intervjuu, između ostalog, naveo enormnu popularnost koju je Tramp uživao u Srbiji tokom poslednjih predsedničkih izbora u SAD i naveo razloge zašto Srbi cene Trampa, a prvi je taj što su ljudi u Srbiji želeli videti novu vrstu odnosa između SAD „i naše male zemlje“.

Vučić obećava Trampu, ako dođe u

U tački 2 Deklaracije, Svesrpski sabor konstituše Nacionalni savet srpskog naroda, koji je zadužen za koordinaciju, praćenje i izvršavanje akata Sabora i interesa naroda. Da li su Dodik i Ana Brnabić konsultovali taj Nacionalni savet srpskog naroda o tome šta će reći u Moskvi i Pragu, ako nisu, da li je bilo bar koordinacije između njih dvoje?

Beograd, bar sto hiljada ljudi da ga dočekaju. Prema uvidima koje je „Demostat“ imao u javnom mnjenju Srbije, većina građana je u ratu SAD i Izraela protiv Irana na strani Irana. Što srpski predsednik, koji to verovatno zna, naravno nije pomenuo u još jednom američkom medijskom obraćanju (nedavno je bio i autorski tekst za „Foks njuz“) gde pokušava da rekonstruiše srpske i svoje odnose sa SAD i njihovim predsednikom.

„Demostatova“ istraživanja u kontinuitetu ukazuju na ono što je sad i Vučić na neki način potvrdio – a to je da se anti-amerikanizam u Srbiji i među Srbima svodi uglavnom na antiklintonovski stav i odbojnost prema administraciji koja je bombardovala Srbiju. Ne postoji neki posebno negativan stav prema republikanskoj administraciji koja je priznala Kosovo, čak se i slabo prepoznaju (i na njih se mlako reaguje) imena istaknutih čelnika te administracije, od predsednika Buša Mlađeg, do Dika Čejnija, Donalda Ramsfelda ili Kondolize Rajs.

Možda neko olako pomisli da su Amerikanci sad na srpskoj strani. Vučićevi mediji koji to sugerišu, na primer ignorišu šta je američki državni sekretar Marko Rubio poručio Hrvatskoj u prošlu subotu povodom Dana državnosti te zemlje: prvo je nazvao Hrvatsku NATO saveznicom od poverenja i partnerom u traganju za mirom i prosperitetom. „Amerika stoji uz vas dok slavite ovaj dan nacionalnog ponosa.“ Pored toga što SAD i Hrvatsku vezuje „zajednička predanost regionalnom miru i stabilnosti“, Rubio je naglasio da ove dve zemlje vezuju „i demokratske vrednosti“. Doprinos Hrvatske regionalnoj energetske bezbednosti i odbrambenoj saradnji ostaje ključan za snagu transa-

atlantskih odnosa, zaključio je Rubio. I o ovome treba voditi računa sad dok traje borba protiv „povampirenja NDH“ i „rušenja Srbije iz Zagreba“. Nigde kritike „trojnog pakta“ Zagreba, Prištine i Tirane iz Vašingtona koji im je saveznik.

Iako je Srbija zemlja zvanično na putu članstva u EU, dobar deo ispitanika u istraživanjima javnog mnjenja bi se obrađivao ruskom izlasku na Dunav, neki kažu da bi „okrenuli i prase“, i domino efektu koji bi usledio i koji bi kompenzovao srpske frustracije. To što je Ana Brnabić izjavila u Pragu da odnose Srbije i Rusije ne bi nazvala bratskim i da su sankcije pod kojima je SR Jugoslavija bila 1990-ih jedini razlog što Beograd nije uveo kaznene mere Moskvi, to ne znači pad rejtinga ruskog predsednika Putina koji je i dalje najpopularniji strani državnik u Srbiji. Što Vučić ne pominje za američke medije. Nakon posete srpskog predsednika Pekingu Si Đinping se učvrstio na drugom mestu.

Riki Martin je pevao u Podgorici povodom proslave – dve decenije obnovljene crnogorske državnosti. Ali ova latino pop zvezda nastupiće i 16. juna na River festu koji se održava na platou ispred Kule Beograd, u Beogradu na vodi gde će se takođe čuti hitovi Rikija Martina poput „Livin’ La Vida Loca“, „Maria“, „She Bangs“ i „Nobody Wants to Be Lonely“, tako da će neformalno i Srbija uz ovog pevača obeležiti dve decenije svoje neželjene samostalnosti.

„Afera Veselin Milić“ i kalkulacije o SPS sa Dačićem i bez njega na čelu, nisu dale mnogo prostora da se povodom Vučićevog približavanja Trampu neko podseti i pionirskih Dačićevih napora na ovom planu. Bio je Dačić u SAD kao premijer, dok je Vučić tada bio famozni prvi potpredsednik vlade. Tih premijerskih dana Dačić je obišao džinovne: „Epl“, „Orakl“, „Cisko“, „Intel“, „Gugl“... Pratio ga je ambasador SAD u Beogradu Kirbi, a cela poseta bila je sprovedena na bazi obećanja koje je u Beogradu dala Hilari Klinton. Ova poseta Americi iz maja 2013. bila je, govorili su mi tada upućeni ljudi – „prva poseta posle Zoranove (Đinđićeve), gde su se svi razumeli“. Nakon te Dačićeve posete govorilo se o Srbiji kao „plantazi softvera“ koji mogu biti naš jači adut čak i od zdrave hrane i seoskog turizma. Ivica je tada imao ambicije da



proizvodnju danas zaboravljenih mobilnih telefona „Blekberi“ iz Mađarske prebaci u Srbiju.

Dačić u novembru te 2013. ponovo ide u Ameriku. U Njujorku se sreo s Trampom i tada pompezno najavio kako je američki biznismen zainteresovan za izgradnju ekskluzivnog hotela u Beogradu. Kako danas deluje smešno da su američke vlasti bile ljute na premijera Srbije zbog susreta s Trampom jer je time, kako se tada pisalo, „uvredio ljude bliske Beloj kući koji Trampa smatraju neozbiljnim čovekom, pre svega zbog njegovih besomučnih napada na predsednika Baraka Obamu“. Analitičari su govorili da se ovaj Dačićev „gaf neće tek tako zaboraviti“. Dačić je video dalje od njih. Tamo septembra 2017. on je, sad kao ministar spoljnih poslova Srbije, rekao tada već američkom predsedniku Donaldu Trampu, tokom neformalnog razgovora u Njujorku, da su Srbi najvi-

Dačić u novembru te 2013. ponovo ide u Ameriku. U Njujorku se sreo s Trampom i tada pompezno najavio kako je američki biznismen zainteresovan za izgradnju ekskluzivnog hotela u Beogradu. Kako danas deluje smešno da su američke vlasti bile ljute na premijera Srbije zbog susreta s Trampom



še navijali za njega na predsedničkim izborima u SAD. Vučić se sad nije setio da podseti na to.

I da hoće, Dačić nema manevarski prostor za ostavku na mesto ministra unutrašnjih poslova kao moralni čin, kao što je to uradio njegov stranački kolega Branko Ružić na mesto ministra prosvete nakon masakra u „Ribnikaru“. Kao aktuelni predsednik SPS, Dačić je izjavio da održavanje stranačkog kongresa zavisi od toga kada će biti izbori i da sigurno neće pobeći sa megdana za čelno mesto ako mu to dozvoli zdravstveno stanje. Bude li izbora, pa znači i kongresa SPS, na njemu teško da će Dačić imati kapacitet da izjavi nešto kao na Devetom kongresu partije (decembar 2014) kad je „šešeljevcima“ u SPS uputio javni ukor pred isključenje. Dačić je pre neki dan rekao i da je praktično započeo svoj novi život, ponovo rođen, kada je počeo da se oporavlja od bolesti pa samim tim, naveo je, mora da postoji neki razlog zašto nije umro, i poručio državi i partiji da to iskoriste.

Verovanje u providenje nije retkost među političarima, još od davnih vremena. Ako i ima providenja (ne treba ga mešati sa Dačićevim talentom političke prekognicije), da li se ono pravilno tumači: šta ako je razlog zašto se Dačić, hvala Bogu povratio, to da totalno ne obesmisli SPS u ovakvoj koaliciji sa naprednjacima koji ih čak nisu udo-

stojili ni koalicionog ugovora. Jer zašto glasati za SPS ako možeš za SNS? Zbog socijalne pravde? Hoće li Dačić temeljnije konsultovati providenje (šta stvarno sprema za Srbiju) ili će ga samo iskoristiti u marketinške svrhe?

Višedecenijski novinar i urednik, doajen srpskog i jugoslovenskog novinarstva Manojlo Manjo Vukotić, objavio je britku knjigu „Ubistvo srpskog novinarstva“. Knjiga se može čitati i kao angažovani medijski i društveno-politički triler. Biće nezaobilazna literatura za razumevanje srpskog i jugoslovenskog (regionalnog) novinarstva – od socijalističkih do tranzicionih i aktuelnih vremena.

Vučić obećava Trampu, ako dođe u Beograd, bar sto hiljada ljudi da ga dočekaju. Prema uvidima koje je „Demostat“ imao, većina građana Srbije je u ratu SAD i Izraela protiv Irana na strani Irana. Što srpski predsednik, koji to verovatno zna, naravno nije pomenuo u još jednom američkom medijskom obraćanju

Dobar deo knjige posvećen je Vukotićevom radu u „Večernjim novostima“, usponima i padovima tih novina. To me je podsetilo na jednu scenu koju sam zabeležio: na proslavi povodom 60 godina „Večernjih novosti“ oktobra 2013. (kad Manjo više nije bio glavni urednik) prisustvovao sam razgovoru Dačića i Vuka Draškovića. Poučan je. Dakle, ćaskam s Vukom o Lalićevoj „Lelejskoj gori“, prilazi premijer (tada Dačić), on i Vuk se jako ljubazno pozdrave. Ivica kaže da ovo sa Evropom (saradnja) ide solidno. Vuk kaže da moramo da ispunimo tri uslova da bi nam bilo bolje: da ne negiramo poraz koji smo doživeli, da pobednike ne tretiramo na stari način, i da vodimo novu politiku u kojoj neće biti grešaka koje su nas dovele do poraza. „Tako je“, reče Dačić, da l' više kurtoazno, da l' više zamišljeno ne bih znao reći. Reče još – „Oдох u Rumuniju“ – i pozdravi se.

Vukotićeva knjiga se pojavila u knjizarama maltene u isto vreme kad i drugi deo filma „Đavo nosi Pradu“ u bioskopima. Sa čuvenom glumačkom postavom

– Meril Strip, Stenli Tuči, En Hatavej, Emili Blant. Meril Strip je opet Miranda u kojoj je davno prepoznata Ana Vintur. Modni časopis „Pista“ koji vodi Miranda je u stvari slavni „Vog“ u kome je Ana Vintur bila liderka. Ovaj film govori više o novinarstvu nego o modi a takođe, samo u drugačijim kontekstima od Vukotićeve knjige, govori o jednom „ubistvu“. Ili bar pokušaju ubistva. Novinarstva naravno.

Nešto je i slično. Na Menhetnu se otpuštaju grupnom SMS porukom nagrađivani istraživački novinari, digitalizacija i zahtevi marketinga uništavaju print, modni časopis objavljuje društveno angažovane tekstove, a na kraju ispade da je jedini spas novinarstva ako te kupi bogatašica koja se od drugih bogataša razlikuje po tome što je svesna značaja jakih i slobodnih medija za zdravo društvo. Pa makar joj ta kupovina bila i hir. I Vukotićeva knjiga je hronika uglavnom loših kupovina medija u Srbiji.

Evo još jednog sinhroniciteta. Imao sam nekad običaj da dok se ujutro brijem pustim neki od eks YU pop-rok albuma. To jutro krajem 2019. pustim „Trojicu u mraku“ zagrebačkog „Aerodroma“. I predveče ispred beogradskog hotela „Park“ slučajno sretnem baš Juricu Pađena koji je sutradan u „Jugotonovoj“ prodavnici promovisao album „Dnevni rituali“ svog „Aerodroma“.

Ovog maja u kampanji konsolidovanja svog i rejtinga svoje partije, Vučić je kao odgovor na postupke „bahatih funkcionera“ vlasti koji su svoje ponašanje pravdali stavom „Znaš li ti ko sam ja?“, odgovarao kontrapitanjem: „Ko si bre ti?“ Evo, sad će biti i portal pod tim imenom za žalbe građana na bahate funkcionere, najavljuje predsednik. Taj dan kad sam čuo od Vučića na TV „Znaš li ti ko sam ja?“, od više albuma koji mi stoje na čekanju za pre slušavanje, pod ruku uzmem baš novi album (2026) Jurice Pađena i „Aerodroma“ – „Pali motore“, kad tamo ima pesma sa naslovom i refrenom „Znaš ti ko sam ja“ koja govori o bahatosti nove elite, pre svega one dominantne partijske. Hrvatske, ne srpske.

Ipak teško da će se ta pesma puštati sa štandova SNS i razglašati na njihovim mitinzima istine.

Šta ti je „jedinostveni kulturni prostor“. **N**

Nemogući dogovor nepostojeće desne opozicione kolone

O famoznom sastanku desne opozicione kolone za izbore 2023. godine, o tome ko je srušio celu ideju, o ulozi Miloša Kovića i Mila Lompara i o tome šta će uraditi „autentična desnica“ na nekim budućim izborima

Piše dr Miloš Jovanović, predsednik Nove demokratske stranke Srbije



Retko je koji sastanak bio predmet takvog nerazumevanja, nekorektnih i iskripljenih tumačenja a katkad i laži kao sastanak nesuđene „desne kolone“ koji se održao u prostorijama Nove demokratske stranke Srbije 29. oktobra 2023. godine. Ova činjenica sama po sebi čudi s obzirom na to da su, svakome ko je iole ozbiljno pratio predizbornu kampanju za decembar-ske parlamentarne izbore koji su održani iste godine, stvari morale biti potpuno jasne. Ako kojim slučajem nisu bile jasne tokom kampanje, svakako su to morale postati nakon izbora i ulaska dela učesnika pomenutog sastanka (u ovom slučaju Milice Đurđević Stamenkovski i Srpske stranke Zavetnici) u vlast Aleksandra Vučića.

I tada je, međutim, na neverovatan i teško shvatljiv način, u delu politički desno orijentisane javnosti ostala žal što nije došlo do ukрупnjavanja desnice, a neretko je odgovornost za to prebacivana na autora ovih redova i stranku kojom rukovodi – Novu demokratsku stranku Srbije.

A način na koji je Novi DSS video političku situaciju u Srbiji tada, kao i sada, bio je u potpunosti razumljiv i nedvosmi-slen.

Naime, nakon prihvatanja tzv. Francusko-nemačkog sporazuma (februar 2023) i njegovog „implementacionog aneksa“ iz Ohrida (mart 2023) kojima je vlast prihvatila i implicitno priznala secesiju Kosova i Metohije postalo je definitivno jasno da režim mora biti smenjen. Iz tog razloga su tri parlamentarne

grupacije – Srpski pokret Dveri, Srpska stranka Zavetnici, i Koalicija NADA koju su činili Novi DSS i POKS – počele zajednički da deluju, kako u skupštinskoj sali, tako i van nje kroz organizaciju protesta i tribina.

Viđenje koje je tada vladalo u Novom DSS-u bilo je sledeće: režim koji je prvo prihvatio a tokom 2023. godine pokazao spremnost i da sprovodi protivustavne sporazume gaseći postepeno preostale institucije i pojavne oblike srpske države na Kosovu i Metohiji morao je hitno i bez ostatka biti smenjen; do smene se isključivo moglo doći kroz postizbornu saradnju sa celokupnom opozicijom (uključujući dakle i proevropsku) i konačno, izbori u Beogradu imali su poseban značaj jer je u glavnom gradu smena režima bila najizglednija i jer su tu ideološke razlike koje postoje unutar opozicije najmanje predstavljale problem.

Nakon zajedničkih aktivnosti tokom prve polovine 2023. godine, krajem avgusta su započeti i prvi razgovori tri pomenute parlamentarne grupe o pravljenu predizborne koalicije odnosno stvaranju jedne jake desne kolone za predstojeće izbore. Ispostavilo se, međutim, već na prvom sastanku da je u međuvremenu došlo do očiglednog razmimoilaženja u pogledima na situaciju. Na prvom sastanku kojem su prisustvovali Stefan Stamenkovski, Milica Đurđević Stamenkovski, Boško Obradović, Vojislav Mihailović i potpisnik ovih redova, na samom početku je od strane domaćina – Stefana i Milice Stamenkovski – iznet stav da u kampanji ne treba kritikovati Aleksandra Vučića i da ne treba zatvarati vrata za učestvovanje u vlasti sa svima – uključujući i režim – jer tobože, kako je tada objašnjeno, ako bi SNS prihvatio našu politiku to onda ne bi bio SNS. Dobar deo objašnjenja za ovakav zaokret ticao se tvrdnje da se prvenstveno radi o komunikacionoj strategiji koja bi bila primerena potencijalnim biračima „desne kolone“. Boško Obradović se u potpunosti složio sa iznetim. Sa naše strane je izneto čuđenje i jasno je istaknuto da se radi o neprijatnom iznenađenju o kojem moramo prvo da razgovaramo u okviru organa stranke.

Nakon nekoliko razgovora koji su usledili na našu inicijativu i na kojima su traženi konkretni odgovori („Milice, cela

opozicija ima većinu u Beogradu nakon izbora, da li menjamo vlast?“ – pitao sam tako na samom početku jednog našeg zajedničkog ručka, odgovor nije bio potvrđan) postalo je jasno da stranke Zavetnika i Dveri suštinski drugačije gledaju na situaciju i da formiranje jedinstvene desne kolone jednostavno neće biti moguće.

Tu činjenicu smo nakon mesec i po dana konstatovali i jedni i drugi i razišli se uz dogovor o nenapadanju, dogovor koji je koalicija NADA poštovala.

Drugim rečima, u trenutku održavanja „čuvenog“ sastanka stvari su bile svima jasne. Štaviše, Zavetnici i Dveri su već bili otpočeli svoju predizbornu kampanju a njihovi bilbordi uveliko su osvanuli u Beogradu.

Na prvom sastanku kojem su prisustvovali Stefan Stamenkovski, Milica Đurđević Stamenkovski, Boško Obradović, Vojislav Mihailović i potpisnik ovih redova, na samom početku je od strane domaćina - Stefana i Milice Stamenkovski - iznet stav da u kampanji ne treba kritikovati Aleksandra Vučića i da ne treba zatvarati vrata za učestvovanje u vlasti sa svima

Kako je i zašto do sastanka onda uopšte došlo? Koliko nam je poznato – ali ovo su samo posredna saznanja čiju tačnost ne možemo da garantujemo – na Beogradskom sajmu knjiga su se sreli profesori Ković i Lompar i dogovorili se da pozovu stranke desnice na još jedan, poslednji, sastanak kako bi se možda ipak pronašlo rešenje o zajedničkom nastupu na predstojećim izborima čije se raspisivanje očekivalo svakog dana (raspisani su 1. novembra). Naravno, niko jedan takav poziv nije mogao da odbije.

Tako je 29. oktobra došlo do sastanka kojem su prisustvovali akademik Matija Bećković (koji je dao uvodnu reč i otišao kao što je i najavio) i profesori Milo Lompar i Miloš Ković. Ispred Srpske stranke Zavetnici prisutni su bili Nikola Dragičević i Dušan Proroković, ispred Srpskog pokreta Dveri Boško Obradović, a ispred Narodne stranke Vuk Jeremić. Bili su prisutni i predsednik tadašnjeg POKS –a Vojislav Mihailović kao i potpisnik ovih

redova. Sastanku je prisustvovalo još i nekoliko saradnika. O utiscima sa sastanka i različitim zapažanjima bismo mogli da svedočimo naširoko ali ćemo ih ostaviti po strani i držati se isključivo činjenica.

Tokom sastanka su izneta dva konkretna pisana predloga (sva dokumenta su data na uvid redakciji „Nedeljnika“). Jedan je bio predlog Nove demokratske stranke Srbije – „Osnove delovanja nakon izbora“ – koji je predviđao smenu vlasti na svim nivoima u saradnji sa ostatkom opozicije naglašavajući da je, za razliku od Beograda, na republičkom nivou, usled „nepremostivih političkih i ideoloških razlika sa tzv. prozapadnom opozicijom“ moguće samo formiranje tehničke vlade koja bi bila vremenski oročena (od tri do šest meseci). Ovaj predlog bio je glatko odbijen bez ikakvog posebnog objašnjenja.

Tada je nastupio Vuk Jeremić iznevši i podelivši učesnicima sastanka sopstveni predlog „Koalicionog sporazuma“ pet stranaka. Inicijalna verzija predloga Narodne stranke za nas nije bila nimalo zadovoljavajuća, ali ga, za razliku od kolega i njihovog odnosa prema našem predlogu, nismo odbili, već smo pokušali, u dobroj veri, da radimo na njemu i dođemo do kakve-takve tačke saglasnosti.

Iako je u preambuli predloženog sporazuma bilo reči o „smeni nedemokratskog režima koji je prihvatio tzv. francusko-nemački plan za nezavisnost Kosova i Metohije“ kao „glavnom cilju opozicije“, nigde nije bila pomenuta potreba saradnje sa ostatkom opozicije kao nužnog preduslova da do smene zaista i dođe. I uopšte uzet, prećutkivanje potrebe za postizbornom saradnjom sa celokupnom opozicijom je od početka predstavljalo glavni kamen spoticanja. Novi DSS je i tada, kao i sada, smatrao da nije dovoljno reći da nećemo učestvovati u formiranju vlasti na bilo kom nivou sa vladajućim režimom kao što je predviđao član 6 predloga sporazuma. To se naravno podrazumevalo ali samo po sebi nije bilo dovoljno da do smene vlasti i dođe. Naše mišljenje je bilo da se mora naznačiti spremnost na saradnju sa ostatkom opozicije. Pored toga, smatrali smo da je potrebno naglasiti i značaj samih izbora u Beogradu i našu obavezu, kao desne opozicije, da smenimo gradsku vlast na, još jednom, jedini mogući način – u saradnji sa celokupnom opozicijom.

Od prve verzije se tako stiglo do pete, konačne verzije. Kao koalicija NADA, predvođena Novim DSS-om, uspeći smo u ta četiri sata, koliko je do tada već bio trajao sastanak koji je počeo u 17 časova, da unesemo nekoliko važnih izmena u inicijalni predlog Vuka Jeremića i Narodne stranke. Prvo smo u preambuli teksta dodali da smena vlasti mora biti cilj na svakom nivou „republičkom, pokrajinskom, beogradskom i svim lokalnim nivoima“ čime smo zapravo želeli prvenstveno da dodatno naglasimo značaj beogradskih izbora. U tački 6 predložene sporazuma, koja je u početnoj verziji samo predviđala da nećemo učestvovati u formiranju vlasti sa SNS, uneli smo čitav novi stav koji je uveo mogućnost saradnje sa „drugim opozicionim strankama“, na „tehničkom nivou u cilju demokratizacije društva, oslobađanja medija i institucija i organizovanja novih slobodnih i demokratskih izbora“. Konačno, uspeći smo uz velike muke da uz tu istu 6. tačku unesemo fusnotu koja je glasila: „U Beogradu, u interesu građana i boljeg funkcionisanja prestonice, saradnja na smeni režima sa svim strankama opozicije je moguća. Ovo će biti deo i Koalicionog sporazuma o zajedničkom učešću na izborima za odbornike u Skupštini grada Beograda koji će biti održani 17. 12. 2023.“

Sve postignuto bilo je udaljeno od jasnoće stavova iz predloga Nove demokratske stranke Srbije i predstavljalo je samu njihovu, do krajnjih granica, razblaženu verziju. Autor ovih redova bio je svestan da su mnoge od navedenih formulacija bile podložne različitim tumačenjima poput one o saradnji na „tehničkom nivou“ sa ostatkom opozicije ili one da je saradnja na smeni vlasti u Beogradu sa svim strankama opozicije „moguća“. Ali to je bio maksimum koji se mogao izvući u datim okolnostima a izmene su opet bile dovoljno precizne da se u javnosti može jasno komunicirati sve ono za šta smo se kao stranka i koalicija od početka i zalagali: smena režima na jedini mogući način – u postizbornoj saradnji celokupne opozicije.

Ovde se mora priznati i umešnost Vuka Jeremića, koji je, istina u pomalo nasrtljivom stilu, bio glavna lokomotiva rada i napretka na tekstu koji je i bio podneo. Kroz raspravu i razmenu argumenata predsednika Narodne stranke i Novog DSS-a (autora ovih redova) na kraju se i

došlo do završne verzije koju je ovaj drugi i parafirao. Ispostavilo se i jedini.

Predstavnici Zavetnika i Dveri kao da su bili pomalo zatečeni načinom na koji se situacija odvijala. Iako je vremenski sve potrajalo, jer se ponekada menjala i samo jedna reč; jer su se štampale nove verzije; jer se izlazilo na konsultacije, ipak su izmene usvajane i stvar je tekla u dobrom ritmu. I tako se došlo do završne verzije i jednog jedinog parafa na njoj. Kada je shvaćeno da su stvari izmakle kontroli i da mogu da odu ka pozitivnom ishodu, predstavnici Zavetnika i Dveri koji nisu došli da postignu sporazum, pozvali su Stefana Stamenkovskog, vođu Zavetnika.

U nastavku razgovora je Stefan Stamenkovski ubrzo izgovorio rečenicu koja je do kraja ogolila činjenicu koja je nama već nedeljama, da ne kažem mesecima unazad bila dobro poznata: „Da rušim Vučića na republici ili u Beogradu sa Pavlom Grbovićem - ne pada mi na pamet!“

Ovde je potrebno napraviti malu digresiju. Sa Stefanom Stamenkovskim, od kada sam ga upoznao na jednom sastanku desno orijentisane opozicije, čini mi se 2021. godine, imao sam uvek dobar odnos. Govorio je ono što misli, bez dlake na jeziku i uvek je bio dobrog raspoloženja. Kada se pojavio nasmejan na sastanku koji je već trajao više od četiri sata, bezmalo čitavih pet, i sâm sam se obradovao jer je konačno u prostori je ušao neko ko može da preseče stvar u ime, tada već napravljene, koalicije Zavetnici/Dveri i znao sam da više neće biti zavlačenja.

Kako je seo, tako je i dobio reč. Kako me pamćenje služi, rekao je da mu je žao što do ovog sastanka nije došlo ranije, da su oni već započeli kampanju, štampali materijale, uložili određena sredstva, kao i da mu se predlog koji je na stolu čini teško prihvatljivim. Sve je zvučalo diplomatski iako je bilo u potpunosti jasno u pogledu krajnjeg ishoda – nema niti je moglo da bude dogovora o rušenju Vučića. Na izrečeno od strane Stefana Stamenkovskog prvi je reagovao profesor Miloš

Ković nakon čega je usledila kratka polemika između njih dvojice. Posle određenog vremena sam dao signal Stefanu Stamenkovskom da se odvojimo nakratko, što je inače bila praksa te večeri tokom koje su se različiti ljudi konsultovali što međusobno, što telefonskim razgovorima sa predsednicima stranaka koji su bili odsutni (tj. samo sa vođama Zavetnika).

Naš razgovor je ukratko tekao ovako: „Stefane, da li vi ovo možete da prihvatite?“ – „Nema šanse“; „Dobro, je l' svi znamo sve?“ – „Znamo“; „Ništa, ostaju nam dve varijante, ili da ostanemo do zore jer ovde ima ljudi kojima bilo kakav dogovor predstavlja jedini spas ili da završavamo odmah znajući da dogovora svakako ne može biti.“ – „Pa šta ćemo?“ – „Ništa, izađi i reci onako kako misliš, ja ću se nadovezati i da završavamo. Vi ste svoju kampanju već započeli, mi još nismo ništa uradili.“

Bile su u ovom razgovoru upotrebljene i neke druge reči, dotakli smo se i nekih drugih tema ali je suština upravo bila kao što je gore opisano.

Po povratku u veliku salu, u nastavku razgovora je Stefan Stamenkovski ubrzo izgovorio rečenicu koja je do kraja ogolila činjenicu koja je nama već nedeljama, da ne kažem mesecima unazad bila dobro poznata: „Da rušim Vučića na republici ili u Beogradu sa Pavlom Grbovićem – ne pada mi na pamet!“ (ovde je Pavle Grbović uzet kao ilustracija – pretpostavljam najgora moguća iz perspektive gospodina Stamenkovskog – prozapadne opozicije).

Nije bilo potrebe ni da se nešto posebno nadovezujem nakon toga. Stvari su bile jasne i sastanak je polako priveden kraju.

Stvaranje jedne desne opozicije kolone za izbore 2023. godine nije bilo moguće jer kao takva ona nije ni postojala. Desna opozicija koja je istinski smatrala da se režim mora hitno smeniti bila je oličena u koaliciji NADA, koaliciji predvođenoj Novim DSS-om, i kao takva je izašla na izbore.

I danas je, čini se, isti slučaj, s tim što je potreba za razvlašćivanjem ovog nakradnog, kriminalnog i izdajničkog režima, mnogo veća.

Vlast koja se fizički obračunava sa sopstvenim narodom nepovratno je izgubila legitimitet i mora da ode. U toj borbi koja je pred svima nama, autentična desnica će morati da odigra odlučujuću ulogu. **N**



„Imali smo razlog“ **Šta je sve policija sakrila od javnosti**

Na prvi pogled jedan banalan slučaj – udes helikoptera „gazela“ – i to bez fatalnih posledica, prećutan je. Da je puštena vest, to bi bila tema koja verovatno ne bi probudila veći interes. Priča o tome kako se srušila „gazela“ važna je jer je sistem ušao u terminalnu fazu paranoje u kojoj se svaka informacija vidi samo kao štetna

Piše Aleksandar Radić

Jednom prilikom izrekao sam na TV informaciju o aktivnosti vlasti u vojno-vojnoj saradnji sa Rusima. Čitali su o prvoj vežbi sa ruskim padobrancima. Lice iz vlasti, funkcioner SNS koji je kasnije dobio i resor odbrane, na prijemu koji su priredili VBA-ovci rekao mi je važnim tonom – „imali smo razlog“ kao obrazloženje zašto su pokušali sakriti vest o vojnoj aktivnosti velikog formata.

Radi se o važnoj frazi za praksu vlasti, tj. SNS koji je „pokorio“ ministarstva sile i prilagodio svakodnevnoj borbi za javno mnjenje. Taj razlog se čini jedinim važnim. Prikazati glasačima da su prilike odlične, najbolje u skorijoj istoriji vlasti SNS i da će biti još bolje, šta biste očekivali osim takve poruke.

U tom kontekstu pokušali su prikriti jedan na prvi pogled banalan slučaj – udes „gazele“, i to na sreću bez fatalnih posledica. Da su pustili vest, to bi bila tema koja verovatno ne bi probu-

KAKO REČI DA JE POLUPANA NEKA „GAZELA“ U HELIKOPTERSKOJ JEDINICI (HJ) MUP-a U KOJOJ JE VUČIĆEVA LIČNA MAŠINA SREBRNO-PLAVI H215 KOJEM NA BOKU KLIMA-UREĐAJ ŠTRČI KAO ORMAR PRIKAČEN NA INAČE PREFINJENU LETELICU? KORISTE U TOJ ISTOJ JEDINICI I MILOŠEVIĆEV S-76B. JEDAN ISTI TAKAV LETI U HELI-FLOTICI ZVONKA VESELINOVIĆA, I PONEKA „GAZELA“

one jedinice vozale decu na kratke panoramske letove u AB-212. Nekada bilo. Sada se prikazi vojno-polijskih formacija prave samo za Vučića pa on onda mahne rukom i kaže, da parafraziramo – „pustite narod da vidi šta je platio“.

Ove godine za Dan MUP-a pripremili su neki ples, slet, šta li već, i to na fonu afere povezane sa Veselinom Milićem i kompanijom. Činilo se da jedan udes

Samo jedna „gazela“ u Sokolu izrađena je namenski za savezni SUP, i to je bila YU-HCS. Imovinu saveznih vlasti 1992. godine (od)uzeo je Resor državne bezbednosti i tako je promenjen vlasnik YU-HCS. U vreme pokušaja demokratizacije Srbije 2002. godine formirana je objedinjena HJ javne i državne bezbednosti, ona koja i sada postoji, i u njoj je bio YU-HCS. Pazili su na tu letelicu, redovno su je održavali, više puta je prebojavana i to je pokazivalo da se vodi računa. Komisija će ustanoviti uzrok udesa i za to je nadležan Centar za istraživanje nesreća u saobraćaju.

Ponovo ćemo vam ukazati na to da udes ne bi imao javne posledice da su dali kratku informaciju sa onih pet novinarskih pitanja.

Nećemo širiti temu prikrivanja u savremenoj istoriji Srbije raznih informacija od interesa javnosti od troškova za Železničku stanicu Novi Sad do

Taj isti dezinformator koji je pričao o bezbednosti putnika tokom udesa pisao je da reči Zdravka Ponoša o udesu „gazele“ iznete na sednici Odbora za odbranu i unutrašnje poslove „ne odgovaraju u potpunosti određenim segmentima događaja“ jer je on rekao da je posada povređena, a pokazalo se da je samo letelica uništena

dila veći interes, ali kada skrivate nešto mora da se da posebna pažnja, jer koji je motiv iza tog poteza.

Ništa posebno – samo stvarane slike o perfektnom svetu koji je stvorila aktuelna vlast. Kako reći da je polupana neka „gazela“ u Helikopterskoj jedinici (HJ) MUP-a u kojoj je Vučićeva lična mašina srebrno-plavi H215 kojem na boku klima-uređaj štrči kao ormar prikačen na inače prefinjenu letelicu. Koriste u toj istoj jedinici i Miloševićev S-76B. Jedan isti takav leti u heli-flotici Zvonka Veselinovića, i poneka „gazela“. Unificirali su deo tehnike zbog lakšeg održavanja. Podrazumeva se da isti ljudi rade na obe strane. Svi su oni naši, i oni sa beogradskog aerodroma i oni koji su na letištu „13. maj“, Zvonkovoju bazi.

Nekada davno, pre ove vlasti, proslave Dana MUP-a održavane su na Makišu za javnost, i to su u velikoj meri bile aktivnosti orijentisane ka deci. Čak su posade

jedne „gazele“ treba prikriti. To su uradili doslovce tako jer su neki iz aviona pored baze jedinice videli da su ostaci „gazele“ prekriveni ceradom tako da se ne vide. Tako je skončala „gazela“ oznake YU-HCS, fabrički broj 066, montirana u fabrici Soko u Mostaru 1982. godine.

„Gazele“ su brze i manevarabilne, ali osetljive. Udesi su neretki. Za JNA iz Francuske prve dve „gazele“ primljene su 1973. godine i ubrzo su uništene u udesima. Od 21 primerka sa francuskog lanca i 155 komada iz Sokola u udesima su uništene ili rashodovane zbog većeg obima štete od rentabilnosti popravke ili oborene u ratu preko 60 komada. Deo „gazela“ prodat je na civilnom tržištu i neke su pale u udesima i kod nas i u inostranstvu, a neku su pripadnici Prigožinovih „vagnerovaca“ izgubili u CAR na borbenom zadatku, i to primerak koji je ranije u „našem ratu“ korišćen za prevoz generala Ratka Mladića.

onog rogozatnog prikaza Stefana Nemanje. Zadržaćemo se na avijaciji – nikada nije objavljeno da je februara 2023. godine na batajničkom aerodromu uništen jedan školski dvosjed „lasta“. Otkaz motora, prinudno sletanje na travu, lom aviona. Posada ostala živa što je najvažnije. Odučile vlasti da čute i služba se brinula samo za to da niko ne sazna za pad „laste“ i možda da ne bi nekada pitali za uzrok udesa.

Da uradimo posao koji nisu obavili nadležni (oni koji se bave odnosima sa javnošću u Ministarstvu odbrane) i ukažemo na to zašto su čitali. U kabini „laste“ bio je polaznik škole rezervnih oficira avijacije, prve klase koju su činila samo dva mladića. Zbog dramatičnog nedostatka pilota neko je smislio da se na obuku prime kandidati koji su završili fakultet i da se tokom šest meseci provede i vojna obuka i da lete na „lasti“ sa motorom od 315 KS.

Nekog većeg interesa za taj program nije bilo, ali s obzirom na to da su polagane nade da će potporučnici ostati u profesionalnoj službi činilo se štetnim obelodaniti da se desio neki udes. Mlađića koji je bio u „lasti“ primili su u službi i zatvorili su korice izveštaja. Javnost nije uznemirena i sve mora da se ulašti da se čini da svetluca zlatnim odsjajem u zlatno doba naše otadžbine.

U vreme puno veće i puno snažnije SFRJ udesi se nisu skrivali. U vreme kada sam bio osnovac 1980-ih godina uredno sam makazama isecao iz novina vesti o padu letelica. Kada sam puno godina kasnije istraživao temu u arhivskoj građi, ustanovio sam da ono što je objavljeno to se i desilo. Doduše, političari u doba SFRJ nisu se bavili stručnim temama jer nisu bile od velikog interesa. Vesti su objavljivane u crnoj hronici, a ne na naslovnoj strani novina i nisu po TV stanicama trčkarali analitičari i nisu novinari postavljali gostima pitanje: „a ko

Taj isti dezinformator koji je pričao o bezbednosti putnika tokom udesa pisao je da reči Zdravka Ponoša o udesu „gazele“ iznete na sednici Odbora za odbranu i unutrašnje poslove „ne odgovaraju u potpunosti određenim segmentima događaja“ jer je on rekao da je posada povređena, a pokazalo se da je samo letelica uništena. Da, samo to. Svi smo srećni što pilot i pilotkinja nisu povređeni, ali čemu prikrivanje i fraziranje, čemu priča direktora policije Dragana Vasiljevića da nije „gazela“ pala kao što kaže Ponoš jer se „srušila“.

Nervirali su se u policiji zašto Ponoš mora da kaže ono što su mislili da ne treba da se zna. Službe se trude da se čuti i ljudi u ministarstvima sile su zastrašeni, pod stalnim pritiskom da nešto ne iscuri van. Stvara se atmosfera nalik staljinističkoj eri. Na javne aktivnosti koje pravi ministarstvo odbrane i unutrašnjih poslova dolaze probrani.

Oficiri VBA uz pomoć onih iz odnosa sa javnošću analizirali su problem i sastavili crnu listu novinara i lica prisutnih u javnosti i naredili su da se zaustave ako se pokušaju približiti paradi. Brinuli su da neka TV koja nije „na vezi“ ne koristi dekor parade za kritičke analize kulta ličnosti.

Čak su printovali fotografije lica koja su „non grata“ da bi izvršio zadatka znali prepoznati ko je ko. Na toj listi bili su i ljudi koji nikada nisu bili u prometu u medijskoj priči i čak su iz patriotskih pobuda radili za podršku Vojsci Srbije na javnoj sceni. U službi su ocenili da se radi o ko zna kakvoj zloj nameri jer pobogu ta ista lica dokazano nisu članovi vladajuće partije ni saradnici kao oni gorepomenuti koji su zaduženi za stvaranje „pozitivne slike“.

Lista postoji, ali u sistemu se prikriva jer nije takvo postupanje u skladu sa zakonom ni po metodi rada službe ni

Nikada nije objavljeno da je februara 2023. godine na batajničkom aerodromu uništen jedan školski dvosed „lasta“. Otkaz motora, prinudno sletanje na travu, lom aviona. Posada ostala živa što je najvažnije. Odlučile vlasti da čute i služba se brinula samo za to da niko ne sazna za pad „laste“ i možda da ne bi nekada pitali za uzrok udesa

je kriv?“ Razumljivo sada kada se juri klikabilnost pad letelice predstavlja prvu vest bilo da se radi o imovini ministarstva sile, bilo neke firme, kao što je recimo Air Serbia bila jako uznemirena februara 2024. godine interesom novinara (i gledalaca i čitalaca) za udes Embraera 195 sa 106 putnika i pet članova posade.

Plašili su se ponajviše objavljivanja informacija o tome čiji je avion u stvari odnosno kako to da firma nema flotu vlastitih aviona već se sve nešto iznajmljuje sa raznih strana preko treće-četvrte ruke. Firme i država sada računaju na to da su razradili mehanizam kontrole medijske štete jer se u prvi plan isture analitičari koji će da kažu šta se naredi. Za udes Embraera jedan njihov je trčao iz studija u studio da kaže kako putnici garant nisu bili izloženi riziku, a vidljivo iz snimaka koji su išli uz ta ista gostovanja bilo je da je antena na koju je avion naleteo isekla dobar komad krila. Zamislite da je avion naleteo na prepreku motorom.

Do pre par godina prvo su dolazili autobusi sa partijskim kadrom. Ustanovili su da to neće biti potpuna garancija. Zato su prošle godine prisustvo vojnoj paradi zatvorili za sve koji nisu njihovi ili su ocenili da neće predstavljati izvor problema.

OVE GODINE ZA DAN MUP-a
PRIPREMILI SU NEKI PLES, SLET,
ŠTA LI VEĆ, I TO NA FONU AFERE
POVEZANE SA VESELINOM MILIĆEM
I KOMPANIJOM. ČINILO SE DA JEDAN
UDES JEDNE „GAZELE“ TREBA
PRIKRITI. TO SU URADILI DOSLOVCE
TAKO JER SU NEKI IZ AVIONA
PORED BAZE JEDINICE VIDELI DA
SU OSTACI „GAZELE“ PREKRIVENI
CERADOM TAKO DA SE NE VIDE.
TAKO JE SKONČALA „GAZELA“
OZNAKE YU-HCS, FABRIČKI BROJ
066, MONTIRANA U FABRICI SOKO U
MOSTARU 1982. GODINE

po članu 4 Zakona o javnom informisanju i medijima koji kaže da je zabranjena diskriminacija urednika, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja „naročito prema njihovoj političkoj opredeljenosti i uverenju ili drugom ličnom svojstvu“. Da, tako piše u zakonu, ali sada to više nisu bitni dokumenti jer politički interesi su iznad zakona i ostalih propisa.

Zato je priča o tome kako se srušila „gazela“ važna jer je sistem ušao u terminalnu fazu paranoje u kojoj se svaka informacija vidi samo kao štetna. Od nas traže da verujemo samo u ono što kažu ovlašteni, jer kao što reče general Milić Ministarstvo unutrašnjih poslova ima – „devedeset i devet posto čestitih, odgovornih i poštenih policijskih službenika“. I reče da je ovo normalna i zdrava država. Kada to Milić kaže, šta vam preostaje osim da čutite i mislite kako smo dozvolili da takav „pošten“ kadar zavlađa u ministarstvima sile. ■

Ko će prvi prekršiti zakon ćutanja?

Kakva god bila uloga Milića u ovom događaju, da li je Veselin Milić stvarno izašao pre zločina iz restorana ili je bio tu kad se pucnjava desila, javnost i dalje ima sumnje u nepristrasnost, ali i stručnost istrage koju vodi Više javno tužilaštvo (VJT) u Beogradu. Jer uviđaj je započeo 23 sata nakon zločina. Telo žrtve je pronađeno devet dana posle nestanka. Metak u zidu restorana pronađen je 10 dana nakon zločina i devet dana nakon prvog uviđaja

Piše Dušan Telesković

Dvadeset dana je prošlo od ubistva Aleksandra Nešovića zvanog Baja, ali javnost i dalje ne dobija odgovore na pitanja šta se desilo kobnog 12. maja uveče u restoranu „27“ na Senjaku.

Ko je pucao u Nešovića, sa kojim motivom, ko je imao ulogu u pokušaju zastraškavanja zločina i skrivanja tela žrtve? I podjednako bitno: kakva je u celom događaju uloga Veselina Milića, načelnika beogradske policije koji je, sudeći po novim otkrićima iz istrage, izjavio na saslušanju da je napustio lokal pre zločina.

Milić je, prema pisanju Radara, izjavio na saslušanju da se čuo sa svojim prvim komšijom te večeri i da ga je pitao „da li je realno da se Nešović ljuti na njega“, objasnivši da je reč o tome da je odbio Nešovićev zahtev da ga obezbeđuje Interventna jedinica beogradske policije.

„Posle toga on mi je rekao da se ne ljuti na mene i da u njegovom prisustvu nije loše pričao o meni i da ćemo se čuti“, ispričao je Milić na saslušanju.

On je, prema objavljenom zapisniku o saslušanju, izjavio da je nakon 15 minuta video Nešovića da je ušao u lokal i da je prišao stolu za kojim je sedeo sa dvojicom prijatelja i da je potom, kako je rekao, pogledao prema susednom stolu gde je sedeo sada osumnjičeni Saša Vuković Boske i napravio „neku gestikulaciju koju nisam razumeo, a onda je odmah izašao napolje“.

Na pitanje tužioca, Milić je rekao da su Vuković i Nešović „poslovni partneri, a ja sam mislio i da su oni najbolji prijatelji, odnosno da su u jako bliskim odnosima“.

Milić tvrdi da je nakon toga napustio restoran i da je tek sutradan ujutru sa-



znao da Nešović i Vuković nisu dostupni i da je sve saopštio načelniku UKP za Beograd Mirku Đuriću posle čega je sačinjena službena beleška.

Milićev iskaz koji je objavio Radar baca novo svetlo na detalje zločina jer je ranije bilo poznato da je supruga Aleksandra Nešovića izjavila da su njen muž i Milić razgovarali telefonom i da je čula u tom trenutku da je izjavio da „nije ništa loše pričao o Miliću“, kako stoji u jednom od

Posebno indikativno je to što Ivica Dačić ne preuzima nikakvu odgovornost za Milića sugerišući da bi politički račun za ponašanje doskorašnjeg načelnika beogradske policije trebalo tražiti na drugoj adresi, kod Dačićevog koalicionog partnera

dokumenata u koje je Nedeljnik ranije imao uvid.

Kakva god bila uloga Milića u ovom događaju, da li je Veselin Milić stvarno izašao pre zločina iz restorana ili je bio tu kad se pucnjava desila, javnost i dalje ima sumnje u nepristrasnost, ali i stručnost istrage koju vodi Više javno tužilaštvo (VJT) u Beogradu.

Ovo tužilaštvo je, na primer, tek u prošli petak naložilo pretres stana Veselina Milića, dakle punih 14 dana nakon što je Milić pritvoren u čemu stručna javnost nije videla svrhu posle toliko vremena.

Tako je u ovom slučaju dodato još jedno vremensko kašnjenje. Jer, da podsetimo, uviđaj je započeo 23 sata nakon zločina. Telo žrtve je pronađeno devet dana posle nestanka. Metak u zidu restorana pronađen je 10 dana nakon zločina i devet dana nakon prvog uviđaja.



Umesto nepristrasne i detaljne istrage koja će da pruži odgovore na sva pitanja, bez obzira na to kome ide u korist, a kome na štetu, VJT se obračunava sa medijima. Na primer, u danu kada se piše ovaj tekst, u utorak 2. juna, oni su saopštili javnosti koliko su puta izdali saopštenje za javnost.

Da, VJT je u utorak 2. juna saopštilo da je „izdalo ukupno 21 saopštenje za javnost, od čega je u pet navrata apelovalo na medije da izveštavaju profesionalno, bez ugrožavanja tajnosti istrage“.

Odgovore na pitanja u javnom interesu ipak ne saopštavaju.

A još manje odgovora od samog VJT-a pružaju najvažniji politički akteri u zemlji.

Ubištvo na Senjaku nije samo kriminalno-policijska priča već pre svega politički događaj bez presedana. Jer i žrtva Nešović i osumnjičeni Vuković su povezani sa SNS, kao i jedan od osumnjičenih za prikrivanje zločina iz Stare Pazove.

Takođe se načelnik beogradske policije može smatrati političkom figurom, posebno ako se ima u vidu da je postavljen na tu poziciju 2013. godine i da je na njoj opstajao u mandatima pet različitih premijera, pet različitih ministara unutrašnjih poslova i tri različita direktora policije. Sve to ukazuje da je politička sila stajala iza Milića jer ga je samo jedan ministar smenio sa tog mesta – Nebojša Stefanović – posle čega je imenovan za savetnika predsednika Aleksandra Vučića.

Političkih pitanja u ovom slučaju ima napretek. I ona su se mogla čuti na sednici Odbora za bezbednost parlamenta

Srbije prošlog petka.

Miroslav Aleksić, predsednik Narodnog pokreta Srbije (NPS), pitao je da li se znalo nešto o tome „šta Milić radi i kako se ponaša pre ove tragedije koja bruka srpsku policiju“, ili je, kako je naveo, Dačić ćutao jer je Milić „odrađivao neke poslove koji su bili potrebni

Umesto nepristrasne i detaljne istrage koja će da pruži odgovore na sva pitanja, bez obzira na to kome ide u korist, a kome na štetu, VJT se obračunava sa medijima. Na primer, u danu kada se piše ovaj tekst, u utorak 2. juna, oni su saopštili javnosti koliko su puta izdali saopštenje za javnost

određenim strukturama elite na vlasti“.

Zdravko Ponoš, predsednik stranke Srbija Centar (SRCE), zatražio je od direktora policije konkretan odgovor na pitanje da li je test integriteta sproveden prema Miliću i da li je pokrenuta provera njegovog imovinskog stanja.

Marinika Tepić, poslanica Stranke slobode i pravde (SSP), rekla je da je „dan nakon ubistva u restoranu na Senjaku ručao premijer Đuro Macut“ i ukazala da je on „verovatno isturen kao lakša meta nego predsednik SNS Miloš Vučević koji je ručao u istom restoranu sutradan, kontaminirajući mesto zločina“.

„Ko je odgovoran za naredbu Jedinici za zaštitu objekata i zaštićenih lica (JZO) da kontrolu uoči dolaska premijera Macuta u restoran obavi bez psa?“, upitala je Marinika Tepić.

Odgovore nisu dobili.

Posebno indikativno je to što Ivica Dačić ne preuzima nikakvu odgovornost za Milića sugerišući da bi politički račun za ponašanje doskorašnjeg načelnika beogradske policije trebalo tražiti na drugoj adresi, kod Dačićevog koalicionog partnera.

Dačić je, naime, ponovio da je Milić došao iz miljea bivšeg direktora policije Milorada Veljovića, ne spominjući njegovu današnju poziciju savetnika Aleksandra Vučića.

A predsednik Republike o svemu gotovo da ne progovara. Niti ga, istine radi, pitaju na strogo kontrolisanim događajima na kojima se pojavljuje.

Tako je predsednik, primera radi, u ponedeljak uveče proveo gotovo tri sata na jednoj nacionalnoj frekvenciji, a da nijednom nije upitan niti je spomenuo događaj na Senjaku što je veoma neobično za čoveka koji gotovo redovno komentariše istrage, pa čak proglašava i ubištvo neke događaje koje ni tužilaštvo tako nije okvalifikovalo.

Pre toga je iz Kine komentarisao pojedine tvitove i televizijske emisije, nije našao za shodno da kaže nešto o slučaju Senjak.

Pre posete Kini, na jednom događaju se nije pojavio „iz zdravstvenih razloga“, a održao je i jednu konferenciju za novinare koja uopšte nije bila najavljena, već su na nju pozivani pojedini novinari koji nisu uputili nijedno suštinsko pitanje o događaju.

I tako zavet ćutanja traje, a javnosti ostaje samo da se pita ko će prvi da ga prekrši.

I šta ćemo tek onda saznati? **N**

Erdogan primenjuje Putinova pravila da ne bi završio kao prijatelj Orban

Turska iz nedelje u nedelju postaje sve više distopijsko društvo. Reis Erdogan, svestan sve većeg značaja Turske za evropske partnere, od zaustavljanja imigrantskih talasa, preko energetske do ekonomskih odnosa, više ne zazire od despotskog ponašanja, gašenja sloboda, diskriminacije manjina i eliminacije političkih protivnika kroz montirane sudske procese. Na spoljnom planu Ankara postaje sve važniji igrač, toliko da je u diplomatskim krugovima nazivaju „evropskom Kinom“, načelno se drži van sukoba, ali je u svakom mirodija, jača svoju poziciju i interveniše preko proksija

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima



Redžep Tajip Erdogan je shvatio kao ozbiljno upozorenje poraz svog velikog prijatelja Viktora Orbana na izborima u Mađarskoj i želi da u korenu saseče svaku mogućnost da izgubi na sledećim predsedničkim izborima i pre svega da spreči izranjanje nekog turskog „Mađara“ i „Tise“ sposobnih da preuzmu vlast u Ankari. Takođe, državne institucije i službe, od pravosuđa i policije do obaveštajnih službi, koje su u međuvremenu pretvorene u lični Erdoganov servis, rade na razbijanju CHP-a i drugih opozicionih partija s ciljem da ih transformišu u ikebanu za održavanje privida demokratije i demokratskih i slobodnih izbora.

Erdoganov režim hapsi ili smenjuje dekretima izabrane opozicione gradonačelnike i predsednike opština koji su pobedili na izborima 2024. godine. Nije reč samo o gradonačelniku Istanbula Ekremu Imamogluu već i o desetinama i stotinama lokalnih funkcionera, a sve sa ciljem da se kreiraju uslovi za pobedu na sledećim izborima, ako zatreba i uz manipulacije biračke volje. Vrhunac je bio smenjivanje izabranog predsednika Republikanske narodne partije (CHP) Ozgura Ozela i vraćanje Erdoganovog „omiljenog opozicionara“ Kemala Kiličdaroglua na čelo nekadašnje Atatürkove stranke.

Drugim rečima, da mu se ne bi dogodila Orbanova sudbina, Erdogan je počeo da primenjuje Putinova pravila: ne samo da je potčinio sve medije, institucije, policiju, vojsku, sudove, tužilaštva, privredu, univerzitete, već želi i da bira ko će da mu bude protivnik na predsedničkim izborima. Istina, još nije počeo da ubija potencijalno opasne rivale, zasadi ih samo hapsi.

Glasači će izaći na birališta pre 2028. godine, kada ističe aktuelni predsednički mandat, jer je to jedini način da Erdogan učestvuje na izborima bez menjanja i kršenja Ustava. Po slovu najvišeg pravnog akta turski reis ne bi mogao da se kandiduje ponovo za predsednika budući da je iskoristio maksimalni broj mandata. Budući da Ustav pominje dva puna mandata, sudije pod kontrolom Erdogana će kreativno tumačiti ustavnu normu i dozvolice mu da ponovo učestvuje u izbornoj trci pod izgovorom da nije bio puna dva mandata na

predsedničkoj funkciji. Podsetimo, ovo je treći mandat Erdogana, ali zbog promene Ustava 2017. godine prvi mandat mu se ne računa pošto je izvršeno anuliranje prethodnih funkcija.

Loša ekonomska slika i pre svega inflacija koja mrcvari, već godinama, građane Turske u dobroj meri su poljuljali poverenje koje je Erdogan uživao. Spoljna politika ima svoju specifičnu težinu od Marice do Ararata, građani Turske drže do toga da njihova zemlja uživa status regionalne i autohtone sile, ali to nije dovoljno za izbornu pobedu, pogotovo ako njihova kupovna moć pada iz meseca u mesec. To je još jedna lekcija koju je Erdogan naučio iz Orbanovog slučaja: i pored toga što je na spoljnopoličkom planu bivši mađarski premijer imao podršku svih planetarnih i regionalnih sila, od Vašingtona preko Moskve i Pekinga do Ankare, izgubio je izbore.

Erdoganov režim hapsi ili smenjuje dekretima izabrane opozicione gradonačelnike i predsednike opština koji su pobedili na izborima 2024. godine. Nije reč samo o gradonačelniku Istanbula Ekremu Imamogluu već i o desetinama i stotinama lokalnih funkcionera, a sve sa ciljem da se kreiraju uslovi za pobedu na sledećim izborima, ako zatreba i uz manipulacije biračke volje

Erdogan ne rizikuje da izgubi izbore zbog privatizovanja države, ukidanja sloboda i prava, korupcije, zloupotrebe položaja, već mu inflacija i veoma loša ekonomska situacija u zemlji više kao Damoklov mač iznad glave.

Na inicijativu Erdogana, turski parlament je usvojio izuzetno povoljan fiskalni režim za sve bogataše, industrijalce, investitore, koji presele poresku rezidentnost u Tursku. Reis je najavio da će sa tim zakonom Turska postati „globalno najprivlačniji centar“ za investicije i velika bogatstva.

Erdoganov cilj je da izuzetno povoljnim uslovima privuče veliki broj bogatih ljudi jer im garantuje dvadesetogodišnje neplaćanje poreza na sve što zarade van Turske i uz to porez na nasledstvo

će za njih iznositi samo jedan odsto. Takođe, zakon je omogućio zainteresovanim licima amnestiju, uz plaćanje takse od 0 do 5 odsto za sve neprijavljene sume novca u kešu, zlato, fondove i druge hartije od vrednosti, što će im omogućiti zaštitu od budućih poreskih provera. Jedini uslov je da zainteresovane osobe nisu imale prebivalište u Turskoj u poslednje tri godine.

Namera Erdogana je da iskoristi novonastalu situaciju u Persijskom zalivu i da privuče tajkune, oligarhe i investitore iz petromonarhija, ali i drugih delova sveta predstavljajući Tursku kao sigurno i izuzetno povoljno mesto za život i kapital.

DVE TURSKE

Postoje dve Turske i dva Erdogana, za unutrašnju i spoljnu upotrebu. Na domaćem planu Turska iz nedelje u nedelju postaje sve više distopijsko društvo. Reis Erdogan, svestan sve većeg značaja Turske za evropske partnere, od zaustavljanja imigrantskih talasa, preko energetskih do ekonomskih odnosa, više ne zazire od despotskog ponašanja, gašenja sloboda, diskriminacije manjina i eliminacije političkih protivnika kroz montirane sudske procese. Na spoljnom planu Ankara postaje sve važniji igrač, toliko da je u diplomatskim krugovima nazivaju „evropskom Kinom“, načelno se drži van sukoba, ali je u svakom mirodija, jača svoju poziciju i interveniš preko proksija, kao u slučaju Sirije, Libije, Somalije i Nagorno-Karabaha.

Decenijama se na Tursku gledalo kao na most između Evrope i Azije, Zapada i Istoka, laičkog i islamskog društva. U suštini Ankara ne želi da bude ni most, a ni da pripada bilo kojoj sferi uticaja – to je konstanta turske politike – već da kreira svoju zonu interesa i da je jasno učvrsti, kako prema Rusiji i Kini tako i prema regionalnim takmacima, pre svega Izraelu i Iranu, ali i EU.

Erdogan je svestan da Turska nema ekonomski potencijal da bi bila globalna supersila, ali zahvaljujući položaju i povoljnom spletu okolnosti može da bude autonomna i nezaobilazan partner svih planetarnih i regionalnih igrača jer nije moguće realizovati bilo šta bez odobrenja ili učešća Ankare. Da bi bila zaista autonomna, Turska bi morala da bude sposobna da izdrži troškove takvog statusa,

a ona to nije u stanju zbog nedovoljno razvijene ekonomije – jedini izuzetak je veliki napredak u vojnoj industriji.

Turski predsednik nema nameru da obnavlja Osmanlijsku imperiju, ali želi da obnovi centralnu ulogu na prostoru kojim se vekovima vladalo iz Porte. Reč je o tzv. „Strateškoj dubini“ koja se pripisuje bivšem premijeru Ahmetu Davutogluu i ona podrazumeva uticaj umesto kontrole, moć umesto dominacije, koji se ispoljavaju kroz diplomatski upliv, vojno prisustvo, medijatorsku ulogu, ekonomsku projekciju i kapilarno delovanje u kulturnim i religijskim pitanjima.

ERDOGANOVO POZICIONIRANJE

Turska je u poslednjih 15 godina ojačala svoje pozicije u svim delovima Azije, Afrike i Evrope gde se nekada prostirala njena imperija. U Africi Ankara drži pod kontrolom Somaliju i zapadni deo Libije, dve zemlje na veoma važnim strateškim pozicijama koje omogućavaju Turskoj da kontroliše Bab el Mandeb i ulaz u Crveno more i posledično Suecki kanal, dok zahvaljujući Tripoliju ima na oku južni Mediteran i, što je još važnije, jedan od glavnih migrantskih pravaca iz Afrike ka Evropi. Plus, vlada u Tripoliju, inače marioneta Ankare, međunarodno je priznata, što pojačava specifičnu težinu Turske.

Na Zapadnom Balkanu Turska je prisutna u svim zemljama u kojima je vladala. U Srbiji i Crnoj Gori izraženo je ekonomsko prisustvo, dok je u BiH, Albaniji, na Kosovu i u Severnoj Makedoniji veoma aktivna preko svojih humanitarnih i drugih organizacija u religijskom, kulturnom i društvenom sektoru. Plus, u Albaniji i na Kosovu vojno je i obaveštajno kapilarno prisutna.

U oblasti Crnog mora Turska nastavlja uspešno da balansira između svojih obaveza kao članice NATO-a i strateških prijateljstava sa Ukrajinom i Rusijom. Odnosi sa Kijevom su u funkciji obuzdavanja ambicija Rusije u crnomorskom regionu i na Kavkazu, a sa Moskvom imaju strateški cilj suprotstavljanja univerzalnim vrednostima i obezbeđivanja energetske sigurnosti, kako kroz gasovode i naftovode, tako i kroz izgradnju nuklearnih centrala za civilnu upotrebu.

Na Kavkazu je Ankara uspostavila tesne veze sa Azerbejdžanom obezbeđujući

U prethodnih 25 godina od Erdoganovih „čistki“ stradali su oficiri, novinari, pisci, intelektualci, proevropski nastrojeni građani, Kurdi, gulenisti, studenti, univerzitetski profesori i na kraju su došli na udar i kemalisti iz Republikanske narodne partije (CHP). Kao junak iz Nimelerove pesme, lideri CHP-a su čutili ili su mlako reagovali, često reda radi i pro forma

jući tako prolaz u centralnu Aziju ka nekadašnjim sovjetskim republikama sa turkijskim narodima. Odnosi sa Gruzijom i Jermenijom takođe su znatno poboljšani u poslednjih deset godina.

Na Bliskom i Srednjem istoku, Turska se uzdigla kao prva zaštitnica Palestinaca, stavila je pod kontrolu Siriju i učvrstila nadzor nad svim prostorima uz granicu sa Turskom gde su sirijski i irački Kurdi većina. Ne treba zaboraviti da je jedan od prioriteta Ankare da spreči u začetku nastajanje bilo kakve kurdске države.

Takođe, Turska se nametnula kao globalna zaštitnica „sunitskog islama“, što je uloga koja joj je indirektno priznata u poslednjoj krizi u Persijskom zalivu. Ankara je bila kreator jedinstvenog sunitskog bloka u kome su se našli sa njom Saudijska Arabija, Katar i Pakistan sa ciljem da isposluju diplomatsko rešenje američko-iranskog sukoba.

Erdogan ne želi da režim u Iranu bude promenjen. Ankari, Rijadu, Islamabadu i Dohi dovoljno je da Iran bude oslabljen i da ne izađe iz rata sa Izraelom i SAD jači. Paralelno, Turci rade sa Katarom, Sirijom i Saudijskom Arabijom na građenju struktura koje bi preko Turske snabdevale Evropu gasom i naftom.

ENERGIJA KAO KLJUČNA POLUGA

Zahvaljujući izuzetno povoljnoj geostrateškoj poziciji Turska je viđena kao najbolja, ako ne i jedina, validna alternativa za Hormuski moreuz kada su u pitanju energetske žile kucavice. Bez obzira kako se završi rat u Persijskom zalivu između SAD i Izraela protiv Irana, globalno tržište nameće izgradnju alternativnih pravaca i u tom scenariju Turska postaje centralna stanica.

U tom kontekstu Turskoj na duge staze odgovara produžena nestabilnost u Persijskom zalivu jer kreira preduslove da Ankara postane centralno energetske čvorište. Imajući u vidu geografsku lokaciju, kao i ratove u njenom okruženju – od rusko-ukrajinskog na severu preko izraelsko-palestinskog na jugu do američko-iranskog na istoku, uz to i poslovično politički trusna područja kao što su Kavkaz, ali i Sirija i Irak – Turska već kontroliše sve ključne maršrute za transport gasa i nafte između Kavkaza, Srednjeg istoka i Evrope.

Jedan od primarnih ciljeva spoljne politike Erdogana u prethodnih deset godina bila je transformacija Turske u energetske terminal na obali Mediteranskog mora u Džejhanu povezan naftovodom sa nalazištima u Kirkuku (severni Irak) i sa planom da se produži do Basore (na jugoistoku Iraka) znatno bi smanjio važnost Ormuskog moreuza za Evropu. Istovremeno, Turska bi dodatno ojačala svoju poziciju u vis-à-vis odnosima sa EU.

ERDOGANOVE „ČISTKE“

Erdogan je pre 25 godina došao na vlast obećavajući da će uvesti ili barem približiti Tursku Evropskoj uniji. Njegovi emisari su ubedivali evropske partnere da je njegova partija islamska verzija demohrišćanskih partija u Evropi – neki su mu čak i poverovali, poput bivšeg italijanskog premijera Silvija Berlusconi – pre i posle dolaska na vlast kada im je trebala međunarodna legitimacija i skidanje etikete islamske fundamentalističke partije.

Turski reis iskoristio je pregovore sa EU da stavi pod političku kontrolu vojku budući da je turska armija bila gotovo čitav jedan vek garant laičkog ustrojstva i okrenutosti Turske ka Evropi. Onog momenta kada je taj posao završen, Erdogan je počeo sa demontiranjem pravne i laičke države, školskog i obrazovnog sistema, slobodnih medija, pojačao je diskriminaciju manjina, pre svih Kurda, obračunao se sa svojim najvećim saveznikom i finansijerom Fetulahom Gulenom, kao i sa svim uticajnim članovima AKP-a, od bivšeg predsednika Gula do premijera Davutoglua, ubrzao je reislamizaciju društva i na kraju je počeo da hapsi lidere opozicije, birajući sebi protivnike na izborima.

JOŠ JEDNOM SE PONAVLJA „PRVO SU DOŠLI...“

Pesma „Prvo su došli...“ nemačkog pastora Martina Nimelera doživljava svoju novu reprizu u Turskoj. Režim turskog predsednika Redžepa Tajipa Erdogana zatvara krug progona građana koji ne dele ideje i svetonazore nekrunisanog sultana moderne Turske.

U prethodnih 25 godina od Erdoganovih „čistki“ stradali su oficiri, novinari, pisci, intelektualci, proevropski nastrojeni građani, Kurdi, gulenisti, studenti, univerzitetski profesori i na kraju su došli na udar i kemalisti iz Republikanske narodne partije (CHP). Kao junak iz Nimelerove pesme, lideri CHP-a su ćutali ili su mlako reagovali, često reda radi i pro forma.

CHP nije pokrenuo nijedne demonstracije ili proteste velikih razmera osim u situacijama kada su bili uhapšeni njihovi članovi. Primera radi, u najvećim demonstracijama tokom Erdoganove vlasti u Gezi parku 2013. godine CHP nije imao nikakvu ulogu i tek su pojedini članovi podržali građane Istanbula.

Laička Turska i pre svega Republikanska narodna partija danas plaćaju cenu jer su ćutali ili su samo blago protestovali kada je lider Demokratske partije naroda Selahatin Demirtaş završio u zatvoru samo zato što je bio Kurd i proevropski politički lider, suočen sa tipičnim političkim „kafkijanskim procesom“ u neslobodnim društvima.

Nisu branili Demirtaša i sada je Erdogan došao i po njih. Iza rešetaka se našao gradonačelnik Istanbula Ekrem Imamoglu i na stotine istaknutih članova partije koja baštini političko nasleđe Kemala Atatürka, pogotovo nakon pobeđe na lokalnim izborima 2024. godine.

Međutim, ni to nije bilo dovoljno. I pored represije, gušenja medija koji nisu na liniji Erdoganovog režima, kontrole društvenih mreža, opozicija je u svim ispitivanjima javnog mnjenja ispred Stranke pravde i razvoja (AKP) turskog reisa.

KILIČDAROGLU U ULOZI „OMILJENOG OPOZICIONARA“

Erdogan je mislio da je sa hapšenjem Imamoglua, i to na dan kada ga je CHP i zvanično kandidovao za predsedni-

ku trku, rešio svoje probleme za još jedan mandat na čelu Turske. Imamoglu je u zemlji koja je sedma najkorumpiranija na Starom kontinentu, iza Rusije, Belorusije, Azerbejdžana, BiH, Ukrajine i Srbije, optužen za korupciju, trgovinu uticajem i zloupotrebu položaja i tužiocima su tražili 2.000 (slovima: dve hiljade) godina zatvora!? Treba li da naglasimo da nijedan visoki zvaničnik vladajuće klike ili prijatelj Erdogana nije osuđen za korupciju i trgovinu uticajem, štaviše gotovo zanemarljiv broj je bio pod istragom.

Međutim, Ozugur Ozel, koji je bio u senci do hapšenja Imamoglua, iako je bio predsednik stranke, za kratko vreme je izrastao u ozbiljnog političkog vođu. Ozel je slovio za bezličnog birokratu i verovatno bi to i ostao da ga istorijski splet okolnosti nije stavio na probu. Ozel je reagovao neočekivano, kao originalan i hrabar lider.

Paralelno, što se represija više pojačavala, tako je snaga CHP-a rasla uprkos brojnim hapšenjima istaknutih članova i funkcionera na lokalnom nivou, tako da Ozel, ako ne bude u međuvremenu uhapšen kao Imamoglu, ima ozbiljne šanse da propisno namučni nekrunisanog sultana.

Erdoganova pravosudno-policijsko-medijska jurišnica želi da prikaže presude koje su poništile izbor novog rukovodstva CHP-a 2023. godine i reinstaliranje Kemala Kiličdaroglua kao rezultat unutrašnjih sukoba u CHP-u, a da država primenjuje samo zakone i sudske presude.

Kao što je Slobodan Milošević imao svog omiljenog opozicionara, Vojislava Šešelja, tako i Erdogan ima svog, reč je o pomenutom bivšem lideru CHP-a Kiličdaroglu koga je vratio na čelo partije kroz montirani proces i nasilje policije. Tokom 13 godina provedenih na čelu CHP-a Kiličdaroglu je redovno gubio parlamentarne i predsedničke izbore. Izuzeci su bili lokalni lideri, poput Imamoglua, koji su pobeđivali u svojim sredinama jer su držali na distanci Kiličdaroglua.

Sa pristajanjem da bude marioneta u rukama Erdogana i da uđe u prostorijske stranke iza leđa specijalnih policijskih snaga, i ono malo poštovanja što je preostalo sedamdesetsedmogodišnjem političaru unutar opozicionih redova je isparilo. Ali svima je jasno da uloga

Kiličdaroglua nije da pobedi Erdogana na predsedničkim izborima ili da CHP osvoji najviše mesta u parlamentu, već suprotno.

EVROPA OKREĆE GLAVU NA DRUGU STRANU

Evropska unija i njene najvažnije članice okreću glavu na drugu stranu i prave se da ne vide transformaciju Turske u diktatorsku državu. Pragmatizam je postao realnost i instrument evropske politike, tim pre što Sjedinjene Američke Države, hegemon zapadnog dela sveta, primenjuju brutalno taj pristup u međunarodnim odnosima. Naravno, uz anomaliju da poslovni interesi familije Trump i bliskih porodica oko Ovalne sobe u Beloj kući imaju često prednost ili čak koriste SAD kao avatara za ostvarenje biznis projekata i ciljeva.

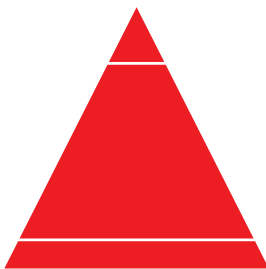
Eutanaziji procesa evropskih integracija Turske doprineli su gotovo podjednako i Brisel i Ankara. Obe strane su bile neiskrene. Većina evropskih lidera nije želela i ne želi ulazak Ankare u EU, a ni Erdogan nikada nije imao ideju da treba da uvede Tursku u EU.

Sa zaustavljanjem procesa evropskih integracija EU je izgubila polugu da brani demokratiju, pravnu državu i slobode u Turskoj, a nakon imigracione krize 2015. godine odnosi su se u potpunosti preokrenuli jer je Ankara došla u poziciju da postavlja uslove EU, kao poslednja brana pred talasima ekonomskih migranata iz Azije i Afrike.

U poslednjih nekoliko godina relacije između EU i Turske dobile su još dve dimenzije: vojnu i energetska. Erdoganov režim razvio je zavidne kapacitete u vojnoj namenskoj industriji. Sa zatvaranjem ili limitiranjem upotrebom naftovoda i gasovoda od Rusije do EU, Turska je postala jedno od važnijih energetskih čvorišta za EU.

Erdoganov režim je demonstrirao da je moguće transformisati geografiju u geopolitičku sudbinu. Decenijama su Turci tražili mesto za stolom gde se igraju najvažnije partije i odlučuje. Ne samo što su stigli do njega nego su i u poziciji da nijedna važna partija ili odluka ne može da bude doneta bez njih.

U to su se verovali i Amerikanci i Izraelci kada je Ankara osujetila njihove planove da upotrebe Kurde kako bi promenili režim u Teheranu. **N**



Da li je i ateizam fundamentalan?

Postoji li antireligiozni fundamentalizam? Da li ateizam može biti fundamentalistički? Naginje li i marksizam-lenjinizam fundamentalizmu? Odgovor je potvrđan. Ateizam, nalik religiji ili ideologiji, sadrži crtu fundamentalnosti. Nespremnosti da se uvaži oprečno uverenje. Vernik je prema ateistu blagonaklon, ateist je prema verniku ratoboran. Vernik bi da preobraćuje, ateist bi da potire veru. Za ateistu su vera i crkva jedno isto. U crkvi vidi opasnost i opresiju, u veri vidi bezuslovnu posvećenost. Ateizam čoveka uznemiruje zato što ne daje odgovor

Piše Milan St. Protić



O dakle dolazi fundamentalizam? Poći ću od onog najprostijeg. Koja bi srpska reč bila sinonim za fundamentalizam?

Evo nekoliko predloga.

Zadržnost. Zatanost. Zaslepljenost.

Od reči inostranog korena: dogmatizam, doktrinarstvo, kategoričnost.

S pozitivne strane, fundamentalizam bi se drugačije mogao nazvati – temeljitost zato što proizilazi iz reči „fundament“, dakle temelj. Sledstveno, utemeljeno gledište moralo bi biti pouzdano. I tačno s visokim stepenom verovatnoće.

No, fundamentalizam je, u savremenosti, dobio jedno posve posebno značenje. I to ne samo po tome što je naglašeno negativno, već i po tome što se tesno vezuje za doživljaj religioznosti. Kad se kaže fundamentalizam, najčešće prvo na um pada islam. Iz predrasude, nedovoljnog znanja ili posmatranja

pojavnih oblika. Ovaj se termin veoma zapatio u opštoj javnosti i na različitim jezicima. Ovako skućena upotreba fundamentalizma kao da podseća na sam fundamentalizam.

Zato ću pokušati na ovom mestu da izbegnem zamke isključivosti i subjektivnosti. Vrednosne sudove, bojim se, i pored najbolje volje neću moći da izbegnem. Ako i toliko uspeš, biće dobro.

Ergo, šta je fundamentalizam?

Fundamentalizam je najstroža privr-

Ne postoji individualni fundamentalizam, onaj koji izvire iz pojedinačnog i nezavisnog čovekovog umnog procesa. Fundamentalizam uvek obuzima čitave grupe ljudi, ljudske zajednice, prepoznatljive i spolja i iznutra upravo po svom specifičnom fundamentalističkom uverenju

ženost određenom verskom ili ideološkom principu, zasnovana na nepromenljivosti i neupitnosti tog principa.

Moglo bi se i ovako reći. To je stanje ljudske svesti u najrigidnijoj fazi verovanja.

Izraz je novijeg doba, u širokoj upotrebi od druge polovine dvadesetog veka, mada, kao fenomen, postoji od mnogo ranije.

Teško je, to jest praktično nemoguće, govoriti o fundamentalizmu u antici. Ovo kazano s jednim izuzetkom. Pojava Isusa Hrista i njegovog učenja nasuprot jevrejskom religioznom fundamentalizmu. Ali, istini za volju, i Hristovo učenje u sebi nosi beleg fundamentalizma.

Sa razvojem hrišćanstva u smislu pogleda na svet, stići ćemo, izvesno, do jednog karakterističnog oblika fundamentalizma.

Razdoblje u kom je vladao takozvani sholasticizam. Propisan sistem intelektualnih zapovesti o tome kako se mora misliti i u šta se mora verovati koji je na-



metala jedna dominantna institucija. U ovom slučaju, Rimokatolička crkva. Istovetno se događalo i u Vizantiji. I tamo je crkva, u povezanosti s državom, određivala osnovne misaone, vrednosne i religijske postulate čija je istinitost smatrana neprikosnovenom.

Iz ovog proizilazi da fundamentalizma nema bez vrhovnog institucionalnog autoriteta. Fundamentalizma nema bez društvene i političke apsolutnosti. Ovo ne znači nužnost primene sile ili prinude. Dovoljna je institucionalna dominacija, u ovim slučajevima crkvena, kako bi se kod čoveka stvorila najtvrdra striktnost u ubedenjima.

Tako i nikako drugačije. Tako, jer je to jedina istina. Tako, jer je svaki različit stav jeres. Tako, jer tako kaže najviša duhovna vlast.

Fundamentalizam takođe ima veze sa kolektivizmom. Ne postoji individualni fundamentalizam, onaj koji izvire iz pojedinačnog i nezavisnog čoveko-

vog umnog procesa. Fundamentalizam uvek obuzima čitave grupe ljudi, ljudske zajednice, prepoznatljive i spolja i iznutra upravo po svom specifičnom fundamentalističkom uverenju.

I Reforma je, uprkos ranom suprotstavljanju rimskom fundamentalizmu, rodila svoj autonoman fundamentalizam. Primer Kalvina u Ženevi je poznat. I fundamentalistička zatvorenost radikalnih sektu protestantizma, anabaptisti, meno-

Ogroman broj marksista nije pročitao ni „Das Kapital“ ni „Prilog kritici političke ekonomije“ Karla Marksa. Još manji broj ih razume Marksovu teoriju vrednosti na kojoj počiva njegova filozofija. Marksizam se, u većini, prima kao gotov, zaokružen i nepobitan svetonazor sa onim instinktom kolektivizma koji krasi svaki fundamentalizam

niti ili amiši, kasnije mormoni, Jehovini svedoci ili adventisti, najvećma se uklapaju u definiciju konfesionalnog fundamentalizma.

Sledeće obeležje fundamentalizma mogla bi biti netolerantnost, netrpeljivost prema bilo kakvom alternativnom ubedenju ili čak i pretpostavci.

Fundamentalizam je osoben i po tome što se ili zatvara u sebe i izoluje ili je izrazito agresivan u širenju svog fundamentalizma. Primer zatvorenosti su amiši, dok su primer agresivnosti Jehovini svedoci. Ovo kako bi bilo sasvim jasno šta imam u vidu.

Interesantno je da su se u srednjovekovnoj Evropi, gotovo jednovremeno, preplitala dva oprečna fenomena. Religiozni fundamentalizam i renesansa. Princip kategoričnosti i princip slobode. Princip dogme i princip sumnje. I, što je još interesantnije, oba fenomena su nastavila da traju u paralelizmu uzajamne nedodirljivosti. Svaki za sebe poput dva uporedna univerzuma. Bilo je naravno

borbe, nekad do istrebljenja, za vreme Svete inkvizicije, ali su, na koncu konačno, oba fenomena preživela.

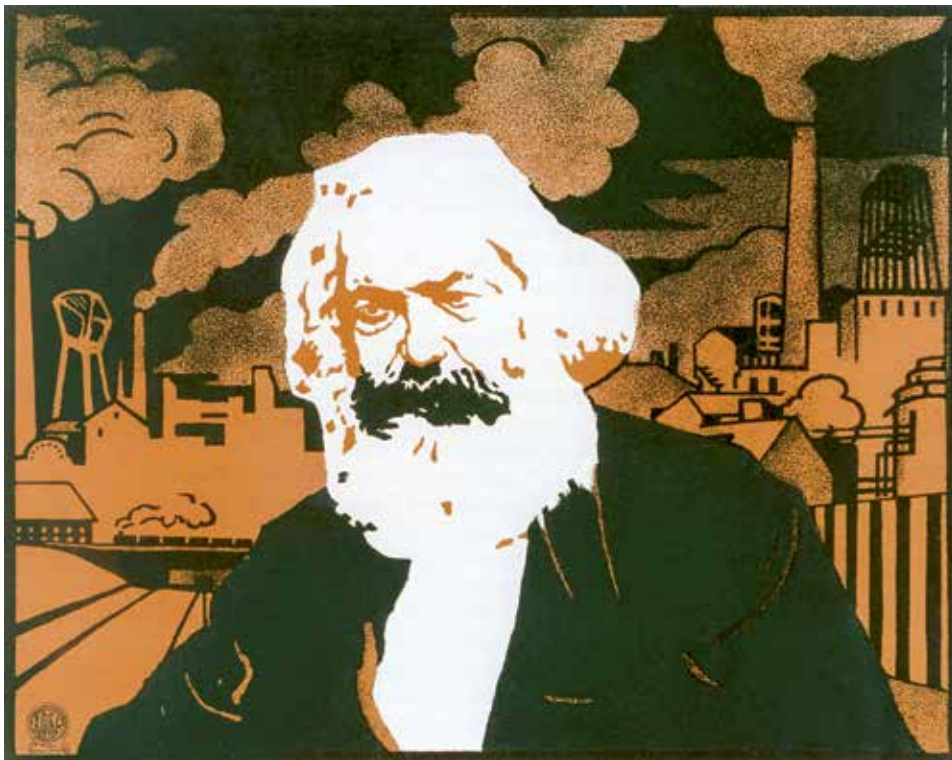
Koji je odneo prevagu? Meni izgleda mrtva trka, iako bi fundamentalisti insistirali na prevashodnosti svog, a slobodumni na pobi pobi principa. I golim okom su vidni i jedan i drugi do dana današnjeg. Rvanje između onih što su za abortus i onih što su protiv u najrazvijenijim sredinama zapadne civilizacije svedoči o tome. Veoma rečito. Slično je i između tzv. „relativista“ i darvinista. Na obe strane, gledano iz neutralnog ugla, primetni su tragovi fundamentalizma zato što nijedni nisu voljni da uvažavaju suprotan argument. I jedni i drugi ostaju ušaćeni u svom fundamentalizmu. Verskom ili naučnom, svejedno.

U anglosaksonskim akademskim krugovima, međutim, hrišćanski fundamentalizam se određuje vrlo usko i ograničava na dvadeseto stoleće i pravce u hrišćanstvu i pseudohrišćanstvu koji su tad nastali.

Usudio bih se da ponudim istorijsko razmatranje fundamentalizma u donekle slobodnijim kategorijama. Nikejski sabor 325. udario je stubove vere proglašivši ih za nepobitne i nediskutabilne. Kod Svetog Avgustina (De civitate Dei) u petom veku, ima znakova hrišćanskog fundamentalizma. Ako ne čistog fundamentalizma, onda fundamentalističkog pristupa hrišćanstvu svakako. Ovde se, a to će biti tendencija i od potonjih hrišćanskih teologa, poklapaju fundamentalizam i dogmatizam sa akcentom na dogmi više nego na fundamentu.

Anglosaksonski autori su skloni korišćenju izraza – teologija, i to ne u smislu veronauke, nego baš u smislu dogme (doktrine), ozakonjenog kanona. Biće da je to posledica uvreženog prihvatanja hrišćanske tradicije iz koje i ti autori proističu i kojoj uglavnom pripadaju. Bez obzira na to da li su se odrekli tradicionalne religioznosti ili nisu.

U sadašnjosti se, rekoh, pojam fundamentalizma najčešće vezuje za islam. Nije netačno, ali jeste jednodimenzionalno. Pojedini oblici islama, i kod sunita i kod šiita, totalno su potonuli u fundamentalizam. Preciznije, u verziju islama za koju oni veruju da je jedina ispravna, da je jedini pravi način i put. Uistinu, islam u sebi sadrži potencijal fundamentalizma. Uostalom, taj poten-



cijal je imalo i hrišćanstvo. Nalik svakoj kolektivističkoj ideologiji.

Islamski fundamentalizam se pojavljuje u rasponu od Muslimanske braće u Egiptu, avganistanskih talibana, Islamske države u Levantu i Boko Harama u Nigeriji do šiitske varijacije islama u Iranu. Pisao sam o tome. Ne bi valjalo da se ponavljam.

Na ovom mestu u središtu je sam intelektualni fenomen. Identifikacija sa islamom je za fundamentalističke muslimane stvar identiteta. Stvar pripadnosti, vere i samosvesti u jedan mah. Za njih, islam daje odgovor na svako pitanje. Nema ničeg izvan islama. Nema ni prirodnih nauka, ni humanističkih disciplina. Ni metafizike, ni matematike. Sve je islam.

A islam, to je ono što je u Kuranu zapisano. U interpretaciji nedodirljivih i nedostiznih tumača Kurana. Do običnog sveta ne stiže Muhamedovo slovo u direktnoj poruci, već u objašnjenjima koja pružaju najviši verski dostojanstvenici. Ljudi veruju u ono što im se prepriča, veoma retko u neposrednom shvatanju. Jer neposredno, individualno shvatanje, neminovno vodi različitosti. Različito je, sama po sebi, negacija fundamentalizma. Neophodna je uniformnost i u verovanju i u ponašanju. Zato fundamen-

talizma nema bez podaništva.

Nekad je slično ovom bilo i u hrišćanstvu. Čak i kod onih radikalnih grupacija protestantizma gde se insistira na doslovnom prihvatanju Svetog pisma i kod kojih se odbacuju svi naknadni izvori vere, ključ je u tumačenju. I doslovnost je vrsta tumačenja.

Vraćam se još jednom islamskom fundamentalizmu. On je, za razliku od hrišćanskog, u direktnoj sukobljenosti sa nemuslimanima. On sebe prepoznaje u toj negaciji tuđeg. „Inog“. Islamski fundamentalizam je i nastao iz neophodnosti reidentifikacije muslimana u odnosu prema kolonijalnoj vlasti hrišćanskih Evropljana.

Otud bi se dalo zaključiti da je hrišćanski fundamentalizam imanentan, a islamski reaktivan. Time bi se, možda, mogla objasniti ona suprotna linija razvoja hrišćanstva i islama. Od fundamentalizma ka slobodoumnosti i od slobodoumnosti ka fundamentalizmu. Kod hrišćana radi se o borbi sa samim sobom. Kod muslimana posredi je borba protiv drugih. Zagriženost im je zajednička.

Pitanje je ovo. Postoji li antireligiozni fundamentalizam? Da li ateizam može biti fundamentalistički? Naginje li i marksizam-lenjinizam fundamentalizmu?

Odgovor je potvrđan.

Ateist, u svom bezbožništvu, sebe smatra superiornim u poređenju s mračnjaštvom religioznosti. Njegov odnos prema verniku je osenčen ironijom i podrugom, katkad i netrpeljivošću. Vera je štetna, time i neprihvatljiva kategorija koju treba iskoreniti.

Međutim, ateizam, nalik religiji ili ideologiji, sadrži crtu fundamentalnosti. Nespremnosti da se uvaži oprečno uverenje. Vernik je prema ateistu blagonaklon, ateist je prema verniku ratoboran. Vernik bi da preobraćuje, ateist bi da potire veru. Za ateistu su vera i crkva jedno isto. U crkvi vidi opasnost i opresiju, u veri vidi bezuslovnu posvećenost. Ateizam čoveka uznemiruje zato što ne daje odgovor. Vernik je spokojan u svojoj veri makar ona bila i imaginarna. Ateist traži dokaz za postojanje Boga, i to proveriv i objektivizovan dokaz, znajući da je takav dokaz besmislen.

Čime ateist zamenjuje odbačenog Boga?

Nedefinisana sila (priroda), sujeverje ili sam čovek? Eto otvorenih dveri za nekontrolisanu autokratiju. Umesto bogočoveka, čovek-bog. Za vernika je Bog iznad svake ovozemaljske vlasti, za ateistu tog vrhovnog autoriteta nema. Otud dolazi ateistički fundamentalizam.

Marksizam-lenjinizam je najbolji primer racionalizovane ideologije u čijoj srži se krije jedna vrsta fundamentalizma. Marksov sistem principa sa oreolom naučnosti, to jest nužnosti, definitivno spada u red fundamentalističkih konstrukcija. Ekskluzivan poput ateizma, ultimativan poput religije.

U svojim najekstremnijim vidovima (Kineska revolucija, Crveni Kmeri, severnokorejski komunizam), marksizam, van sumnje, poseduje sva svojstva fundamentalizma. Ni lenjinizam a ni staljinizam nisu od ove tvrdokornosti preterano daleko.

Ogroman broj marksista nije pročitao ni „Das Kapital“ ni „Prilog kritici političke ekonomije“ Karla Marksa. Još manji broj ih razume Marksovu teoriju vrednosti na kojoj počiva njegova filozofija. Marksizam se, u većini, prima kao gotov, zaokružen i nepobitan svetonazor sa onim instinktom kolektivizma koji krase svaki fundamentalizam.

I opet istovetno trojstvo: autoritet (partija), diktat (direktive odozgo), disciplina (centralizam).

Najposle se postavlja pitanje iz naslova ovog teksta. Odakle dolazi fundamentalizam? Zašto je čoveku potreban i zašto se tako uspešno prihvata u narodnim masama? Šta to čini fundamentalizam popularnim?

Čovek je, u svojoj biti, raspet između slobode i neslobode. Sanja slobodu, teži slobodi, priželjkuje slobodu. Spreman je na borbu za slobodu po svaku cenu. Na svaki rizik i svaki napor.

Ropstvo ga sputava. U ropstvu, čovek kopni, gubi volju i postaje beznadežan. Izgubljen i utamničen. Okovan.

Stotinama godina je čovek vodio bitku za svoju slobodu. A politički režimi, od robovlasništva i feudalizma do različitih oblika veće ili manje autoritarnosti, sprečavali su ga u tome i terali na život u neslobodi. Držali ga u vezanosti i zavisnosti. Silom ga gonili u tor, ozidanu avliju ili zamandaljenu tvrđavu, svejedno. Buna za bunom neslobodnih, ustanak za ustankom, revolucija za revolucijom, obeležili su ljudsku istoriju. I udarili joj krvav pečat

Celokupan krivični sistem u pravnom poretku bazira se na ukidanju čovekove slobode. U nasilnom smeštanju prekršioća zakona u ograničen prostor bez mogućnosti izlaska. Zatvor. Kazamat. Tamnica. Nesloboda je za ljude najgora kazna.

Stotinama godina je čovek vodio bitku za svoju slobodu. A politički režimi, od robovlasništva i feudalizma do različitih oblika veće ili manje autoritarnosti, sprečavali su ga u tome i terali na život u neslobodi. Držali ga u vezanosti i zavisnosti. Silom ga gonili u tor, ozidanu avliju ili zamandaljenu tvrđavu, svejedno.

Buna za bunom neslobodnih, ustanak za ustankom, revolucija za revolucijom, obeležili su ljudsku istoriju. I udarili joj krvav pečat.

Sloboda, to je čovekov cilj i ideal. Po pravilu nedostižan i samo delimično ostvaren.

Ali šta se događa slobodnom čoveku?

Odjednom se nađe na vetrometini usamljenosti i odgovornosti. Prisiljen da odluke donosi sam, da sam traži puteve opstanka, suočava se sa životnim iskušenjima. Još je Erih From konstato-vao ljudski poriv ka bekstvu od slobode proisteklom iz straha od slobode. Veoma pronicljivo, nema šta. I pronicljivo i promišljeno. Vredno čitanja.

Umesto nesigurnosti slobode, čovek bira neslobodu. Ako ne fizičku, onda intelektualnu. Odatle dolazi sklonost ka fundamentalizmu. Bar se tako meni čini.

Čoveku prija situacija u kojoj je sve predviđeno, predvidljivo i rešeno. Dobro se oseća u određenom krugu konačnih istina, čvrstih i nepromenljivih. Istina koje deli sa svojom zajednicom. Svojom ćoporom.

Pojedinačnost ili društvenost? Čovekova večna dilema. Pojedinačnost sobom nosi slobodu, ali i bojazan od nepoznatog. Od samoće. Od nekontrolisanog. U društvu istovetnih i jednakoumnih, u misaonoj uniformnosti, čovek nalazi mir. Mir i bezbednost. Identitet i identifikaciju. Dati su mu u sveobuhvatnosti pogleda na sebe, vlastit i stran svet. Nema preispitivanja, nema upitanosti, nema dvoumljenja.

Na prvi pogled, na delu je indoktrinacija. Naravno.

Dočim...

Da, tačno. Fundamentalisti su kao „muve bez glave“, grubim jezikom opisano. Spokojne „muve bez glave“. S fundamentalizmom se mirno spava. I mirno živi.

I u periodima ratova protiv drugačijih što ugrožavaju fundamentalističku idilu (religijski sukobi, džihad, klasni borba), motiv je jasan. Smisao rata i smisao stradanja. Smisao života i smisao pogibije. Samožrtvovanje za veru.

Bog (Alah, Marks) uredio je sve unapred. Predvideo i propisao. Ostavio amanet. Na čoveku je puko izvršenje zadatog. Od mesije, proroka, poslanika, Svevišnjeg. Ili nepogrešivog filozofa.

Otud u fundamentalizmu uvek ima fatalizma.

Zgodno za manipulaciju, zar ne?

Što čovek više zna i više zna šta ne zna, biće mu neophodan fundamentalistički zaklon od nedokučivog.

Protivrečna je priroda čoveka. **N**

Da li je Jugoslavija razbijena zbog nuklearke

Miodrag Mesarović, jedan od najvećih stručnjaka koje je ova zemlja ikada imala i ključni svedok i akter jednog vremena, prvi put za Nedeljnik iznosi ceo plan jugoslovenskog nuklearnog programa i otkriva dosad nepoznate detalje o nuklearnoj energiji

Piše Milica Rilak

Kada danas slušamo o planovima za ulazak Srbije u „nuklearni klub“, priča se obično vrti oko termina kao što su mali modularni reaktori (SMR), međudržavni sporazumi i strateška partnerstva, predstudije... Međutim, decenijama pre nego što se nuklearna energija vratila među naše aktuelne političke i ekonomske teme, Jugoslavija je sprovodila ozbiljan, temeljan i dugoročan nuklearni program.

Jedan od ključnih svedoka i aktera tog vremena Miodrag Mesarović, redovni član Akademije inženjerskih nauka Srbije (AINS) i istaknuti stručnjak u oblasti energetske tehnologije i nuklearne bezbednosti i nekadašnji zamenik predsednika Saveta za nuklearne elektrane JUGEL-a, u svedočenju za Nedeljnik otkriva kako zapravo izgleda kada ozbiljna država odluči da gradi nuklearku.

Nuklearna elektrana Krško, prva i jedina realizovana u sklopu jugoslovenskog programa kojim je bila planirana izgradnja još četiri nuklearke, mogla je da ostane samo standardni američki proizvod prodat Jugoslovenima, da domaći stručnjaci nisu odlučili da pokažu da se neće ustručavati pred američkim kolegama po ključnim pitanjima od interesa za nekadašnju zajedničku državu.

Mesarović se priseća, za početak, kako su Amerikanci želeli da isporučie standardizovanu elektranu iz „serijske proizvodnje“, ali i da su jugoslovenski stručnjaci imali druga-

čiju računicu, koja je primarno brinula o uslovima lokacije i stabilnosti celokupnog energetskog sistema države.

„Malo smo ih namučili“, smeje se, „pošto su ‘doneli’ elektranu sa standardnim kapacitetom od 1000 megavata, a mi smo ih odmah naterali da jednu jedinicu za generaciju pare uklone.“ Razlog je bio tehničke prirode, jer se moralo voditi računa o balansiranju energetskog sistema.

„To je jedan linijski sistem, pa bi nastao problem da na zapadu (u Sloveniji) imate tamo izvor tako velike snage, a na istoku zemlje značajno slabiji. To bi dovelo do raspada sistema. Mi smo zato tu standardnu opremu koja je bila za 1000 megavata sveli na nivo koji će da bude u ravnoteži sa blokovima u Obrenovcu B“, precizira on. Tako je Krško svedeno na oko 700 megavata, meru koja je savršeno odgovarala jugoslovenskim potrebama.

Ali prepravke se nisu završile na snazi. Bezbednost i poznavanje lokalnog terena bili su aduti koje Amerikanci nisu mogli da ignorišu. Jugoslovenski tim je utvrdio da je lokacija u Krškoj specifična po pitanju seizmike, mnogo pre nego što će svet naučiti bolne lekcije iz kasnijih akcidenata.

„Naterali smo ih da standardni stepen seizmičnosti koji su oni imali kao šest, bude povećan na osam zato što je lokacija u Krškoj to zahtevala, pa smo još dodali jedan stepen kao sigurnost. I onda smo morali da ih nateramo da i to rekonstruišu“, kaže Mesarović, uz poruku da upravo takvo beskompromisno insistiranje na lokalnim uslovima razlikuje ozbiljne sisteme od onih koji kupuju standardnu opremu i grade po sistemu „ključ u ruke“.

ČERNOBILJ JE BIO GLUPOST, NE GREŠKA U DIZAJNU

U javnosti se često mešaju strah od tehnologije i stvarni uzroci nuklearnih nesreća. Mesarović, koji je analizirao najveće svetske akcidente, poru-



TADAŠNJI JUGOSLOVENSKI PREMIJER BRANKO MIKULIĆ TREBALO JE DA POTPIŠE POZIV IZABRANIM PONUĐAČIMA OPREME I GORIVA NA PREGOVORE, ALI MU JE Taj dokument ostao na stolu bez potpisa, jer je neposredno pre toga usvojen moratorijum



čuje da je nuklearna tehnologija sigurna, ali da je čovek taj koji može biti opasan.

Kada govori o Černobilju, on demistifikuje popularne serije i filmove koji akcenat stavljaju na „loš sovjetski dizajn“. Za njega, Černobilj je bio trijumf ljudske gluposti nad inženjerskom logikom.

„Ovaj prokleti Černobilj se desio zbog greške čoveka, koji je seo za pult i isključio sistem za kontrolu da bi proverio koliko može inercija nekog rotirajućeg rotora od jedne pumpe dugo da hladi ovaj reaktor. Budala“, direktan je Mesarović. On objašnjava da taj tip reaktora nije bio nepoznanica, i da je Jugoslavija čak radila na sličnim projektima, te su naši inženjeri odlično poznavali materiju.

„Mi smo već imali projekat demonstracione elektrane od pet megavata, iste kao što je ta u Černobilju. Čak smo i napravili u ‘Energoinvestu’ deo opreme koji je ugrađen u drugu elektranu tog tipa“, ističe.

JUGOSLOVENSKI TIM JE UTVRDILO DA JE LOKACIJA U KRŠKOM SPECIFIČNA PO PITANJU SEIZMIKE, MNOGO PRE NEGO ŠTO ĆE SVET NAUČITI BOLNE LEKCIJE IZ KASNIJIH AKCIDENATA

S druge strane, nesreću u Fukušimi Mesarović vidi kao školski primer šta se dešava kada se standardna oprema ne prilagodi nestandardnoj lokaciji, upravo ono što Jugosloveni nisu dozvolili „Vestinghausu“.

„Japanci su uzeli zdravo za gotovo standardnu elektranu, stavili je na nestandardnu lokaciju... Možete zamisliti Amerikanca koji je to projektovao i stavio dizel-generator na pod. I čim je voda (od cunamija) došla dotle, ona je potopila i taj dizel-generator koji je trebalo da bude sigurnosno napajanje za hlađenje. A nesreća je bila u tome što je zemljotres

koji je prethodio praktično pokidao sve veze elektrane sa spoljnim sistemom. Tako da je jedini izvor na koji je elektran mogla da se osloni bio taj generator koji je potopljen“, objašnjava on.

HLADENJE I REKE

Jedan od najsloženijih tehničkih problema svake nuklearke je hlađenje. Ozbiljna zemlja analizira rečne tokove decenijama unazad kako bi predvidela najgore scenarije, što je Jugoslavija i uradila, a nama su i danas od posebnog interesa reke Sava i Dunav. „Kapacitet za rashlađivanje na reci Savi je relativno mali i on zahteva pored sebe posebne ‘tornjeve’ koji bi obavljali taj posao kada nema dovoljno vode ili kad je visoka temperatura kako bi se sačuvao biodiverzitet. Temperatura u reci ne sme da bude viša od 28 stepeni“, objašnjava Mesarović tehničke detalje.

Zbog toga se, kada je došla na red „srpska“ jugoslovenska nuklearna, pažnja stručnjaka usmerila ka Dunavu. Identifikovano je šest potencijalnih lokacija na Dunavu na teritoriji Srbije, a dve su detaljno istraživane kroz petogodišnje cikluse. Mesarović podseća da je jugoslovenska metodologija za izbor lokacija bila toliko usavršena da su je čak i Rusi koristili.

„Radilo se o usavršenoj metodologiji Međunarodne agencije za atomsku energiju, sa nekih 17 kriterijuma. Tako smo se kvalifikovali da mi Rusima pomozemo da nađu lokaciju u Iraku“, ispričao nam je Mesarović.

Izgradnja nuklearne elektrane, kako napominje, nije samo građevinski poduhvat pa da zavisi samo od raspoloživog novca i lokacija, već je to tehnološki iskorak za koji se kadrovi spremaju decenijama.

„Jugoslavija je na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu počela školovanje kadrova još pedesetih godina, a do početka gradnje prve nuklearne elektrane prošlo je 20 godina“, svedoči Mesarović.

Jugoslovenski program podrazumevao je slanje mladih ljudi u Francusku, Kanadu, Nemačku, Švedsku, Holandiju, Ameriku i Rusiju ne da bi tamo ostali, već da bi proučili sisteme radeći zajedno. On sam je obišao sve države koje su imale nuklearni program, a proveo je godinu dana u Švedskoj radeći sa njihovim timom. Strategija je bila i postepeno podizanje domaćeg učešća u izgradnji elektrana. Za prvu sledeću elektranu domaća industrija trebalo je da učestvuje sa 5%, za drugu 10%, a za treću 15%.

U tu svrhu formiran je konzorcijum JUMEL (Jugoslovenska mašinska i elek-

DANAS SE U JAVNOSTI, ALI I MEĐU POLITIČARIMA, ČESTO PROMOVIŠU MALI MODULARNI REAKTORI (SMR) KAO IDEALNO REŠENJE ZA SRBIJU. MESAROVIĆ, MEĐUTIM, UPOZORAVA DA SE RADI O NEPROVERENOJ TEHNOLOGIJI KOJA SE INŽENJERSKI TRETIRA POTPUNO DRUGAČIJE OD KLASIČNIH ELEKTRANA

tro industrija) koji je okupio gigante poput „Goše“, „Rade Končara“, „Đure Đakovića“ i „Energoinvesta“. Inženjerska grupa 4E (Energoprojekt, Energoinvest i dva „Elektroprojekta“, iz Ljubljane i Zagreba) bila je zadužena za projektovanje, a asocijacija nuklearnih instituta NUKLIN za naučni rad. Jugoslavija je, ukratko, planirala da postane graditelj, a ne samo kupac.

Pored lokacije, jedno od ključnih pitanja za građane nije toliko tehnologija koja će biti upotrebljena i praktično je svejedno iz inženjerskog ugla da li će doći iz SAD, Rusije, Francuske ili Kine, već je fokus obično na tome gde će završavati „nuklearni otpad“.

Za Mesarovića, međutim, jedna od najvećih zabluda u javnosti je tretiranje iskorišćenog nuklearnog goriva isključivo kao „opasnog otpada“ kojeg se treba rešiti. U ozbiljnom nuklearnom programu, kako kaže, to gorivo se posmatra kao dragocen resurs. Ozbiljna država, kako ističe, ne traži „deponiju“, već gradi skladišta koja čuvaju upotrebljeno gorivo uz elektranu za buduće „brze reaktore“ koji će to gorivo ponovo trošiti.

Kad smo kod reaktora, danas se u jav-



nosti, ali i među političarima, često promovišu mali modularni reaktori (SMR) kao idealno rešenje za Srbiju. Mesarović, međutim, upozorava da se radi o neproverenoj tehnologiji koja se inženjerski tretira potpuno drugačije od klasičnih elektrana.

„Vi danas nigde nemate SMR kao referentnu elektranu u pogonu u zemlji koja to nudi. Niko u Evropi nema to. Pa je onda ozbiljno pitanje šta mi to radimo sa neproverenom tehnologijom“, upozorava.

Tehnički, objašnjava da ti reaktori zapravo troše gorivo sa pet do sedam puta većim obogaćenjem zbog „male“ geometrije: „Većina ovih malih modularnih reaktora su neka vrsta replike ‘velike’ elektrane upakovana u mnogo manji prostor i sa mnogo manjom snagom nego što su ove velike. Dakle, skuplji su po jedinici snage, troše skuplje gorivo i nose iste izazove kao velike elektrane, a daju manje struje. Jedina im je prednost što se montiraju u fabrikama, pa su troškovi montaže niži.“

Često se veruje da je jugoslovenski nuklearni program zaustavljen zbog straha nakon Černobilja, što je kulminiralo moratorijumom iz 1989. godine. Mesarovićev pogled na to pitanje potpuno se razlikuje od takve percepcije, pogotovo imajući u vidu da se Černobilj desio tri godine ranije, 1986. godine.

„Tenderi za sledeću nuklearnu elek-





tranu, koja je bila planirana u Hrvatskoj, već su bili završeni i dobijene su ponude koje smo evaluirali i izabrali najbolje dve-tri sa kojima je trebalo da počnu pregovori o detaljima ugovora, radi donošenja konačne odluke. Tadašnji jugoslovenski premijer Branko Mikulić trebalo je da potpiše poziv izabranim ponudačima opreme i goriva na pregovore, ali mu je taj dokument ostao na stolu bez potpisa, jer je neposredno pre toga usvojen moratorijum.

On smatra da je nuklearni program bio previše snažna kohezivna sila koja je povezivala privrede svih republika, te je kao takav morao biti uništen da bi se lakše rasturila država.

„Uveren sam da je u planiranom rasturanju tadašnje države to bio najveći problem – kako nas uništiti i kako raskinuti te uspostavljene veze“, zaključuje Mesarović. I zato se danas smeška i na još jedan paradoks aktuelne nuklearne „strategije“ – da je ozbiljan program ukinut političkom odlukom, i da je ista takva politička odluka vratila pitanje nuklearke u javni život.

DOKLE SMO STIGLI: FRANCUSKO PARTNERSTVO I KINESKA PONUDA

Godinu dana pošto je Srbija zvanično ukinula moratorijum na izgradnju nuklearnih postrojenja i potpisala Me-

NASUPROT OPTIMIZMU, STUDIJA EDF/EGIS MAPIRA I OZBILJNE IZAZOVE. NAJVEĆI RIZIK JE EKONOMSKA OPTEREĆENOST BUDŽETA. U STUDIJU SE NAVODI DA „VISOKA KAPITALNA INTENZIVNOST“ ZNAČI DA ĆE NUKLEARNI PROJEKTI BITI DIREKTNA KONKURENCIJA DRUGIM PRIORITETIMA JAVNIH INVESTICIJA, ŠTO MOŽE USPORITI ULAGANJA U DRUGU INFRASTRUKTURU

morandum o strateškom partnerstvu sa francuskom Elektroprivredom (EDF), ovoga marta predstavljena je Preliminarna tehnička studija koju su izradile EDF i kompanija Egis. Studija pozicionira nuklearnu energiju kao neophodnu zamenu za ugalj, uz procenu da obnovljivi izvori ne mogu sami da garantuju stabilnost sistema.

Ključni tehnički argument je obezbeđivanje „bazne energije“ koja radi 24/7 uz nultu emisiju CO₂. Ekonomski stub studije počiva na konceptu fiskalnog multiplikatora a prema navodima konsultanata, investicija u nuklearni program posmatra se kao potencijalni snažan katalizator privrednog rasta. Studija predviđa da izgradnja angažuje hiljade radnika i zahteva masovno učešće domaćeg sektora, čime u teoriji novac ostaje unutar zemlje, dok domaća preduzeća podižu konkurentnost na svetskom tržištu. Dugoročno, predvidljiva cena struje postala bi mamac za visokotehnološke investicije, što bi opet direktno podstaklo rast BDP-a.

Dok partnerstvo sa EDF-om postavlja strateški okvir, predsednik Srbije Aleksandar Vučić nedavno je nagovestio da bi moglo da dođe do diversifikacije partnera. Govoreći o ponudi Pekinga tokom boravka u Kini, Vučić je izjavio da je dobio kinesku ponudu za modularni nuklearni reaktor (SMR) sa veoma povoljnim cenama, kratkim rokovima izgradnje, obukom i treningom za ljude. „Izvesno je da će Srbija imati najmanje dva partnera u razvoju nuklearne energije“, rekao je ali nije zaboravio da uz Francusku i Kinu podseti i na kontakte sa Rusijom „i drugim azijskim zemljama“.

Inače, nasuprot optimizmu, studija EDF/Egis mapira i ozbiljne izazove. Najveći rizik je ekonomska opterećenost budžeta. U studiji se navodi da „visoka

kapitalna intenzivnost“ znači da će nuklearni projekti biti direktna konkurencija drugim prioritetima javnih investicija, što može usporiti ulaganja u drugu infrastrukturu. Postoji i rizik od rasta javnog duga, dok su dodatne prepreke kritičan nedostatak domaćeg kadra i pitanje trajnog skladištenja otpada. U prevodu, da bi fiskalni multiplikator zaista radio za Srbiju, država mora izbeći scenario u kojem samo podiže ogroman kredit da bi platila stranu tehnologiju.

KAKO POPUNITI KADROVSKU RUPU?

Energetičar Miloš Zdravković, koji je diplomirao na Odseku za fizičku elektroniku ETF-a, smatra da je „duboka kadrovska rupa“ najvažnije pitanje povratka Srbije među države koje koriste nuklearnu energiju. Smatra da se Srbija nalazi u apsurdnoj situaciji jer, kako ističe, imamo pojedince poput dr Mesarovića koji su svetski vrh, ali smo kao država dopustili da sistemsko znanje „ispari“.

Zdravković ističe da su najave iz 2023. godine o obnavljanju nuklearnih katedri na fakultetima zasada ostale samo na papiru.

„Niti se desilo, niti ima ko“, upozorava on, objašnjavajući da trenutni profsorski kadar, ma koliko stručan u svojim oblastima, ne može preko noći da iznese školovanje inženjera za tehnologiju treće ili četvrte generacije. Ipak, on u ovom mračnom scenariju vidi i inženjersku logiku koja nam ide naruku.

Međutim, uveren je da bismo, ako bi se politička odluka o izgradnji donela danas, imali dovoljno vremena da iškolujemo neophodne stručnjake. „Svetski rekord za pravljenje nuklearke postavio je ruski Rosatom u Belorusiji, za nešto manje od devet godina. Hajde da bude i deset, mi za to vreme možemo da odškolujemo inženjere od nule“, tvrdi Zdravković.

Njegov „recept“ je školovanje u inostranstvu, baš onako kako je to radila Jugoslavija pedesetih godina.

„Decu treba odmah da počnemo da šaljemo... i u Rusiju i u Ameriku, gotove inženjere da šaljemo na obuke tamo. I tako ćemo pre da dobijemo operate-re, obučene i sertifikovane i licencirane, nego što napravimo nuklearku, sve i da počnemo sutra da je pravimo“, uveren je. **N**



Njena poslednja glasovna poruka

„Nikad ne brišem brojeve telefona onih koji su otišli. Neću da izbrišem ni njen broj... lako više nikad neće pozvati. Nešto mi glupo. Zašto bih ga brisao?“

Piše Aleksandar Misojčić

Soba za razgovor bila je zagušljiva. Delom osunčana i svetla, vazduh u njoj bio je težak. Disala su ga dvojica ljudi. Obojici je razgovor teško padao. Možda sam mogao da ustanem i širom otvorim prozore, ali buka spoljašnjeg sveta držala ih je čvrsto zatvorenim.

Kratko sam pogledao ka školi preko puta. Vesela deca sa šarenim torbama tiskala su se oko ulaza. Mlađa žena pokušavala je da od njih napravi dug i vijugav red. Nisu se dala. Smeh je bio zvonak.

Leto je počinjalo. Potmulji zvuk klima-uređaja podsećao nas je na to.

Jedan od onih susreta punih težine koja se oseća i pre prve izgovorene misli. Dovoljno je da bude tišina, jer tuga je uvek plodna. Lako ispuni prostoriju.

Odabran sam, od tog čoveka dubokih bora, da budem uz njega u pokušaju da izdrži konačnost i gubitak. Pre našeg susreta pokušao je da preživi u osami. Nije išlo. Sećam se, na početku je govorio kako je počeo da dolazi na seanse da ljude oko sebe ne bi opterećivao. Uvek mi bude zanimljivo kad to čujem. Moje zanimanje. Jedna od njegovih svrha je „ne opteretiti ljude oko sebe“. Kako bi se zvao čovek koji nekog sluša da ovaj druge ne bi opterećivao? Mora da ima neki dobar naziv.

Ljudi u tuzi pažljivije biraju nego u sreći. Naši susreti postali su njegovo utočište.

Uprkos želji i redovnim savesnim dolascima, verovao sam da on svoj teret ipak nosi u samoći. Nije propuštao priliku da mi ponovi kako mu značim i trebam, ali ja uopšte nisam bio siguran u to.

Mučili su ga mali rituali iz prošlosti. Svaki put bi me iznenadio kako bi detaljno opisivao svakodnevnicu koja je već odavno bila iza njega. Izabrao bi najzgodniji detalj, stavio ga na sto tačno između nas i dok ga ne bismo sa svih strana sagledali, izglancali i skinuli prašinu sa njega, nije nas puštao da nastavimo. Kako je vreme odmicalo, detalji su mu bili sve značajniji. Nije sebi dozvoljavao zaborav. Tražio sam pravi trenutak da se suprotstavim tome. Čekao sam.

„Imam i jednu njenu sačuvanu glasovnu poruku. Nisam ni znao da je imam. Ne volim glasovne poruke, niti sam ja to znao njoj da šaljem... Ni nju nisam odslušao od kad me je napustila... Nekad smo lakše zaboravljali glasove onih što nas napuštaju... danas ih čuvamo po džepovima“

Nekad prkosan, skoro gord čovek, sad je stareći posrtao. Došlo vreme, počeo je da gubi. Sve češće je govorio o uspomenama na jutro, mirise, hodnike, glasove i svetlost, a sve ređe o nekim velikim događajima. Ta mala sećanja su značajna jer su deo vremena u kom se činilo da prolaznost ne postoji. Ali svi ti, u svoje vreme dokazi večnosti, lako nestaju kad nas napuste ljudi sa kojima smo ih proživljavali. Dok su trajali, izgledalo je da će zauvek ostati tu. Nazire se suton i život polako počinje da se kruni. Umor je ovom čoveku uzimao danak. Uporno se vraćao samo vremenima koja su, po njemu, vredna sećanja. Ova današnja, nisu za pominjanje. Da li neko može da nastavi dalje ako nije siguran da to želi?

Imao je zajedljiv osmeh iza kog može da se očekuje težina. Često se samoprekorno, i prema životu ironično, osmehivao dok je govorio. Nikad nisam razumeo zašto se ljudi samima sebi smeju. Kad je najteže, dok izgovaraju nešto najbolnije, razvuku usne koliko mogu. Smeh u momentima beznađa. Čudna ljudska navika. Možda to i nije osmeh, možda je to jednostavno pokazivanje zuba. Režanje, vaspitanjem preobraćeno u osmeh.

Ponavljao je da od mene očekuje da mu pomognem da ponovo u svom životu vidi smisao, ali se nije preterano tru-

dio da tome doprinese. Naprotiv. Moj potencijalni neuspeh bio bi zapravo dokaz besmisla. Besmisla bez nje.

„Nikad ne brišem brojeve telefona onih koji su otišli. Neću da izbrišem ni njen broj... Iako više nikad neće pozvati. Nešto mi glupo. Zašto bih ga brisao?“ Rekao je ovo ravno i mirno. Kao da se ruga samom sebi. Cerio se svojoj tuzi u lice.

Vrteo sam po glavi davno naučene lekcije na temu rada sa gubitkom. Svaka intervencija koje bih se setio činila mi se neprikladnom. Izabrao sam da prećutim. Terapeut nekad jednostavno začuti u nadi da će ta tišina sagovorniku zaličiti na smišljenu i korisnu. Uostalom bio sam sasvim siguran da mu je moja reakcija nevažna. Molio sam Boga da on prvi pokrene razgovor nadalje. I namolio sam ga.

„Imam i jednu njenu sačuvanu glasovnu poruku. Nisam ni znao da je imam. Ne volim glasovne poruke, niti sam ja to znao njoj da šaljem... Ni nju nisam odslušao od kad me je napustila... Nekad smo lakše zaboravljali glasove onih što nas napuštaju... danas ih čuvamo po džepovima.“

Mada je pričao suprotno, ovaj čovek je odbijao da prihvati da je sve završeno. Jednostavan nastavak života za njega je bio ravan podvigu. Njenim odlaskom bivstvovanje je postalo teskobno siromašno.

Postoje ljudi koji vole kao da će taj odnos zauvek trajati. Možda vole tako jako jer znaju da je prolaznost neminovna.

Nekad prkosan, skoro gord čovek, sad je stareći posrtao. Došlo vreme, počeo je da gubi. Sve češće je govorio o uspomenama na jutro, mirise, hodnike, glasove i svetlost, a sve ređe o nekim velikim događajima

Kad nekog dugo i jako voliš, zaboraviš da može da ode. I onda kreće patnja.

I šta sad?

Trenuci tišine. Dugi.

Nisam razumeo zašto u trenucima kada terapijski odnos već radi sam za sebe imam potrebu da izdeklamujem neki teorijski deo. Kao odgovor na pitanje profesora. Možda sam svakom čoveku morao da prenesem bar deo onoga što znam. A možda sam samo pokušavao da opravdam njegovo poverenje.

„Emocije koje smo doživeli značajne su jer su naše. Bogate nas i menjaju. Nije nužno vredno samo ono što je večno. Nešto je možda posebno jer nije beskonačno dostupno.“

Tek izdeklamovah ovo u dahu. Nije mnogo obraćao pažnju na moj minisej.

Rukama je stiskao telefon, kao da ga od nečeg brani. Zurio je u njega i dugo ćutao.

„Mogao bih da pustim tu poruku. Njen glas... Bojim se da ću zaboraviti kako zvuči.“ Prsti su mu klizili po ekranu telefona, verovatno preko te poruke. Ali je nije puštao.

„Šta vas više plaši, da je čujete ili ono što bi ostalo posle toga?“

„Možda je jednom odslušam“, rekao je posle kraće pauze. „Ne danas.“

„Ne morate danas.“

Koliko tenzije oko samo jedne njene poruke. A nekad je njenih reči bilo u izobilju.

„Znate šta je od svega zapravo najgore? Najgore je to što me više uopšte ne plaši činjenica da je nema.“ Reкао je i dao mi znak glavom, kao da smo završili nešto jako značajno.

A nismo.

„To nije isto što i mir“, odgovorio sam tiše nego što sam želeo.

„Vreme nam je skoro isteklo.“ Ustao je i pružio mi ruku. U pogledu sam video da i dalje očekuje nešto od našeg odnosa.

Rukovali smo se.

Na izlazu je kratko zastao, kao da je nešto zaboravio, i okrenuo se ka meni.

„Kako ste vi? Ne pitah vas.“

„Dobro, dobro.“ Nisam znao zašto sam to ponovio dva puta.

Slegao je ramenima i izašao.

Prišao sam prozoru i širom ga otvorio. Leto je već ozbiljno nadiralo u grad, potpuno ravnodušno prema njegovoj tuzi. Napolju su ljudi žurili nekome koga vole, nečemu u šta veruju ili nekoj svojoj maloj nadi. Ili su makar mislili da je tako...

Napomena: Razgovor i likovi u tekstu su izmišljeni i ne predstavljaju stvarne terapijske seanse niti konkretne osobe. N

SPREMAŠ SE ZA ISPIT ili za leto

NARUČI HIT KNJIGU „UHVATI ZECA“



Ili se pretplati na Velike priče I IGRAJ BEZ LIMITA



NAJVEĆA IGRA ZNANJA

VIŠE OD 10.000 PITANJA I detaljnih odgovora

Od legendarnog pobednika „Kviskoteke“

Svaki dan u svakom pogledu...

HELTIZAM

Da li je zdravlje nešto čime se treba razmetati?

Nema ništa loše u uzdizanju zdravlja kao najvažnije vrednosti u životu, niti je pogrešno definisati stepen lične odgovornosti za svoje zdravlje. Ali da li je zdravlje supervrednost?

Piše dr Ana Banko

Heltizam – nepoznat pojam za većinu. A za nepoznat pojam više ne posežemo za rečnikom, čak ni za konvencionalnim onlajn pretraživačem. Danas pitamo za „mišljenje“ veštačku inteligenciju. A tu nas često čeka zamka.

Prećicom zaobilazeći vremenska ograničenja, ali i trud, napor, a onda i preispitivanje i objektivno sagledavanje dobijenih informacija, postajemo mete nametnutih stavova, mišljenja, čak i emocija. Mnogo toga dobija obrise teatralnosti, drame, opasnosti ili hysterije. Za neke kategorije ovo može da bude i zanimljivo, ali za zdravlje je uglavnom „mač sa dve oštrice“.

Slučajno ili ne, već među slogovima reči „heltizam“ (engl. healthism), krije se zamka o zdravlju – „health“ i „zam“. U bukvalnom prevodu ovo bi bila ideologija o zdravlju. U realnosti, a uprkos plemenitoj svrsi, heltizam je daleko širi sociološki fenomen. Prema ChatGPT-ju, on se odnosi na preveliko naglašavanje zdravlja kao lične i moralne obaveze, a često uz osuđivanje onih koji nisu „dovoljno zdravi“.

Ono što ChatGPT, ipak, propušta u svojoj prvoj selekciji odgovora nije osuda drugih, već osuda nas samih ukoliko ne sledimo „zdrav životni stil“. Osećaj krivice nakon pojedenog slatkisha ili propuštenog treninga, heltizam čini moćnim sredstvom i u narušavanju naše lične psihičke stabilnosti. A zamislite tek krivicu i dilemu u izboru nekog leka, načina porođaja, hormonske terapije, ili vakcinacije.

U stručnoj literaturi, pojam se prvi put pojavljuje u publikaciji američkog sociologa Roberta Crawforda 1980. godine. On opisuje tada novi društveni trend u ko-

jem se zdravlje pretvara u ličnu moralnu dužnost, dok se istovremeno zanemaruju svi ostali faktori koji mogu uticati na zdravlje. Uzmimo samo genetiku ili siromaštvo kao primere takvih faktora.

Dakle, nema ništa loše u uzdizanju zdravlja kao najvažnije vrednosti u životu, niti je pogrešno definisati stepen lične odgovornosti za svoje zdravlje. Ali, da li je zdravlje supervrednost kojom se možemo razmetati pred onima koji nisu zdravi ili ne žive „zdravo“? Jer heltizam je istovremeno blagostanje za jedne, a moralna osuda za sve ostale. Ostale „lenje, neodgovorne ili manje vredne“.

Po prirodi, heltizam je diskriminatio-

Po prirodi, heltizam je diskriminatoran. On svodi svet na lažnu dihotomiju. Hrana je ili dobra ili „smeće“ (engl. „junk food“), osoba je ili zdrava i moralna, ili nezdrava i loša

ran. On svodi svet na lažnu dihotomiju. Hrana je ili dobra ili „smeće“ (engl. „junk food“), osoba je ili zdrava i moralna, ili nezdrava i loša. Možda najslikovitiji primer toga je stigmatizacija gojaznih, od škole, preko profesionalnog okruženja, pa sve do zdravstvenog sistema.

Kraj sedamdesetih godina prelazni je period kada lično zdravlje postaje nezabobilažna i omiljena tema razgovora. Počinje nagla eksplozija vežbanja i trčanja, glasan i često agresivan narativ pro-

tiv pušenja, rast popularnosti časopisa o zdravlju i preokupacija zdravstvenim temama u novinama i reklamama. Nije bilo interneta niti influensera današnjice. Ali je bilo raznih iscelitelja, meditacija, nutritivnih terapija, terapija pokretom i plesom i mnogih drugih holističkih pristupa očuvanju zdravlja. Prevencija je bila dominantna ideja, a sem stila života, zdravlje je postalo i političko pitanje.

Autoritet medicine proširio se i izvan institucija zdravstva. Medicinsko tumačenje ishrane, fizičke aktivnosti, upravljanja stresom i starenjem, počelo je da oblikuje kulturne i društvene norme.

A gde je tu onda bila „druga oštrica mača“? Jer, rekosmo da ideologije o zdravlju često predstavljaju „mač sa dve oštrice“. Ovaj holistički pokret sedamdesetih godina dovodi u pitanje jedan aspekt profesionalne medicine. Oslanjanje na lekare umanjuje se prebacivanjem medicinske kompetencije na pojedince sa usvajanjem dijagnostičkih i terapeutskih veština.

Kako je definisao jedan od tada glavnih holističkih zagovornika, briga o sebi je „proces u kojem laik može da funkcioniše u svoje ime u promociji i prevenciji zdravlja i u otkrivanju i lečenju bolesti na nivou primarnog zdravstvenog resursa u sistemu zdravstvene zaštite“. Morali bismo ipak priznati da je kompetencija laika uvek upitna kategorija. Danas čak i zloupotrebljavana kategorija.

Crawford naglašava da samopomoć i briga o sebi tako postaju gotovo nerazlučive, dok samokontrola i samokritika održavaju „tinjajuću“ anksioznost povezanu sa zdravljem: „Šta ja to radim pogrešno?“ Komercijalizacija zdravlja raste sve većom ponudom proizvoda i usluga koji

obećavaju dugovečnost. Razvija se neki vid sofisticirane socijalne kontrole, bez prisile, jer je odgovornost prebačena na pojedinca. Esencijalni problemi društva poput siromaštva, zagađenja, uslova rada ili dostupnosti zdravstvene zaštite, praktično se ignorišu.

A nije sve stvar prostog ličnog izbora. Heltizam ignoriše biološke, psihološke, rasne, kulturološke i sociološke faktore, čak pospešujući rasizam, mizoginiju, diskriminaciju po osnovu invaliditeta, fobiju od šećera i masti, stigmiju gojznosti.

Nakon 45 godina od uvođenja pojma heltizam, i sam Crowford osvrće se na evoluciju opisanog koncepta. U svojoj novoj publikaciji u časopisu *Sociology of Health and Illness*, potvrđuje održanu relevantnost pojma, ali i kako je on prevazišao fenomen američkog društva jednog razdoblja. Sa globalnim širenjem heltizma, postalo je jasnije koliko društveni procesi mogu oblikovati kulturu zdravlja, ali i koliko društveni uslovi poput politike, ekonomije i institucija utiču na zdravlje stanovništva.

I drugi autori su analizirali uticaj Crowfordove publikacije nakon skoro pola veka. Uobičajenom procenom uticaja

Heltizam ignoriše biološke, psihološke, rasne, kulturološke i sociološke faktore, čak pospešujući rasizam, mizoginiju, diskriminaciju po osnovu invaliditeta, fobiju od šećera i masti, stigmiju gojznosti

merenim brojem citata koje publikacija akumulira, zapazila su se dva trenda. Prvi, 20 do 25 godina nakon objavljivanja studije kada je broj citata bio prilično umeren, a zatim njegov nagli porast od 2005. godine. Taj početni period mirovanja može se učiniti neobičnim, ali ne i nepoznatim. U bibliometriji on se naziva „uspavana lepotica“. Međutim, posle ekspanzionizma rasta, a prema Google Scholaru, rad danas sa preko 2000 citata, može se smatrati vrlo uticajnim.

Nakon svega, napor da se preuzme samokontrola nad onim delom ljudskog iskustva obuhvaćenog konceptom zdravlja ostao je nedostizhan. Ovaj napor, međutim, postao je kulturološki fenomen sa svim svojim prednostima, ali i ograničenjima. Od podizanja svesti o zdravlju i prevenciji

do prikrivanja nejednakosti i odgovornosti institucija. Neminovno je bilo i privlačenje društvenih fenomena suprotnih zdravlju i holistici: histerije, banalizacije, teorija zavera i nepoverenja u nauku i medicinu. Jer šta tako zbunjenom i uplašenom laiku drugo preostaje? Da sluša „zdravstvene uzbunjivače“, leći se savetima sa društvenih mreža, a hrani prema preporukama samoproklamovanih fitness eksperata ili „stručnih tumača deklaracija“.

Konceptom ideologije pojedinca, zdravlje se uzdiglo na pijedestal moralnog indikatora discipline, samokontrole i lične vrednosti. Ono se vrlo često definiše „jednom važnom odlukom“. Ili ste je doneli ili niste. A šta ako niste? Ako su vam „odlučili“ biologija, genetika, ili neki od pobrojanih društvenih faktora? Izgleda da u heltizmu oni i nisu baš tako važni. Možda je i najlakše reći: „Ako si bolestan, sam si kriv jer nisi dovoljno pazio na svoje zdravlje.“ Reći i otići. Ali zato je sigurno mnogo teže ostati i razumeti. Objasniti a ne zbuniti. Pomoći a ne suditi.

Premda nisu još svi stigli da „odluče da budu zdravi“, sigurno je da su to svi oduvek želeli da budu. **N**

Verovatno najvažnija knjiga o zdravlju u 2026. godini

HELTIZAM

Kako razumeti medicinu 21. veka

Kupite u preprodaji na Nedeljnik.rs/shop



Kako je jedan zagrebački satanista prorekao zlo koje će se desiti?

Godine 1986. u „Startu“ se pojavio veliki intervju sa članom nekakve zagrebačke satanističke lože. Pročitao sam ga i odgurnuo ga u zaborav, u kome je čamio do (otprilike) godine devedeset prve kad je buknuo rat, a ja se setio da je satanista na jednom mestu rekao „ubrzano radimo na širenju zla, videćete rezultate za nekoliko godina“

Piše Svetislav Basara

Sledi, Miljenko, putopis sa putovanja na koje nisam otputovao. Krenuo sam bio u Trebinje, stigao do Čačka i tu zbog komplikacija sa diskushernijom, kojom se, evo po ko zna koji put penjem na glavu i tebi i čitaocima, odustao od daljeg puta. Godine sustižu. Ma koliko mi ta perspektiva izgledala mrska, izgleda da se ubuduće moram kloniti vožnji dužih od 200 km. Smanjuje mi se radijus. Moći ću, naravno, putovati i na duže relacije, ali pod uslovom da vozi neko drugi.

Nije za diskus-herniju glavni problem sedenje, pritiskanje kvačila, menjanje brzina i održavanje pravca, nego neprirodan, ni-dole-ni-gore položaj ruku, a drugačije se volan držati ne može. To stvara takozvane mikrostresove, u koje – to mi je tu nedavno, otkrio naš prijatelj Vlada Kostić, a ja se zaprepastio jer sam mislio da su za kičmu najgora saginjanja i podizanje teških tereta – spada i jedna naoko nenaporna aktivnost kakva je tipkanje po tastaturi.

Za diskus-herniju su isto koliko tasterni mikrostresovi – možda i više – pogubne česte promene vremena, a u poslednja dva meseca vreme se menjalo nekoliko puta u toku dana.

Nisam se osećao nešto naročito mlado ni dok sam bio mlad, ali sam iz nekog razloga očekivao (i mislim da u tome nisam jedini) da nikad neću toliko ostari-

ti da neću moći da se odvezem od tačke A do tačke B.

Mogao sam se, naravno, uz izvestan napor i juče odvesti do Trebinja, ali mi je neko unutrašnje regulatorno telo – na koje se doskora nisam obazirao – poslalo signal da to ne bi bila dobra ideja, signal koji sam ovoga puta poslušao.

Nema boljeg leka za diskus herniju od čitanja. Samo treba naći pravu knjigu. Onu koja te „usisa“, sabere i skrene pažnju sa nelagode

Ima, Miljenko, diskus-hernija i diskus-hernija. Ne bi trebalo preterano da se žalim; moja spada u blaže oblike. Biva slučajeva da ljudi trpe jezive bolove, da nisu u stanju ustati po deset dana iz kreveta. Biva i gorih stvari, poput recimo gubitka kontrole nad sfinkterima – što je krajnje ponižavajuće – a biva i najgorih oblika, u neurohirurgiji poznatih kao cauda equina, za koje je jedini izlaz vrlo rizična operacija, koja ne mora obavezno uspeti.

Moja (daleko joj lepa kuća) diskus-hernija je od sorte koju zovem – kazna za nestrpljive. (Ne bih odbacio mogućnost da je to tačna definicija.) Moj glav-

ni problem, nije intenzitet bola – koji sumnjam da na onom famoznom indeksu od 10 ikad premaši 2 – nego nekakva dubinska nervoza, nekakva prenadražnost vegetativnog nervnog sistema, koja stvara mučnu psihosomatsku razdraženost, uzajamnu odvratnost psihe prema telu i tela prema psihi i posledično prema svemu ostalom.

Nije prijatno biti stranac u svetu, još je neprijatnije biti stranac u sopstvenom organizmu. Nije srećom uvek tako. Na nesreću – ako se prirodni procesi degeneracije tkiva mogu nazvati nesrećom – sve su kraći razmaci između jednog i drugog pogoršanja.

Kakogod, odluku da ne krenem za Trebinje nisam doneo u sredu. Pustio sam diskus-herniju da prenoći, dao sam joj šansu; diklofenak duo ponekad prekonoc reši stvar. Nepredvidiva je diskus-hernija. Ovoga puta diklofenak nije rešio ništa (potrajaće ovo najmanje desetinu dana). Nije mi bilo druge nego da se vratim u selo B. u S...skoj guberniji kao popišan, pomalo i kao izdajnik.

Kao popišan zato što sam puno očekivao od puta do Trebinja – Vida me (uzalud) stalno opominje da se okanim preteranih očekivanja – potom od propuštenog druženja u Trebinju, varoši koju veoma volim, a kao izdajnik zato što sam izneverio Kukićeva i Dejanova očekivanja, kolikogod ih izneverio silom prilika.



Srbija u ovom trenutku – koji se može odužiti unedogled – više nema kud. Sudarila se sa zidom dvovekovnih zabluda, samoprecenjivanja, izmišljotina, resantimana, ozlojedenosti, improvizacija, okretanja stvari naglavačke, ali i dalje nastavlja da udara nacionalnom glavom o taj neprobojni zid

I tako legosmo u neko doba Kukić i ja, Kukić da gleda neku utakmicu, ja da nešto čitam. Nema boljeg leka za diskusivniju od čitanja. Samo treba naći pravu knjigu. Onu koja te „usisa“, sabere i skrene pažnju sa nelagode.

Ima u Kukićevom stanu obilje knjiga. I sve su dobre. Uzmem jednu, počnem da čitam, ne ide. Uzmem drugu, počnem da čitam, ne ide. Ne ide treća, ne ide četvrta. Ugledam onda na polici knjigu koju – ne znam kako – do tada nisam ni video, naslovljenu „Antimoderni: od Žozefa de Mestra do Rolana Barta“.

Ta je bila pun pogodak. Udubio sam se u knjigu, namestio se u najudobniji položaj, čitao jedno sat i po i zaspao.

Na jednom mestu u toj knjizi nađem na interesantan citat iz Dnevnika bratice Gonkur – koji su izgleda i dnevnikove vodili u četiri ruke – citiraću po sećanju: „Opšte pravo glasa je dalo ogromnu moć masama i neizmerno osiromašilo inteligenciju.“

Nikad se ja nisam smatrao antimodernistom – pre bi se reklo suprotno – ali opšte pravo glasa mi je oduvek izgle-

dalo kao jedan od najvećih idiotizama u istoriji, iako ni u jednom trenutku nisam podlegao teorijama zavera da su Francusku revoluciju, njene potonje tekovine, sve potonje revolucije i sve njihove tekovine izazvala tajna satanistička društva čiji je cilj uništavanje tradicionalnih poredaka i – naročito – Srba i pravoslavlja.

Što, opet, ne znači da takva tajna društva nisu postojala, da im cilj nije bio razaranje starih poredaka i da u granicama svojih mogućnosti nisu „radili“ na tome. Ali takvi su se samo zamajavali i gubili vreme. Svetu nije potrebna pomoć da bi propadao i spadao na sve niže grane. Svet se raspada kao što se raspada leš. To ide u etapama. Ako neki „ljudski faktor“ donekle doprinosi ubrzanju procesa disolucije, onda su to raznorazni neotradicionalisti i neoantimodernisti, obnovljivači tradicije, koji brižljivo neguju zabludu – tu zabludu šire i nalaze zahvalnu publiku – da je moguć povratak „primordijalnim znanjima“ i restauracija starih poredaka.

Sigurno je (u stvari znajući te, nisam siguran da je sigurno) da nisi čitao „Start“ kad si imao deset godina. E, te

godine u kojoj ćeš napuniti deset godina, dakle 1986. u „Startu“ se pojavio veliki intervju sa članom nekakve zagrebačke satanističke lože. Već se u to vreme svašta štampalo, ništa mi to nije bilo neobično, pročitao sam satanistin intervju i odgurnuo ga u zaborav, u kome je čamio do (otprilike) godine devedeset prve kad je buknuo rat, a ja se setio da je satanista na jednom mestu rekao – citiraću po sećanju, nisam taj primerak „Starta“ sačuvao ni do tadašnjeg sutra – „ubrzano radimo na širenju zla, videćete rezultate za nekoliko godina“. (Postoji li „Startova“ digitalna arhiva, bi li se mogao iskopati taj intervju?)

Naravno da izbijanje rata nisam pripisao subverzivnom delovanju zagrebačke satanističke lože. Sa druge strane: ne sumnjam da su se „Startov“ satanista i njegovi su-ložnici sastajali po budžacima, oblačili se u crne halje, crtali pentagrame, palili sveće naopako, klali golubove i prizivali Satanu, ali siguran sam da su mračni zagrebački rituali doprinele izbijanju rata, otprilike koliko crkvene molitve za mir doprinose miru u svetu.

Idem još dalje i tvrdim da rat nisu izazvali ni oni koji ga formalno jesu iza-

Ovi protesti dugog trajanja – koji uskoro ulaze u dvadeseti mesec – nisu sukobi političkih koncepata, to su plemenski tumulti, meteži. Politički motivisani protesti po pravilu traju kratko, onda ili budu ugušeni, ili ostvare cilj ili bar pomere stvari sa mrtve tačke

zvali – raznorazne nacionalne moralne gromade, povratnici korenima i tradicijama, sve sam bogougodnik do bogougodnika – da je rat izazvalo opšte pravo glasa.

Ovim neću da kažem da je opšte pravo glasa gurnulo svet u lošem smeru i upropastilo mnoge dobre stvari, pre bih rekao da je opšte pravo glasa proisteklo iz prethodno već poodmakle kvareži i upropašćenosti stvari, ljudi, pojava i običaja.

Vidimo dokle je svet dovelo opšte pravo glasa, dokle će ga tek dovesti, ostaje da se vidi. Neće to biti lep prizor. Već nije lep. Pogotovo nije u Srbiji. Najal Ferguson kaže da je najveći problem našeg doba odsustvo novih ideja o tome kud dalje i šta dalje. Sumnjam (u stvari: ne sumnjam, vidim) da novim idejama ne ide dobro ni u okolnom svetu, ali u Srbiji – u kojoj idejama nikad nije dobro išlo – o idejama: šta dalje, kako kud dalje, kako dalje odavno se više ne razmišlja (ako se ikad i razmišljalo).

Hajde da to ovako postavim: Srbija u ovom trenutku – koji se može odužiti unedogled – više nema kud. Sudarila se sa zidom dvovekovnih zabluda, samoprecenjivanja, izmišljotina, resantimana, ozlojeđenosti, improvizacija, okretanja stvari naglavačke, ali i dalje nastavlja da udara nacionalnom glavom o taj neprobojni zid. Nema Srbija potencijala ni za stvarnu autokratiju – nema defanzivnih autokratija, a Vučićeva je takva – još manje ima potencijala za nekakav demokratski poredak, makar poput onog u Makedoniji. (Svim manjkavostima uprkos, Hrvatska ostaje nedostižni ideal.)

Za relativni jugoslovenski prosperitet, relativnu jugoslovensku stabilnost i relativni jugoslovenski rad, red i mir, imalo se zahvaliti isključivo pseudoopštem pravu glasa, koje nije ostavljalo nikakav stvarni izbor. Onog trenutka kad je izbor postao moguć – govorim o Srbiji, ali slično je bilo i u drugim republikama – Srbija je iskoristila opšte pravo glasa da slobodnom voljom umesto slobode ple-

biscitarno izabere neslobodu, tj. povratak kosovskoj pseudomitologiji, vidovdanskoj etici, duhovnoj vertikali i Slobi Slobodi.

I šta? Četrdeset godina posle Memoranduma SANU – koji je bio puka dimna bomba – na nekakvoj tribini „Studenata u blokadi“ u Kragujevcu – na kojoj je „besedio“ i sve neizbežni Lompar – de-tonirala je dimna bomba novog memorandumu.

„Kosovo i Metohija su“ – kaže studentski memorandum – „neotuđivi i sastavni deo Republike Srbije. Ova činjenica nije samo ustavna kategorija, već istorijski i moralni imperativ koji ne podleže pregovorima o suštini. Očuvanje ustavnog poretka Srbije na prostoru Kosova i Metohije temelj je opstanaka srpske države i zalag pravednog mira u regionu.“

Ostavimo sad po strani što isto to (ili slično) piše i u Memorandumu iz '86, ostavimo po strani i to što bi svaku reč iz kragujevačkog memorandumu potpisali Šešelj, Koštunica, Dačić i Vučić (protiv koga se studenti navodno bore) – i koju malo ko u Srbiji to ne bi potpisao – pa se zapitajmo: šta je tu opoziciona politika, šta je tu politika uopšte.

Kragujevački Memorandum bi možda mogao proći kao manifest Kola srpskih sestara, ali u tim pompezno praznim memorandumskim rečima, u tom zveketu izandalih opštih srpskih mesta nema ni „p“ od politike, ni „i“ od ideje šta i kako dalje, ni „a“ od političke akcije, ni „u“ od uvida u političku realnost (ako takva realnost u Srbiji uopšte još postoji, a nisam siguran da postoji).

Lično nemam ništa protiv kosovskog zaveta, vidovdanske etike, duhovne vertikale i ostalih trica i kučina ovekovečenog srpskog imaginarijuma – ko voli, nek izvoli, nek se zavetuje, nek se drži zaveta – ali sve je to (loša) književnost, od toga se funkcionalna politika ne može napraviti, a ako se neka politika na silu boga i napravi, onda bude

ovakva kakva je sada, a bivale su te politike i mnogo gore.

Zavetne, pseudoepske politike nespojive su sa ustavnošću i zakonitošću, one se temelje na filozofiji seoske zadruga, magijskom mišljenju, folklornim običajnostima i samovoljama jakih srpskih ljudi decenijama.

Tamo gde je politička moć prepuštena ličnoj samovolji, ustav i zakoni osim dekorativnog, nemaju nikakav značaj. A sa izuzetkom perioda 2001–2003 – kada je ustav imao jedna polovičan značaj – svako malo menjani srpski ustavi nisu imali nikakav značaj, nisu zapravo važili ni u Beogradu, često ni u Ustavnom sudu.

Bojim se da je 2003. srpsko društvo protračilo – za dug period sigurno, možda i zauvek – poslednju šansu da se organizuje kao funkcionalna politička zajednica. Ta šansa nije mogla biti – i nije bila – stračena isključivo delovanjem tzv. radikalne Srbije, morala je biti – i bila je – stračena u antagonističkoj saradnji sa tzv. građanskom Srbijom.

To nije bilo vidljivo, bar ne upadljivo vidljivo, sve dok Tadić nije predao vlast Aleksandru Vučiću, pardon, Nikoliću (Toma je u međuvremenu pao u zasedak). Smokvin list evrointegracija kojim je Vučić pokrio isto ono što je pokrivaio Tadić – Koštunica ni to nije činio – bio je dovoljan da razotkrije da ne postoje dve Srbije, da postoje dva istokrvna/istoverna plemena, koja se, kao Hutu i Tutsi u Ruandi, glože oko monopola nad krava-ma (čitaj: državnim resursima).

Ovi protesti dugog trajanja – koji uskoro ulaze u dvadeseti mesec – nisu sukobi političkih koncepata, to su plemenski tumulti, meteži. Politički motivisani protesti po pravilu traju kratko, onda ili budu ugušeni, ili ostvare cilj ili bar pomere stvari sa mrtve tačke.

Ništa se ovde, Miljenko, ne pomeri sa mrtve tačke. Čak ni ja. Bio sam se malo pomerio, stigao do Čačka i ni makac dalje.

Pozdrav,

B. N

Šta je to dobar grad?

Arhitekta, profesor i istraživač, koji će na Mikser festivalu u Novom Pazaru voditi Urban Lab radionicu, priča o gradovima, participaciji, obrazovanju i budućnosti arhitektonske profesije

Razgovarala Jelena Pavlović

”Danas se procenjuje da u Srbiji postoji oko pet miliona nelegalno izgrađenih objekata – gotovo koliko i legalnih. Sa grupom prijatelja počeo sam da mapiram procese transformacije Beograda i da pokušam da prepoznam obrasce koji bi nam pomogli da ih razumemo. Kao arhitekta i urbanista, želeli smo da pronademo načine da delujemo unutar tih procesa, a ne samo da ih posmatramo sa strane“, kaže Ivan Kucina, arhitekta.

Među prvima ste u Srbiji uveli pojmove participacije, zajedničkog planiranja i društveno odgovorne arhitekture u praksu. Koliko se danas promenila svest o tome šta zapravo znači „dobar grad“?

Škola urbanih praksi nastala je direktno iz iskustva Petog parka i prilike koja se otvorila kada se Mikser uselio u Savamalu. Jednostavno sam svoj studio sa fakulteta preselio na ulice Beograda i studentima pružio mogućnost da zajedno sa stanovnicima razvijaju projekte za javne prostore. Ne znam da li sam bio među prvima koji su se time bavili, a iskreno, to mi nikada nije bilo najvažnije. Mnogo je važnije da saradnja između građana, urbanista, investitora i gradske uprave postane normalna, svakodnevna i institucionalno podržana praksa, a ne izuzetak ili alternativa.

Najveća prepreka tome je međusobno nepoverenje. Ono se često namerno održava jer je ljudima koji ne veruju jedni drugima mnogo lakše manipulirati. Zato je izgradnja poverenja gotovo uvek prvi korak svakog participativnog procesa. Za arhitekta i urbanista to nije jednostavno. Tokom školovanja učimo da grad posmatramo kroz zgrade, ulice i trgove, mnogo manje kroz ljude i njihove odnose. Investitori prirodno razmišljaju o uvećanju profita, dok gradske administracije često nastoje da im to olakšaju. Zato su prvi razgovori sa građanima za studente često pravo otkriće, tada se ruše mnoge



pretpostavke stečene tokom obrazovanja.

Ako želimo da promenimo razumevanje toga šta je dobar grad, moramo najpre promeniti način na koji obrazujemo arhitekta i urbanista, a zatim i način na koji građanima približavamo mogućnosti da učestvuju u razvoju svojih zajednica. Nažalost, institucionalno u tom smislu nismo odmakli koliko sam se nadao. U nekim aspektima čak smo i nazadovali. Ipak, verujem da upravo mladi, obrazovani ljudi, spremni na saradnju umesto na podele, mogu da pokrenu promene.

Često govorite o gradu kao prostoru pregovora, a ne dominacije kapitala. Kako pronaći ravnotežu između razvoja grada i očuvanja njegovog društvenog identiteta?

Ne mislim da je identitet grada nešto trajno i nepromenljivo. Naprotiv, on se stalno razvija zajedno sa društvom koje ga stvara. Grad je proizvod bezbrojnih odnosa koji su se kroz vreme formirali među ljudima, institucijama, ekonomijom i prostorom. Zato ga posmatram kao kompleksan adaptivni sistem. Samo ako razumemo tu složenost možemo pronaći instrumente koji uspostavljaju privremenu ravnotežu između različitih interesa.

Jedan od načina jeste uključivanje građana u razvoj grada. Ali za to nije dovoljna dobra volja; potrebno je stvoriti institucionalne uslove koji to omogućavaju. To podrazumeva promenu modela planiranja i upravljanja urbanim razvojem.

Zanimljivo je da se takvi modeli već mogu videti u praksi samoorganizovanih građanskih grupa i nezavisnih urbanih inicijativa koje preuzimaju odgovornost za javni prostor, kulturu, stanovanje, obrazovanje i informisanje, oblasti koje su često potisnute logikom profita.

Važno je jačati njihove kapacitete i povezivati ih međusobno kako bi takve prakse postale deo šireg društvenog modela, a ne izolovani izuzeci.

Može li AI da pomogne da se arhitektura vrati čoveku ukoliko se koristi odgovorno i etički?

Od pojave prvih AI platformi podsticao sam studente da ih koriste i da eksperimentišu sa njima. Bilo mi je važno da ne dozvole da novi alati upravljaju njima, već da nauče kako da ih kontrolišu i koriste za proširivanje sopstvenih sposobnosti. Učio sam zajedno sa njima i još uvek učim, jer se AI razvija neverovatnom brzinom. Pratim rasprave o prednostima i rizicima ovih tehnologija i svestan sam da postoji velika razlika između korišćenja AI-ja kao prečice i njegovog korišćenja kao sredstva za produblivanje ljudskog potencijala.

Moj cilj je da različite AI alate integrišem u različite faze projektovanja, uz jasno razumevanje njihovih mogućnosti i ograničenja. AI ne može da zameni ljudsku svest, savest, iskustvo, empatiju i odgovornost. Nema neposredno iskustvo prostora, proporcija, materijala i života u okruženju koje projektujemo. To su oblasti koje ostaju duboko ljudske. Zato verujem da će se obrazovanje arhitekata i dizajnera postepeno pomerati sa tehničkih veština ka razvoju ljudskih sposobnosti kao što su kritičko mišljenje, imaginacija, etičko rasuđivanje i saradnja. **N**



Kako li je taj čovek mogao zavesti dvadesetogodišnju devojkju?

Naišao sam na mnoštvo članaka o aferi „Šejna“ i bekstvu generala, Evženije i njegovog sina. Jasno je da niko osim CIA ne zna ni kako se Evženija sada zove (svima su promenjeni identiteti), niti ako je živa gde se nalazi. Tražiti nju ličilo mi je na onu otrcanu floskulu tražiti iglu u plastu sena

Piše Goran Marković

Hotel del Coronado, maj 2026.
Sada sam se, pedeset osam godina kasnije, po svoj prilici nalazio u hotelu u kome je, zajedno sa Šejnom i njegovim sinom, Evženija boravila neposredno posle bekstva iz domovine. To je sve što sam uspeo da rekonstruišem. Kako se ona sada zove, gde se nalazi i da li je uopšte živa, bilo je nedokučivo. Ali davno mi nije dao mira, moguće i zato što su pripreme za svadbu kao uvek bile smrtno dosadne, pa sam krenuo u nešto kao istraživanje za mogućim tragom koji je Evženija ostavila u Hotelu del Coronado.

Otišao sam do recepcije i zamolio da me spoje sa direktorom hotela. On nije bio trenutno prisutan ali ljubazna recepcionerka me je upitala da li ona može nekako da mi pomogne. Rekao sam kako je pre mnogo godina ovde boravila meni bliska osoba i da me interesuje da li po-

stoje spiskovi gostiju iz 1968. godine. Ona se nasmejala i rekla da su knjige sa imenima posetilaca iz tog vremena, dok nije uvedena digitalna tehnologija, snimane na mikrofilmove a zatim po svoj prilici uništavane. Mikrofilmovi verovatno postoje, moguće je da svako ima pristup k njima, pogotovu što je prošlo toliko godina, ali ona ne zna gde se oni nalaze.

Srećom sam sa sobom, kao i uvek, vukao laptop. Otišao sam na ChatGPT.

Pitanje: Gde se u SAD nalaze mikrofilmovi sa starim hotelskim registrima?

Odgovor: Hotelski registri su retkost u javnim arhivima, ali se mogu naći u lokalnim istorijskim društvima. Ako tražite goste specifičnog starog hotela (npr. u Njujorku ili Čikagu), njihove knjige gostiju se često doniraju lokalnim istorijskim muzejima ili gradskim bibliotekama.

Sledeće pitanje: Da li u San Dijegu postoji istorijski muzej?

Odgovor: San Diego History Center.

Muzej posvećen istoriji samog grada. Nalazi se u zgradi Casa de Balboa.

Ukucao sam zatim na češkoj Wikipediji sledeći pojam: general Jan Šejna. Iskočila je slika bezličnog čoveka koji je pomalo ličio na dobrog vojnika Švejka, zagledanog ni u šta.

Ispod, opsežni članak: „Rođen 12. maja 1927, roditelji su mu bili zemljoradnici. Upisao gimnaziju ali je zbog rata nije završio. Do kraja rata radio je kao zemljoradnik. Tokom rata, bio je zatvoren mesec dana jer je falsifikovao ispravu kontrolora cena i ucenjivao vlasnicu prodavnice, izvesnu Mariju Kuklovu, za bonove za hranu. Tvrdnje da je u to vreme bio doušnik Gestapoa verovatno su netačne.

Šejnina karijera bila je veoma strma. Za manje od dvadeset godina, prošao je put od poljoprivrednog radnika do najmlađeg generala u vojsci. Godine 1950, prijavio se u 63. inženjerski puk u Terezinu. Ubrzo se pokazao kao sposoban politički agitator.

Odlučio je da ostane u vojsci i postao je zamenik komandanta za politička pitanja.

Na izborima 1954. godine, izabran je za člana Komunističke partije Čehoslovačke. Na izborima 1960. postao je poslanik Narodne skupštine Čehoslovačke Socijalističke Republike za Severnočeški kraj. Deseti kongres Komunističke partije Čehoslovačke izabrao ga je za kandidata za Centralni komitet Komunističke partije Čehoslovačke. Radio je kao zamenik komandanta za politička pitanja u inženjerskim trupama. Godinu dana kasnije (1955) unapređen je u čin potpukovnika. Godine 1953, nakon smrti predsednika Gotvalda, oštro je kritikovao Gotvaldovog zeta i ministra narodne odbrane Alekseja Čepičku. Nakon što je Bohumir Lomski preuzeo dužnost ministra narodne odbrane, Šejna je postao šef sekretarijata ministra. Godine 1956, Šejnu je primećeno i Antonin Novotni. Izjavio je da mu je samo Šejna davao istinite informacije o stanju u vojsci. Šejna je postao blizak prijatelj predsednikovog sina. Godine 1964, postao je vodeći sekretar Glavnog komiteta Komunističke partije Čehoslovačke pri Ministarstvu narodne odbrane.

U januaru 1968. pokrenuta je istraga o velikom bogaćenju i spekulacijama oko semena deteline. Među osumnjičenima bio je i general Šejna. U februaru 1968. godine, Šejnin saradnik, general-potpukovnik Jaroslav Moravec, kao i bivši vojni funkcioner Centralnog komiteta Komunističke partije Čehoslovačke Republike, general Miroslav Mamula, uhapšeni su zbog sumnje za ekonomski kriminal. Na osnovu Mamulinog svedočenja, vojno tužilaštvo izdalo je poternicu i za Šejnom. General Šejna se tako suočio ne samo sa gubitkom položaja već i sa zatvorom. Stoga je odlučio da emigrira zajedno sa sinom i mladom ljubavnicom.“

Lutao sam dalje po internetu. Naišao sam na mnoštvo članaka o toj aferi. U onima koji su zalazili u lične stvari nisam mogao jasno da razlučim da li su u pitanju činjenice ili novinarska mašta. Jedan je imao bombasti naslov: DVOSTRUKO LICE HAZARDERA.

„U nedelju, 25. februara, Šejna se budi rano ujutru. Prema prethodnom dogovoru, telefonom šalje svojoj ljubavnici Musilovoj dogovoreni signal i istovremeno se sprema da neprimećeno napusti kuću sa sinom Janom. Ipak, njegova žena Vik-

Prema ženinom svedočenju, njen sin nije mogao da podnese težinu situacije i morao je mnogo da se suzdržava da ne bi zaplakao. Žena najzad povezuje kako je njen muž insistirao da bude kod kuće potpuno sam dok se spremao za bekstvo

torija Šejnova, kao da nešto sumnja, zastavlja obojicu muškaraca neposredno pre nego što će otići. Šejna pokušava da se ponaša kao da je u pitanju običan odlazak do vikendice u Ušteku zbog završetka nekakve popravke. Pozdravlja ženu i kreće ka vratima. Sinu, međutim, nervi popuštaju i on stoji kao da je skamenjen. Prema ženinom svedočenju, njen sin nije mogao da podnese težinu situacije i morao je mnogo da se suzdržava da ne bi zaplakao. Žena najzad povezuje kako je njen muž insistirao da bude kod kuće potpuno sam dok se spremao za bekstvo pa je zato pokušao da je pošalje kod sestre u Šumavu. Ona, međutim, nije htela da napusti Prag, nešto je posumnjala i našla izgovor da ne otputuje. Uostalom, njen muž u poslednje vreme nije bio svoj. Čudno se ponašao, zapadao je u sve veću tugu, ponekad čak i očaj. Pre nego što je Moravec uhapšen, Šejnova je razgovarala sa njegovom ženom. Gospođa Moravcova ju je uveravala da je i Šejna umešan u aferu njenog muža. Istovremeno, molila ju je da to ne kaže Šejni. Šejnova je, međutim, odmah snažno napala svoga muža. Šejna je bio u nevolji, ali se zakleo da nije ništa loše uradio. Prema rečima Šejnove, njen muž se morao iznenada odlučiti da pobegne u inostranstvo, verovatno u roku od nekoliko dana.“

Tačka... Razmišljao sam: kako li je taj čovek mogao zavesti dvadesetogodišnju devojkicu? Očigledno očajno primitivan, neuglednog izgleda, sklon malverzacijama i prevarama, karijerista bez skrupula, okrenut samo sebi.

Međutim...

„... godine 1965, slučajan susret sa Evženijom Musilovom tokom auto-stopiranja preokrenuo je Šejnin život naglavačke. Od početka on velikodušno podržava tu devojkicu. Uz pomoć prijatelja i zaoblazajući zakon, pronalazi stan za svoju mladu ljubavnicu, kupuje odeću i povremeno joj daje nešto novca. Takođe, plaća joj dodatnu filmsku traku i sve što je potrebno za

rad kojim je trebalo da položi godišnji ispit na FAMU.“

„U noći između 25. i 26. februara 1968. godine, prešao je granicu koristeći svoj poslanički imunitet i, sa diplomatskim pasošem, stigao je do Italije preko Mađarske i Jugoslavije, gde se javio američkim vojnim vlastima. Uspešno je podneo zahtev Sjedinjenim Državama za politički azil. Uprkos činjenici da su Čehoslovačka i Sjedinjene Države imale sporazum o ekstradiciji na snazi od 1920-ih, Sjedinjene Države su odbile da izruče Šejnu jer je u međuvremenu američkim vlastima dao važne vojnoobaveštajne informacije u vezi sa Čehoslovačkom i Varšavskim paktom. Jedna od posledica ovog čina bio je definitivni pad Antonina Novotnog, koji je takođe napustio mesto predsednika Republike 22. marta 1968. godine. Afera 'Šejna' je tako bila katalizator političkih promena u Čehoslovačkoj. Četvrtog marta 1968. godine, nakon dvadeset godina komunističke vladavine, ukinuta je preliminarna cenzura. Istog dana objavljena je informacija o Šejninom bekstvu (general je u to vreme još uvek bio u Italiji). Oslobođeni mediji su opširno izveštavali o ovoj aferi.“

„Formirane su dve komisije kako bi se istražio politički kontekst slučaja, Šejnini ekonomski zločini i šteta nastala njegovim bekstvom u Sjedinjene Države. Nije bilo jasno da li je Šejna sa sobom poneo poverljive vojne dokumente kojima je imao pristup na svojoj poziciji.“

„Šejna je radio kao analitičar za CIA i kao konsultant za DIA u SAD do 1976. Godine 1982. objavljeni su Šejnini memoari, u kojima, pored prilično verodostojnih detalja iza kulisa režima, iznosi niz kontroverznih tvrdnji. Najviše se diskutuje o tvrdnji da je Čehoslovačka navodno učestvovala u eksperimentima nad američkim zarobljenicima u Koreji i Vijetnamu. Međutim, istraga ÚDV (Kancelarija za dokumentaciju i istraživanje zločina komunizma) ovo nije potvrdila. Preminuo je u bolnici u Njujorku (prema nekim izvorima u Betesdi, Merilend, gde je živio) 23. avgusta 1976. u 70. godini. Umro je od posledica srčanog udara.“

To je bilo sve što se moglo naći na internetu. Jasno je da niko osim CIA ne zna ni kako se Evženija sada zove (svima su promenjeni identiteti), niti ako je živa gde se nalazi. Tražiti nju ličilo mi je na onu otrcanu floskulu tražiti iglu u plastu sena. **N**

Svirati i živeti sa Nikom Kejvom

Pred koncert Nika Kejva na Kalemegdanu gitarista njegovog benda pričao je o saradnji sa slavnim muzičarem, turneji sa gitaristom benda The Stone Roses, gde je redovno pio kafu u Beogradu, i kako je odveo svog oca u Liku da vidi svoju sestru posle 60 godina

Pišu Aleksandar Vasić
i Branko Rosić

Nik Kejv ima kulturni status u Srbiji još od onog njegovog prvog koncerta u Beogradu negde 1990. Od tada se svako njegovo novo gostovanje meri „rihterovskom“ skalom jer to zaista nisu samo obični koncerti. Ovog 7. avgusta on dolazi u Beograd, na Donji grad na Kalemegdanu. S njim će na bini biti i George Vještica, gitarista u Kejvovom bendu The Bad Seeds koji će svaki boravak u Beogradu iskoristiti da prošetata gradom i da vidi rodbinu. Vještica je rođen u Engleskoj, srpskih korena, odličan gitarista koji je saradivao i sa Džonom Skvajerom, gitaristom benda The Stone Roses.

Kako je zapravo došlo do poziva Nika Kejva da saradujete? Mislim i na vaš rad na filmskoj muzici ranije, a kasnije i na to kako ste postali punopravni član benda Nick Cave and the Bad Seeds.

Nika sam poznavao privatno, on mi je prijatelj, tako da sam prvo počeo da radim sa njim na taj način. Vidali smo

se po zapadnom Londonu, gde i ja živim. Zatim me je 2005. godine zamolio da sviram na muzici za film „The Proposition“. To je bio prvi soundtrack koji je radio sa Vorenom Elisom. Svirao sam malo gitare na tom projektu.

Zatim me je 2011. zamolio da radim na filmu „Lawless“. Tu smo uradili dosta stvari, mnogo toga sa Emili Haris, Markom Laneganom, obrade Velvet Undergrounda poput „White Light/White Heat“. Bilo je sjajno. Sledeće godine, 2012, pitao me je: „Da li bi bio zainteresovan da sviraš na novom albumu Bad Seedsa?“ To tada nije bio poziv da se pridružim bendu jer je Ed Kuper tada svirao – on je zamenio Mika Harvija u tom periodu. Nik je samo rekao: „Želimo da promenimo stvari, da napravimo drugačiju ploču.“

Otišli smo u Brajton, snimali nedelju dana i to je bilo potpuno drugačije iskustvo od rada na filmskoj muzici.

Nekoliko meseci kasnije, otišao sam u Francusku, album je izašao, i Nik mi je rekao: „Ti sviraš na albumu.“ Imali smo dobar razgovor, ali nisam išao na tu prvu

turneju jer je Ed bio angažovan za gitaru. Međutim, odmah nakon te turneje, Nik me je pozvao: „Možeš li da upadneš za festivale?“ To je bilo 2013. godine. I to je bilo to. Čini mi se da smo tada svirali u Novom Sadu na festivalu Exit. Tako je sve počelo, i evo me i dalje ovde.

Kasnije ste postali punopravni član, uključeni od samog početka stvaranja albuma i svega ostalog?

Da. Stvar je u tome da su Nik i Voren (Ellis) glavni partneri, to je njihovo kreativno partnerstvo. Ali da, uključen si u smislu svojih deonica, isprobavanja stvari, gledanja šta radi, a šta ne. Doveden si da sviraš gitaru i deo si tog procesa.

Nik Kejv ima kulturni status u Srbiji, čega ste verovatno svesni. Poznajem čak i jednog čoveka koji je postao monah nakon njegovog koncerta u Beogradu. Kako ga vidite izbliza kao saradnik, a ne kao fan? Da li i dalje postoji taj osećaj magije, naročito na koncertima?



On je pravi, autentični frontmen. Kod nekih ljudi je to urođeno, to je deo njegove prirode. Uz to, Nik je veoma načitan i sposoban da komunicira sa ljudima na direktan način

On je neverovatno kreativan, to je sigurno. Stalno radi, ima tu nezasitu želju za radom. Jednostavno mora da stvara. Zna on i da se isključi, nije stalno „uključen“, ali je veoma produktivan. Što se tiče nastupa, on je oduvek bio neverovatan izvođač. Ako pogledate njegove rane dane, vidite tu ogromnu posvećenost. To je jedna od stvari koje morate imati da biste bili u Bad Seedsima – morate se potpuno predati trenutku na bini. Svi ga neprestano posmatramo jer se stvari mogu promeniti u sekundi. Nikada ne znamo tačno šta će se desiti, pa svi moramo biti na oprezu, ali istovremeno osećamo tu hemiju i energiju koja ga podiže, a on onda prosto „poleti“.

On je pravi, autentični frontmen. Kod nekih ljudi je to urođeno, to je deo njegove prirode. Uz to, Nik je veoma načitan i sposoban da komunicira sa ljudima na direktan način. On je veoma posvećen povezivanju sa publikom. Poznajem ga trideset godina i mislim da se nije mnogo promenio u smislu te posvećenosti umetnosti i procesu, bilo u studiju ili uživo. Evoluirao je kao ličnost, ali je srž ostala ista.

Kakva su vam sećanja na turneju sa Džonom Skvajerom, gitaristom benda The Stone Roses? Kako izgleda kada dvojica gitarista tog kalibra rade zajedno? Ima li tu ega?

Ne, ja sam znao svoje mesto. Bilo je zanimljivo jer me je pozvala prijateljica njegove supruge Sofi i rekla da Džon traži gitaristu. On je živio blizu mesta gde sam ja odrastao – taj deo oko Mančesteru i Češira. Kao klinac sam stalno išao na svirke u Mančester, čak i u čuvenu Haciendu. Kada se desila cela ta eksplozija s bendovima Stone Roses i Happy Mondays, sećam se da sam mislio kako su Roses bili skoro „goth“ bend na početku. Bili su neverovatni, preuzeli su tu klasičnu englesku rokenrol palicu od Pistolsa ili Stonesa.

Bio sam veliki fan Stone Rosea, možda mrvicu ljubomoran što su uspeli, ali su to apsolutno zaslužili. Kada su se raspali, Džon je uradio „Seahorses“, pa svoj prvi album, i tada sam dobio poziv.

Iskreno, bio sam malo „zarda“, a on je neverovatan gitarista. Imao sam nedelju dana da se spremim. Vežbali smo na njegovoj farmi u Maklsfildu. On ima jedinstven stil, svira veoma precizno. Veoma je tih čovek, sa suvim smislom za humor. Uživao sam u tome i večno sam mu zahvalan jer mi je otvorio vrata u trenutku kada mi karijera nije išla najbolje. On je veliki razlog što sam nastavio da se bavim ovim. Nije bilo ega, ja mu se divim, a on je verovatno osećao da mu doprinosim jer smo dobro funkcionisali zajedno.

Vi ste delom srpskog porekla, vaši roditelji su sa Balkana. Pratite li šta se ovde dešava? Kada dolazite, prošetate li gradom?

Da, imam porodicu tu – maminu sestru bliznakinju, tetke, ujake, rođake. Uvek prošetam i posetim ih. Moja tet-

ka se preselila iz Hrvatske u Beograd i radila je u hotelu „Moskva“. Obožavam to mesto. Rastuži me što je to podneblje uvek u nekoj teškoj situaciji, jer ljudi tamo imaju neverovatan duh i istoriju. Na Zapadu se te stvari često pogrešno percipiraju, ali kada si tamo i pričaš sa ljudima, to je drugačije mesto.

Svestan sam situacije, to je u mom DNK, to srpsko. Moja supruga, koja je Engleskinja, kaže da se to kod mene baš vidi. Nadam se da će svet postati humaniji i da će se ljudi povezati, bez obzira na religiju i ratove koji nikada ništa dobro nisu doneli.

Vaši roditelji su iz Like? Jeste li ikada bili tamo?

Jesam. Nisam mogao da verujem koliko je priroda lepa. Prvi put sam tamo odveo oca, koji se nikada pre toga nije vratio. On je bio traumatizovan Drugim svetskim ratom, imao je 18 godina kada je završio u Engleskoj. Odveo sam ga tamo kada je imao 70 godina. Nije video svoju sestru 60 godina. Bilo je to neverovatno, ali i potresno iskustvo. To mi je pomoglo da razumem njegovu priču. Rat ih je oterao iz prelepog doma u sivi, industrijski grad u Engleskoj. Ljudi zapravo ne žele da odlaze iz svojih domova. Moji roditelji su bili veoma stoički nastrojeni i nikada nisu izgubili taj srpski osećaj.

Bio sam zbunjen kao dete kad bi rekli: „Rođeni smo u Hrvatskoj, ali smo Srbi.“ Tek kasnije sam to razumeo. To te učini osetljivijim na tuđe živote i efekte rata. Osećam se privilegovano što sam živio bez toga, ali to nosim u sebi.

Čitao sam da planirate solo album. Čuo sam neke pesme na YouTubeu, odlične su. Kako to napreduje?

Lockdown je malo zaustavio te planove. Počeo sam nešto 2017, odsvirali smo par koncerata, ali sam onda bio na turnejama sa Bad Seedsima. Deca su mi tada bila mala, porodica... stalno se nešto dešavalo. Prošle godine sam radio na jednom filmu, sada radim na drugom. Teško je naći vreme za nešto što radiš čisto za svoju dušu, ali zaista želim to da završim. Imam spreman materijal i nadam se da ću se sledeće godine moći tome potpuno posvetiti. To bi mi bio veliki bonus. **N**

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
Моб: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; Моб: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
Моб: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
Моб: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; Моб: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЖДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
Моб: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевићка 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; Моб: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
Моб: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК



www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК



ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

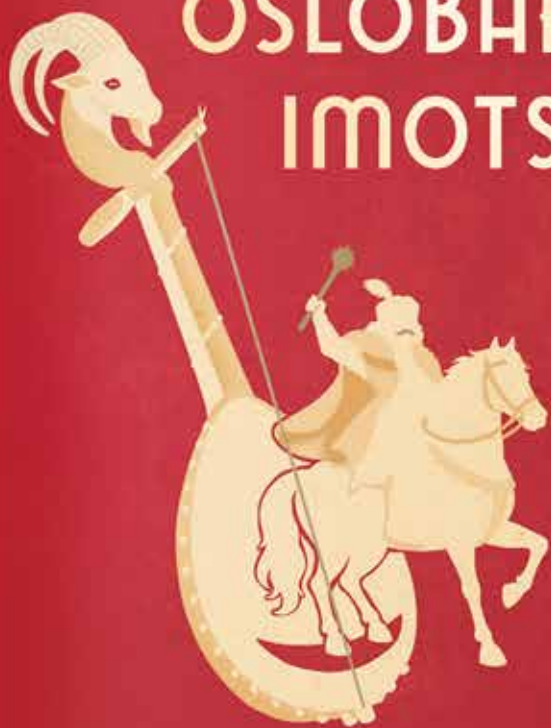
ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

URNEBESNA SATIRA O BALKANU PRE BALKANA

KRALJEVIĆ
MARKO
OSLOBAĐA
IMOTSKI



Ante Tomić

O istorijskim
lekcijama
koje su nam
ušle na jedno,
a izašle na
drugo uvo.

Laguna



BBC STUDIOS JAČA SVOJE PRISUSTVO

BARTOSZ WITAK

Zašto je region važniji nego ikad

Piše Daryl Fidelak

U eri koju oblikuju streaming, veštačka inteligencija, FAST kanali i fragmentisane navike gledanja, globalne medijske kompanije nastavljaju da redefinišu svoje strategije. BBC Studios nastavlja da postepeno jača svoje prisustvo širom regiona. Od BBC Earth i BBC First kanala do širenja BBC Player platforme i rastućih partnerstava širom centralne i jugoistočne Evrope, kompanija region sve više vidi kao deo svoje dugoročne međunarodne strategije.

„Publika ovde zaista ceni vrhunski storytelling i brendove kojima veruje“, kaže Bartosz Witak, SVP i general manager za Centralnu i Istočnu Evropu i MENAT region u okviru BBC Studios. „Različita tržišta konzumiraju sadržaj na različite načine, ali kvalitetne priče izuzetno dobro prelaze granice. To je nešto što nastavljamo da vidimo širom regiona.“ Tokom poslednje dve godine, BBC Studios je znatno proširio svoju vidljivost na tržištima uključujući Hrvatsku, Srbiju, Sloveniju, Bugarsku i šire, kombinujući linearne televizijske kanale, digitalne platforme, strateška partnerstva i prisustvo na lokalnim tržištima.

U centru tog rasta ostaju BBC Earth i BBC First – dva brenda koja su izgradila snažnu regionalnu publiku kroz premium dokumentarni sadržaj i kvalitetnu britansku dramu.

U medijskom okruženju koje je sve više preplavljeno beskonačnim izborom sadržaja, Witak smatra da su urednički bren-



dovi kojima publika veruje važniji nego ikad. „Ljudi traže selekciju i kvalitet“, objašnjava on. „BBC Earth predstavlja pouzdan storytelling i emotivnu povezanost, dok BBC First donosi prepoznatljivu dramu sa univerzalnim temama koje odjekuju kroz različite kulture.“

To poverenje bilo je posebno vidljivo nedavno tokom regionalnog obeležavanja 100. rođendana Sir Davida Attenborougha – događaja koji je BBC Studios podržao na više tržišta, uključujući i veliki javni događaj u Zagrebu. Za BBC Studios, Attenborough predstavlja mnogo više od televizijske ikone. „Vrlo malo

ljudi u istoriji televizije imalo je takav međugeneracijski uticaj“, kaže Witak. „On oličava DNK BBC storytellinga – poverenje, radoznalost, kvalitet i globalnu relevantnost.“

„Svako tržište se razvija drugačije“, ističe Witak. „Ne postoji univerzalna strategija koja odgovara svima. Partnerstva su ključna i uvek želimo da se promišljeno prilagodimo lokalnim ekosistemima i potrebama publike. Uvek smo otvoreni za istraživanje novih partnerstava, inovativnih rešenja i najboljih načina pristupa svakom pojedinačnom tržištu.“

Takav regionalni pristup biće vidljiv i ovog meseca na NEM Dubrovnik konferenciji, jednom od vodećih okupljanja medijske industrije u Centralnoj i Istočnoj Evropi, gde će se emiteri, telekom operateri, streaming platforme, distributeri i content izvršni direktori iz celog regiona okupiti kako bi razgovarali o budućnosti televizije i zabave.

Za BBC Studios, prisustvo na NEM-u odražava rastući strateški značaj jadranskog tržišta – ne samo iz perspektive distribucije već i kada je reč o dugoročnim partnerstvima i razvoju publike.

Iako tehnologija nastavlja da menja poslovanje, Witak veruje da osnovna misija ostaje ista. „BBC već više od jednog veka informiše, obrazuje i zabavlja publiku“, kaže on. „Inovacija je ključna, ali tehnologija treba da podrži storytelling – ne da zameni ljudsku kreativnost.“

Dok medijske kompanije pokušavaju da se što bolje prilagode promenama na tržištu, novim navikama gledanja i svemu što dolazi sa tim, BBC Studios deluje odlučno da jadranski region bude deo njegove budućnosti. **N**



Nora i Zmija

ZBIRKA KRATKIH PRIČA I
MIKROCRTICA IZ SVETA MARGINALACA

Specijalno za **Nedeljnik** piše prevodilac,
književni i filmski kritičar **Zoran Janković**

Na zbirku „Nora i Zmija“ (u izdanju Lagune) prevashodno bi trebalo obratiti pažnju zbog minulog rada višestruko nagrađivanog autora Vladana Matijevića, ali to bi onda moglo da se bezuslovno odnosi na bilo koje njegovo buduće književno delo. Međutim, sa tačke gledišta upućenijih poštovalaca njegove proze možda je najcelishodnije istaći da Matijević ovom zbirkom nadopunjuje tematski opseg opažen u romanu „Pakrac“, istodobno pred sebe postavljajući jedan naoko lak, a u biti veoma sklizak i nezgodan cilj. Naime, u zbirci „Nora i Zmija“ Matijević nastoji da unutar krutih međa kratke i onda još i kraće proze nađe najpodatniji okvir i najprirodniju meru za ono što u naratološkoj ravni prevashodno želi i da istakne. „Nora i Zmija“ je tako zbirka kratkih priča, ali i ispovednih mikrocrtica sa brežvijarom likova koji budu brzo asocijativno podsećanje na tihim pripovednim glasom predočeni svet marginalaca koji su pre nekoliko godina „naselili“ njegov „Pakrac“. Dakle, ponovo su tu i zbilja a ne samo metaforički i simbolički na same obode izgurani marginalci, koji kao da, između ostalog, predstavljaju jasan i literarno nepobitno uspeli omaž tematskoj baštini SFRJ filmskog crnog talasa.

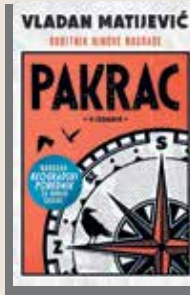
Film je ovde važan kao referenca dvojako – kao prvo, i narativni film istrajno pokušava da iznađe najprirodniji obim za dramsku situaciju koju autori žele da prikažu, a isto to, reklo

OMAŽ YU FILMSKOM CRNOM TALASU

Na same obode izgurani junci, koji kao da, između ostalog, predstavljaju jasan i literarno nepobitno uspeli omaž tematskoj baštini SFRJ filmskog crnog talasa

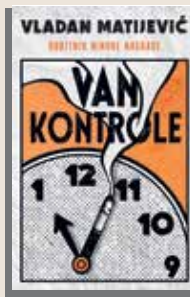
bi se, čini i Matijević, posebno u narečenim crticama, a kao druga – i naslovna priča ove zbirke, ušuškana negde pri sredini ovog izdanja, baš kao i crtica „Bioskop“, predstavlja očiglednu aluziju na najnoviji film cenjenog grčkog sineaste, Jorgosa Lantimosa – „Bugonija“. Međutim, to nije sve jer, i mimo učinkovitog koncepta, autor ovde ima da ponudi i, recimo, podosta setno-oporog humora, kao na primer u „Budi džez pevačica“, gde se da pročitati i ovo:

„Anđela, budi džez pevačica, Bog da te vidi. Ako mu se tako mlada i nesrećna svidiš, možda će te jedne noći i pokupiti. O tome bi se posle ispredale legende, po zidovima naših jazbina stajale bi tvoje uramljene fotografije. Anđela, budi to što i jesi, kasno je da okreneš drugi list. Saksofonista je već odsvirao uvertiru, sve oči su uprte u tebe.“ **N**



Pakrac
Vladan Matijević

Traumatizovani veteran pakračkog ratišta svakodnevno prebiva na Bulevaru kralja Aleksandra, ispred pijace Đeram, sa grupom promašenih ljudi, narkomana, pijanaca, uličnih svirača, prosjaka. Apsurd života koji se tu odigrava utoliko je opor i prepoznatljiv jer se dešava danas i ovdje, u sredini gde su raspad svih vrednosti, sunovrat morala i golo nasilje postali normalna pojava. **N**



Van kontrole
Vladan Matijević

Ovaj roman Vladana Matijevića je naša „Paklena pomorandža“. Razularenii mladići i devojke besomučno se opijaju. Društvo u kojem žive opterećeno je ratovima mladih i starih, muškaraca i žena, vozača i pešaka, Indijanca i Državne železnice... Takvu realnost prihvata glavni junak Arnold Kriger. Dok nam priča svoju suludu ljubavnu priču, trudi se da istakne bezosečajnost koja vlada srcem sveta. **N**



Piše Hana Piščević

A deca, brate?

Pre neki dan, sedim u parkiću i gledam Eni i njene male prijatelje kako čučajući zadivljeno posmatraju vatrene stenice. Neko od njih uzvikuje da je to bubamara, ostali odobravaju. Svi osim stenica, razume se.

Žena koja sedi na klupi prekoputa mene, majka koju poznajem samo iz viđenja, maše glavom i dramatično konstatuje: „Da se rokneš kad pomisliš da neke žene ne žele ovo!“ Rukom pokazuje na decu pa zaključujem da su oni ‘ovo’. Još jače zatrese glavom pa s prezrivom grimasom dodaje: „Je l’ su one lude, ili šta?“ Istrenirala sam se da iskuliram tupave izjave pojedinih roditelja koje se neminovno, periodično ispaljuju u parkićima. Recimo kada me upozoravaju da nije pametno da mi se dete samo penje na drvo. Ili da je pametno da joj dam glaziranu krofnu iz Maksija.

Mlađa, divlja ja bi ovakvim prilikama održala beskompromisni monolog o tome da bi mnogo više trebalo da se plaše kupovnog šećera nego krvavih kolena. Ali otkako Eni postoji, moje telo samo i intuitivno pazi na koga i na šta troši energiju. Parkići su, čast zaista sjajnim izuzecima, dosta čudno mesto i čovek mora da vodi računa s kim se upušta u konverzaciju koja prevazilazi benigne teme poput dremki, obuča i pelena. Ipak, ova izjava mi izaziva glavobolju pa odgovorim: „Lude ili šta?“

Njena glava se brzopotezno poput sove okreće ka meni. Traži moj pogled

ali ja joj ga ne dam. To bi bilo previše. Umesto toga je pitam: „Je l’ imaš psa?“ Zatečena pitanjem, ćuti pre nego što odgovori: „Nemam. Što?“ Naravno da ga nema. I sama sam znatiželjna da čujem šta ću joj reći.

Pogledom pratim Eni koja se penetra na tobogan. Kad se uspešno popne a onda i spusti, kažem: „Pa ništa, nego eto, neko bi rekao da mora da si luda što nemaš psa... Mnogo je lepo imati psa. Mnogo, mnogo lepo.“ Ona me gleda, blene u mene kao da mi raste rog pored čela. Nešto bi rekla, ali joj ne dolazi. Umesto toga, otključava telefon i besno preusmerava svoju pažnju na ekran. Jebiga. Svi vole istomišljenike, niko ne voli ove druge.

Sećam se kada smo Reska i ja pravili kućice za pse za prihvatilište Draževac. Neki tip je prokomentarisao: „A deca, brate?“ U prevodu, zašto se bavite životinjama umesto da se bavite decom. Taj isti lik, znam iz prve ruke, svoju decu je samo napravio. To je sve od njega ali bože moj, potomstvo je ostavio. Ali čak i da je dobar otac, muka mi je od ljudi koji ne mogu da prihvate da ono što oni imaju, drugi imaju pravo da ne žele. I da im čak i ne zavide. Jer voleti decu i imati dete nisu iste stvari.

Ja volim decu, obožavam da budem mama i ni u kome i ni u čemu ne uživam kao u njoj i sa njom. I zato, naravno da se nekad zanesem i dok je gledam, poželim tu ljubav svima na planeti Zemlji ali ne zavaravam se da to svi žele ili još gore, da svi to treba da žele. To bi bilo tako glupo i egocentrično. Možda sam luda... ili šta? **N**

PRED KONCERT 12. JUNA U LUCI BEOGRAD

KALEO

Islandski kantri bluz na Dorćolu

Razgovarao Branko Rosić

O

vo vam je prvi put da nastupate u Beogradu, Srbiji. Koja je vaša prva asocijacija kada pomislite na Beograd, Srbiju?

Mnogi prijatelji su mi govorili da je noćni život u Beogradu spektakularan, ali ja ću Beograd uvek povezivati sa Novakom Đokovićem.

Vaš drugi singl „Way Down We Go“ vrlo brzo je dospelo na vrh muzičkih lista. Da li ste osećali pritisak da ponovite taj uspeh sa narednim pesmama?

Ne baš, jer bi to bio užasan način života. Nikada ne možete znati koje će pesme



odjeknuti kod publike, tako da me uopšte ne zanima da pokušavam da kopiram određeni stil ili da pišem „hit“ pesme.

Singl „No Good“ našao se u popularnoj HBO seriji „Vinyl“, a neke od vaših drugih pesama takođe su kori-

šćene u poznatim TV serijama. Da li ste ih pisali imajući to na umu ili su vam se producenti tih serija obraćali sa željom da ih koriste?

„No Good“ bila je pesma koju sam napisao mnogo pre nastanka te serije, ali smo snimanje završili baš na vreme da bude uključena.

Kad smo već kod TV serija, imate li omiljenu skandinavsku?

Veliki sam fan islandske serije „Fangavaktin“ i švedske serije „Millennium“.

Da li je Bjork ikada stupila u kontakt s vama? Rekla nešto o vašoj muzici?

Nije, ali svi smo veoma srećni zbog njenog uspeha, jer je pomogla da se naša zemlja nađe na mapi sveta. **N**

bffr

BALKANSKI
FESTIVAL
FILMSKE
REŽIJE

BALKAN POVEZUJE

10 - 14. JUN 2026.

www.bffr.rs

PRODUKCIJA

MAGIČNA LINIJA

BIOSKOPSKE DVORANE



RAJIČEVA
SHOPPING CENTER

TUCKWOOD
CINEMA



Estetika brutalizma,
dodir umetnosti,
prirode i gastronomije

Ekata festival

U vremenu kada kulturni događaji sve češće teže da publici ponude celovito iskustvo, prvi Ekata festival, koji će biti održan od 3. do 7. juna u Krnjevu kod Smederevske Palanke, donosi program koji povezuje različite umetničke forme u jedinstvenom ambijentu. Tokom četiri dana publiku očekuje program koji je pažljivo uklopljen u prostor koji je sam po sebi važan deo festivalskog identiteta.

Domaćin festivala je Ekata Estate, kompleks nastao na spoju savremene arhitekture i prirodnog okruženja. Projektovan kao zaokružena celina inspirisana estetikom brutalizma, ovaj prostor funkcioniše ne samo kao festivalska lokacija već i kao svojevrsna pozornica na kojoj umetnički sadržaji dobijaju dodatni kontekst. Ideja festivala zasniva se upravo na dijalogu između prostora, umetnosti i publike, stvarajući atmosferu koja podstiče susret, razmenu i novo sagledavanje umetničkog iskustva.

Festival otvara izložba „Radomir Damjanović Damijan i Gorgona: kontinuitet konceptualne prakse“, posvećena jednom od najznačajnijih umetnika posleratne jugoslovenske i evropske umetnosti. Nakon otvaranja izložbe, publika će imati priliku da uživa u koncertu Beogradskog džez orkestra u atrijumu Ekata Estatea. Program se nastavlja u petak 5. juna nastupom dvojice vrhunskih pijanista Vasila Hadžimanova i Bojana Zulfikarpašića, koji pripremaju poseban repertoar.

U subotu 6. juna na repertoaru je predstava „Prah“ u režiji Veljka Mićunovića, sa Natašom Ninković i Zoranom Cvijanovićem u glavnim ulogama, a festival će biti zatvoren u nedelju 7. juna koncertom međunarodno priznate umetnice Yasmin Levy, čiji prepoznatljiv muzički izraz spaja sefardsku tradiciju, flamenko i savremene muzičke senzibilitete.

Ekata festival otvara prostor za susret umetnosti, arhitekture, prirode i gastronomije. **N**

Životinjama nema ko da kaže

Životinjama nema ko da kaže. Životinja nema ko da objasni. Nisam vešt da bih tek tako ušao u žanr basne. Zapravo to nije bila basna, u taj prošli petak kasno po podne i gledajući te postove o pticama nad „Albanijom“. Bele čiope nad palatom „Albanija“ a nikada pre toga nisam čuo za bele čiope. Kada su okačili snimke, mislio sam da su laste. Ali nema veze da li su laste ili su ptice koje liče na laste.

To sa ptičjim majkama me uvek pogodi. Zapravo pogodi me mnogo toga u vezi sa životinjskim svetom. Ono kruženje oko palate „Albanija“ i pokušaji tih ptičjih mladih majki da dođu do svoje dece ispred kojih se isprečio bilbord rastužili su me. Urezali se, i nije čudo što je taj roditeljski let i udaranje o bilbord repostovalo na stotine i hiljade, ali ja to nisam mogao da gledam reprizno.

Jer to sa životinjama, patnjom... To me je proganjalo od priče o Bambiju pa do svakog leša bez uviđaja pasa i mački lualica. A ptičje majke? Zašto me je toliko rastužio taj prošli petak? Možda me je i to što sam jednom gledao i pratio ceo ciklus ptičjeg majčinstva dodatno razvalilo oko celog ovog slučaja belih čiope. Pre dvadesetak godina u zavetrini klima-uređaja valjda LG, u majčinom stanu je savršeni štek pronašla jedna golubica – buduća majka.

U zavetrini tog LG rashladnog sistema ona je pronašla savršeno sklonište za svoje majčinstvo. Plašio sam se da je ne uznemirim. Čak i kada mi se razdiralo srce tih letnjih vrelih nedelja dok ona drhti pod naletom tolikih celzijusa. I pod takvom vrelinom ona nije napuštala to ležanje na jajima. Gledao sam to skriven, strepeći. Požrtvovanost majke, mi iz ljudske vrste mislimo da je lako biti životinjska mama ali to prženje na suncu i drhtaj tela nikada nisam mogao da zaboravim. I kasnije kada je dobila mladunce dok ide po hranu i donosi im u kljun.

Sve me je to nateralo da potpuno uđem u ludilo u taj prošli petak uveče. Pa i u subotu kada je bilbord skinut i majke konačno mogle da dođu do svoje dece. Ali, posle vesti da su neke od ugroženih ptica odneli na oporavak, počeo sam sa pitanjima svodeći se na ono da životinja nema ko da kaže i objasni.

Kako je sad tim majkama belim čiopama koje su došle do tog svog gnezda a njihovog deteta nema? Životinja nema ko da kaže i da im objasni. Šta je ta mama čiope pomislila? Da li je došla sutradan? I ako je došla pa se uverila da deteta jednostavno nema. I to njeno dete na oporavku? Kako će kada se oporavljenno vratiti a nema mamu? Postoji li svratište za čiope? I kako se snalaze i kako prođu u životu čiope bez roditelja? Jer životinja nema ko da kaže. **N**





Kako smo kupili „mimiku“

Her Žika bi bio ponosan na ovu epizodu iz Leštana

Itako smo otišli u Leštane da V. kupi kola. Prvo nam je rekao da ga vozimo u Kaluđericu, i to je imalo smisla, ali Leštane su imale još više smisla, ma kako da se ovo selo menja po padežima. Hajde sad, koliko puta ste čuli da neko prodaje auto u centru grada? To mora biti po obodima, mora se do njega voziti dugo, mora se čovek malo pomučiti.

Posebno zbog ovakvog automobila. Kakvog? Polako, doći ćemo i do toga, još smo na džadi.

Vozili smo se nekim kružnim i drugim putevima, prolazili pored zgrada koje nikada neće videti fasadu i pronašli, kao pravi turisti, rastopljeni sladoled u nečemu što bi trebalo da bude centar naselja – a volimo opštinu Grocka, stvarno, samo što ona ne voli sebe – dok nam je V. pričao o celoj ideji.

NIJE ON NEKI VOZAČ, A NISMO ni mi, a posebno nismo nikakvi majstori, i sigurno nas nije vodio da bismo mu dali stručni sud ili ukazali na potencijalne nedostatke *motornog vozila*; zapravo smo i mi odabrali naš automobil, sada već drugo, jer nam je *bio lep*, pa smo se sa V. skroz našli na istom obrtnom momentu.

Ostalom, ne treba njemu prevozno sredstvo, to nam je odmah bilo jasno, njemu treba nešto što će moći da čačka. (Kada sam ga tek upoznao, u sobi je imao stari fliper, još stariji poker-aparat i kameru staru sedam decenija, nađenu na nekom buvljaku; naredni put kada smo se videli sve je to radilo.) I tako je entuzijasta u njemu gledao koji je motor najbolji za učenje mehanike i ostalo zamajavanje sa kuplunzima i sajtnama, izbor je bio samo jedan.

Eh, to što će se pola Rakovice okretati za njim kada prozvedu u svom novom autu, to je samo bonus...

Novo auto je napravio Švabo, naravno; mada je retko koji Švabo što je skle-

pao ovaj model uopšte živ. Još malo strpljenja, još se svadamo sa navigacijom koja skoro ničemu ne služi kada skrenete sa glavne saobraćajnice, mada su vam neke stvari već sada jasne.

OGLAS JE, PRIČAO JE I TO, video svega nekoliko minuta pošto je objavljen, i odmah je zvao čoveka i nije mogao da spava od treme, i to je bio prvi *ablend* da mu je taj automobil suđen; čovek se, saznaćemo kasnije, seli u Grčku, na pjenu od mora, i verovatno će prodati i tu trospratnu kuću u jednoj zavučenoj – a nisu li sve – leštanskoj uličici, i tako je došlo vreme da se rastane i sa ljubimcem.

Prodavac, dakle. Živeo je u Švedskoj tri decenije i više se oseća Švedaninom, mada se u svakoj trećoj rečenici izljuje ozbiljan dorčolski naglasak; njegova (treća) supruga je advokatica, sa Banovog brda, pa joj prija kada joj kažem da je nama Žarkovcima Banovo brdo jedini centar grada koji priznajemo. Dosta joj je svega, kaže dok pali cigaru, a ponajviše pravosuđa srpskog, a ovog što je za to kriv poznaje još sa studija i da nam kaže, uvek je bio baš ovakav, sve se to i tad videlo.

Prodavčeva prethodna supruga, Švedanka, otišla je kada je nestalo *ljubavnih varnica* između njih, ne, ne lju-ti se, tako to rade tamo na severu, pa ga je ostavila sa dvoje dece koje je on podigao, i sada su oni i Švedani i Srbi i vole obe zemlje, kako i dolikuje; pričao je i o vožnji kamiona do Novosibirska i o tome kako Švedani piju i kako su za Novu godinu bili svi u gostima kod Deda Mraza, i kako je to bilo otići '86. iz Beograda, i kako je bilo vratiti se kad su svi odavde palili.

Samo da smo zbog ovoga došli, pogledao sam je dok su nam kovali kafe, i Leštane bi se isplatile (ili isplatilo? zar je važno?).

A došli smo, eto nas napokon, otvara se kapija, došli smo zbog legendarne

„mimike“. Mercedes W115, krem-beli, čekao je u garaži i onda smo ga svoj-ski ispitali; vaš je reporter ozbiljno dobro glumio da zna šta radi, čukajući po limariji i desnom krilu, zavladači prste u hladnjak, skakućući po originalnim sicevima i cokćući jezikom na saznanje da ova „mečka“ uopšte nema ručnu kočnicu, nego jednu dodatnu pedal, a da se mašina pali tako što prethodno na dugme morate da je zagrejete i da odredite *koliko dizela*.

„Mimika“ je, znamo to iz legendarnog serijala, ona koju her Žika Pavlović, majstor za raznorazne cevi, dovozi iz Nemačke; u takvoj, samo belo, idu da posete Bobu i Mariju na radnoj akciji. „To je ‘mečkina’ narav“, kaže on prijatelju Milanu, zajebavajući ga pred svima.

TAJ „MERCEDES“ VERTIKALNIH FAKTOVA, SA REZERVOAROM koji se otvara pored tablice, sa svega nekoliko dugmića napred, ali zato sa pravom pravcatom pepeljarom, da domaćin ne mora da brine o opušcima, proizvodila se sve do 1976. godine, a ova na koju smo sasvim namerno nabasali u nedelju po podne napravljena je negde potkraj životnog veka.

Možda je „oldtajmer“, ali se za svojih pola stoleća drži baš dobro; V. je bio oduševljen kako se penje i kako koči i kako gazi ležeće policajce, pardon *usporivače saobraćaja*, i nije tu bilo mnogo da se razmišlja – prodavac Ž. i kupac V. su se rukovali, i mada telefon nije prestajao da zvoni (očigledno je „mimika“ baš dobra prilika po toj ceni), auto je konačno bio njegov.

Na povratku je obećao da će prvo nas da provoza, evo ne mora ni kroz Leštane, mi biramo rutu; pa smo pričali o „mimiki“ i o *Njemcu* i o Švedaninu, o majstorima i sudbinama, o gasbarbajterima i o ljubavnim varnicama, i o automobilima kakvi se više ne prave. **N**



NOĆ knjige

PRIČA KOJA TRAJE * 12-14. jun 2026

POPUST DO

40%

POKLON

UZ SVAKU KUPOVINU
u knjižarama do isteka zaliha



AKCIJA VAŽI NA LAGUNA.RS, DELFI.RS I DICEARENA.RS. BESPLATNA ISPORUKA ONLAJN PORUŽBINA NA TERITORIJI SRBIJE ZA NASLOVE I GIFT PROGRAM SA AKCIJE.



Akcija važi u svim Delfi knjižarama, Laguninim klubovima čitalaca u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini, kao i na sajtovima laguna.rs, delfi.rs i dicearena.rs. Kompletne informacije o manifestaciji, kao i spisak izdavača koji obezbeđuju popust, potražite na sajtovima laguna.rs, delfi.rs i dicearena.rs. Navedeni popusti ne mogu se kombinovati sa drugim akcijama i popustima.

NOVO

MADRÍ
EXCEPCIONAL[®]
EL ALMA DE MADRID

UPOZNAJ
DUŠU
MADRIDA



Zabranjeno prodaja i konzumiranje
maloletnim osobama.
Prekomerno konzumiranje
alkoholnih pića dovodi do
ozbiljnih zdravstvenih
rizika.